

A mi jelünk...

... a kereszt, nem pedig a horogkereszt. Ez talán az egyik legtöbbet idézett mondat Esterházytól, amely a szlovák elnök közelmúltbéli rágalmazásai kapcsán ismét előtérbe került. Amint Esterházy jele, vezérlő csillaga egész életében a kereszt volt – s mindaz, amit e szent jelkép megtestesít – úgy nekünk, mai felvidéki magyaroknak maga Esterházy János lehet a jel, amelyet bízást követhetünk. Ebben a szellemen állítottuk össze e kiadványt is, melyet most a Tisztelt Olvasónak ím, átnyújtunk.

Az egy bizonyos témát körüljáró – mondjuk úgy: tematikus – „különszámok” bevezetőjében illő, hogy a szerkesztő megokolja: mi indokolja, mi adja az aktualitását épp az adott témának, a tematikus különszám összeállításának. Gróf Esterházy János esetében nem is kell kerek évfordulókba kapaszkodnunk: Esterházy mindig aktuális, Esterházy tanítása mindig friss és eleven, mindenkor szolgál számunkra régi és új, megfogadott és még le nem vont tanulságokkal egyaránt. *(Folytatás a 2. oldalon)*

Esterházy János – A felvidéki magyarok szenvedő mártírja

A tartalomból

Gróf Esterházy János élete (szerző: Molnár Imre)	3	Hantjával sem takar (Siposhegyi Péter monodrámája Esterházy Jánosról)	33
A beneši dekrétumok és az Esterházy-ügy	12	Esterházy-Malfatti Alice: Apámról	40
Jan Janků, a túlélő (Batta György)	17	Esterházy Lujza emlékezése	42
7832-es lakmuszpapír (Balassa Zoltán)	19	Esterházy János mártíriuma (Karaiffa János)	43
Esterházy Jánost rehabilitálni kell! (Csáky Pál)	22	Esterházy János, a mi legfényesebb tükrünk (Duray Miklós)	45
A felvidéki magyarság térjen vissza Esterházy útjára (Berényi József felszólalása az Országgyűlésben)	24	Az üldözöttek védelmében (Vörös Attila dokumentumfilmje)	48
Egy fasiszta jelszava: „A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt!”	25	Esterházy János emlékezete Felvidéken és Csehországban	55
Esterházyról és ötvenhatról az Amerikai Kongresszusban	31	Esterházy Emlékérem	65
New York-i zsidó szervezet méltatja Esterházy Jánost	32	Vándorol és sikert arat a "Homage a Esterházy" kiállítás	66

A mi jelünk...

(Folytatás az 1. oldalról)

Ami e kis gyűjtemény – merthogy előre kell bocsátanom: e különszám szándékoltan nem több ennél – összeállítását inspirálta, az elsősorban a szerkesztő azon személyes, „önző” vágya, hogy a maga igencsak szerény eszközei és lehetőségei mentén valamiképp adózzon az általa feltétlenül tisztelt és becsült mártír politikus s némi nagyképűséggel szólva: a példakép emléke előtt. Ehhez pedig nincs szükség semmiféle apropóra. És itt kell mindjárt megköszönnöm a Felvidék Ma kiadójának, hogy erre lehetőséget biztosított...

Mint említettem, tulajdonképpen egy gyűjteményről van szó, avagy – vessenek meg érte, vállalom – válogatásról, „ollózásról” – mégpedig a válogató ízlése, kénye-kedve szerint. Az eredeti elképzelés az volt ugyanis, hogy talán hasznos lenne egy olyan, az interneten bármikor elérhető gyűjteményt létrehozni, mely tartalmazza az Esterházy grófról szóló összes, interneten elérhető (illetve később oda felkerülő) anyagot. Tanulmányokat, cikkeket, interjúkat, fotókat, beszédeket, a kortársak elbeszéléseit és az utókor emlékezését. No és persze Esterházy munkáit. Az ötlet megvalósításáról ugyan még nem tettem le, mindazonáltal azt hamar be kellett látni, hogy ez a munka meghaladja egy vagy két ember lehetőségeit. Nos, némileg változtatva tehát az alapkonceptiót, maradt e kis album, melyben immáron csupán arra kínálkozik lehetőség, hogy a máig ható életmű egy-egy szeletkéjére pillantást vessünk. A cél azonban mindenkor az – sem több, sem kevesebb -, hogy továbbgondolásra, további kutakodásra, elmélyülésre biztassuk az olvasót. Mi csupán csak egy kiindulópontot – ha úgy tetszik, kedvcsinálót – bocsátunk itt most rendelkezésre, az olvasóra bízva, hogy aztán e nyomon merre és milyen mélységig indul és jut el.

Az itt megjelent írások kiválogatása persze erősen önkényes – mi más is lehetne. Okozott is nem kevés fejtörést, hogy mi maradjon benne és mi maradjon a kimaradó írások tekintélyes méretű mappájában. A gyűjtemény

talán legértékesebb darabja – ha szabad ilyet mondani – az Esterházy életéről szóló tanulmány, mindjárt e bevezető után. Napjaink legfelkészültebb, legkitűnőbb Esterházy-szakértője a szerzője, nálánál avatottabb „mesélője” aligha akadhatna Esterházy életének. De találunk írásokat Esterházytól magától is, vagy éppen visszaemlékezéseket a családtagoktól, de beszélgetéseket is egykori rabtársaitól. Valódi gyöngyszem a Hantjával sem takar című monodrámá, melynek szövege szintén olvasható lapunkban. Aki látta Boráros Imre előadásában, bizonyára nehezen úszta meg könnyek nélkül. Talán az elolvasása, újbóli átélése sem hat másként. E szöveggönyv itteni publikálásával egyben a szerzőre, a nagyszerű íróra, publicistára, néhai kollégámra és mesteremre, Siposhegyi Péterre is emlékezem, aki éppen két évvel ezelőtt hunyt el...

Szintén a kedves olvasó figyelmébe ajánlja a szerkesztő „A felföldi magyarok szenvedő Krisztusa” cím alatt található írást. Egy különleges filmről szól, mely sem nem dokumentumfilm, sem nem életrajzi film, mégis egy küzdelmes élet hősi mozzanatait villantja fel – hitelesen dokumentálva. Hiszen maguk a tanúk szólnak meg benne. A film alkotóival készített beszélgetés után e mozgóképes dokumentumgyűjtemény megszólalóit olvashatják.

A tájékozódást szolgálja az a válogatott bibliográfia, mellyel e kiadvány zárul. Könyvek, melyek segítenek megérteni azt a kort, melyben Esterházy élt, alkotott, szenvedett és mártírhalált halt. Mondanom sem kell talán: nem teljeskörű, hogy is lehetne az, ám útravalónak talán megteszi.

Na és persze nem maradhatunk

adósok az aktualitásokkal sem. A szlovák hatalmi elit legmagasabb csúcsain ugyanis mindig gondoskodnak arról, hogy Esterházy egy pillanatig se nyugodhassék békében. A szlovák államfő otromba megjegyzését mindannyian jól ismerjük már, miszerint Esterházy Hitlerbarát fasiszta volt. Noha e beszólás igen nagy port kavart fel, mondhatni ez csak a jéghegy csúcsa, vagy annak is inkább egy hajszálnyi szilánkjá. Esterházyt üldözni ugyanis szlovák nemzeti sport. Lételem. Esterházy ugyanis olyasmit képvisel, amit a fiatal szlovák állam s annak atyái- anyái nem vállalnak, nem vállalhatnak fel. Esterházy maga a lelkiismeret – számukra a rossz lelkiismeret – amellyel képtelenség szembenézniök. Ha megtennék, azzal a magyarokról alkotott téziseket kellene gyökereiben megváltoztatni, ami pedig egyenesen lehetetlen, minthogy a magyarfóbia egyben a szlovák nemzeti identitás, önmeghatározás egyik definíciós eleme. Sajnos ez a helyzet a XXI. század második évtizedében is, csakúgy, mint száz esztendővel ezelőtt. Ahogy akkoriban a Monarchia szétrobbantásához volt elengedhetetlen a minden létező nemtelen eszközt felvonultató, magyarellenességre épített hazugsághadjárat, úgy most a szlovák nemzetállamiság kereteit adja ugyanez. Esterházy békességre vágyó, az alapvető emberi értékekre, a keresztény szeretetre és kölcsönös tiszteletre, testvériségre épülő politikája ebbe a keretbe nem fér bele, sőt, szétfeszítené azt. Maradnak tehát a komplexusok, s az olyan gazember-géniuszok oltárra emelése, mint amilyen például a francia ügynök Edvard Beneš.

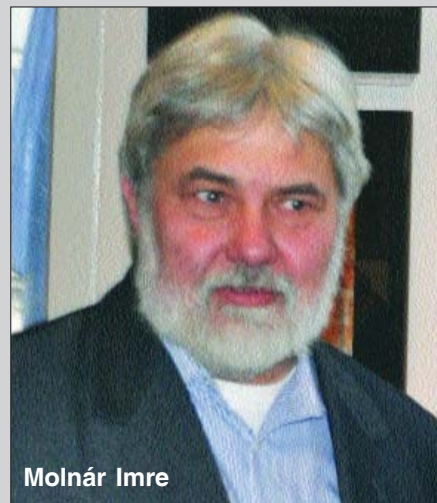
Ilyen körülmények között egyelőre csak remélni tudjuk, hogy azok is felnőnek egyszer Esterházy szelleméhez, akik most kígyót-békát kiáltanak rá. Vagy inkább utódaik. Mi pedig addig is tartsuk elevenen példáját, őrizzük emlékét, merítsünk belőle erőt és hitet a gáncsot vetők legyőzéséhez. Legyen e kis gyűjtemény ehhez a célhoz való szerény hozzájárulás. Fogadják olyan szeretettel, amilyennel összeállítottuk.

SZÚCS DÁNIEL

Gróf Esterházy János élete

„Molnár Imre történész, aki legjelesebb Esterházy-kutatóknak számít, óriási szerepet játszik a mártír felvidéki magyar megismerésében. Előadásain – Bukaresttől Varsóig – szíve minden szeretetével szól Esterházy Jánosról; számolatlanul írja újságcikkeit és készíti könyveit a 20. század „legnagyobb” felvidéki magyarjáról, aki bebizonyította: a szeretet a politizálás területén is a leghatalmasabb erő.”

Ez áll annak a könyvnek a fűszövegében, mely túlzás nélkül a legalaposabb, legátfogóbb, legkitűnőbb – mindemellett egyáltalán nem melleleg olvasmányos, valamint korabeli fotókkal gazdagon illusztrált – munka „a magyarok Krisztusáról”. Az Esterházy János élete és mártírhalála c. kötet bárki számára biztos eligazítást nyújt, aki Esterházy felől érdeklődik. S talán még többet is nyer belőle, általa. E helyütt azonban nincs mód e mű részletes ismertetésére, ugyanakkor Esterházy életútjának felvázolását aligha tudnánk másként elképzelni, mint Molnár Imre kimagasló szakmai munkája nyomán. Ajánlva tehát a kedves olvasó figyelmébe Molnár Imre kötetét (mely a Méry Ratio kiadó gondozásában jelent meg 2010-ben), az alábbiakban a történész egy korábban született összefoglaló tanulmányával vezetjük be Esterházy emléke előtt tisztelgő lapszámunkat, felvillantva a mártír gróf életútjának legfontosabb állomásait. A könnyebb áttekintést segítve egy kronológiai vázlatot is találhatnak a tanulmány után.

Molnár Imre

(a szerk.)

ESTERHÁZY JÁNOS ÉLETÚTJA

Esterházy János 1901. március 11-én született, Nyitraújlakon, az Esterházy-család galántai ágáról. Családjában az ismertebbek közül való Jeszenák János báró, aki 1849-ben Nyitra főispánjaként lett a szabadságharc vértanúja. Nagyatyja, gróf Esterházy István, Pozsony főispánja, a magyar szabadságharcban huszárkapitányként harcolt. Jutalma ezért Kufstein lett. Atyja, Esterházy János gróf, Ottó főherceg segédtisztje, a magyar főrendiházban ellenzéki magatartásáról lett közismertté. Korán meghalt (1905), özvegye, Tarnowsza Erzsébet egyedül nevelte három gyermekét: Máriát, Lujzát, Jánost. Esterházy János a gyermekkorában édesanyjától kapott kincsét, a „nemzetszeretetet” és a „keresztény hitet” utolsó leheletéig megőrizte. Ő maga két gyermeket nemzett: Jánost és Alicét. Középiskoláit Budapesten végezte, majd birtokaira vonult vissza gazdálkodni. Fiatalon bekapcsolódott az Országos Ke-

resztény Szocialista Párt munkájába. Pályázatok kiírásával, pénztámogatásokkal és szónoklataival tűnt ki. Ez utóbbit már fiatal korában egész magas színvonalon művelte. 1932-től lett a Magyar Népszövetség elnöke. Ilyen minőségben vett részt a Népszövetség bécsi kongresszusán, ahol felszólalásában elmondta, hogy a „Népszövetség magatartása egyáltalán nem felel meg az elvárásoknak,¹ hiszen a kisebbségek panaszai nem egyenlők az azokat tálaló különböző pártok panaszaival, intézésük tehát már nem történhet csupán adminisztratív úton.

Már 1932-ben kijelentette - mert világosan látta -, hogy a Népszövetség magatartása miatt a megoldatlan kisebbségi kérdés Európa békéjét veszélyezteti. A Népszövetség munkájára irányuló kritikája olyan megsemmisítő és annyira szokatlan volt, hogy a kongresszus soros elnöke valósággal eszméletét veszítette beszédének hatására és a gyűlést, valamint Esterházy beszédét félbe kellett szakítani.²

Radikalizmusa nem egyszerű

föltűnésvágyból fakadt. A Prágai Magyar Hírlapot, mely beszédeit rendszeresen közölte, több alkalommal kobozták el, illetve csupán cenzúrázva jelentették meg. Politikai képességeire Szüllő Géza figyelt fel, ő javasolta a Keresztény Szocialista Párt elnökévé is,³ míg jómaga egyre inkább a párt külügyeinek irányítójává vált. Szüllő javaslata Budapest egyetértő támogatásával is találkozott. A budapesti politika saját céljainak megvalósulását várta Esterházy politikai tevékenységétől. János gróf életének és politikai pályájának íve azonban messze túlszárnyalta a budapesti politikai elképzeléseket. Ezt a pályát három fő szakaszra tudjuk felosztani.

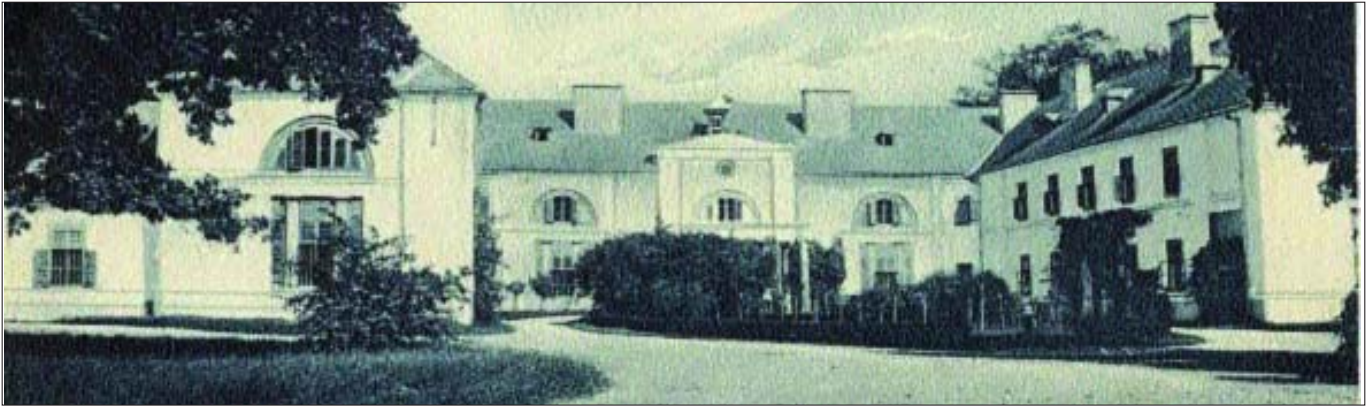
Az első szakasz fiatalkorának politikai csatározásait foglalja magába. A második szakasz az 1938-ban Kassa átadásakor elmondott híres beszédétől 1945. április 21-ei letartóztatás időpontjáig, a harmadik szakasz a letartóztatásától börtönbeli haláláig terjedő időszakot öleli fel.

Az első időszak meghatározója a

1 Prágai Magyar Hírlap (a továbbiakban: PMH) 1932. szeptember 19. 2.

2 PMH 1932. július 2.1.

3 PMH 1932. december 15.1.

Az újlaki kastély

lengyel édesanyától kapott mély is-
tenhit, valamint a vegyes lakosságú
szülőhely, ahol nemcsak a magyar-
sággal együtt élő szlovákok nyelvét
tanulta meg már gyermekkorában,
hanem a zoboralji friss levegővel ma-
gába szívta annak a kölcsönös meg-
becsülésnek és toleranciának az at-
moszféráját is, amellyel a szlovák és
magyar egyszerű nép évszázadokon
keresztül tudott békésen egymás mel-
lett élni. Ebben az időszakban Ester-
házy János politikai pályáját a magyar
politikai pártok küzdelmei, s a politi-
kai küzdőterek mindennapos stratégi-
ájának kidolgozása határozza meg,
melyhez a játékteret és a szabályokat
- ha gyakran öncélú korlátozásokkal
is - a masaryki demokrácia biztosítot-
ta.

Esterházyt 1932. december 14-én
Ó-Tátrafüreden választják meg az
Országos Keresztény Szocialista Párt
elnökévé. Székfoglalójában elnöksé-
ge lényegét a szolgálatban határozta
meg. Politikája, melyet folytatni kí-
ván, „nem a dacos gyermek oktalansá-
ga kíván lenni, hanem öntudatos,
bátor küzdelem a szlovenszkói ma-
gyarságot megillető jogok bizto-
sításáért”.⁴ Célját már egyértelműen
az autonómia megvalósításában je-
lölte meg. Ez az autonómiaelképzelés
nagyjából - anélkül, hogy ezt részle-
tesebben kifejtenénk - a kulturális au-
tonómia fogalmának felel meg. Szék-
foglalójának, de későbbi beszédeinek
is szinte állandó elemévé vált a ke-

resztény erkölcsre épülő politika hit-
vallása. Eszerint „minden nemzet
egyenrangúságát mind ez idáig a ke-
resztény felfogás tudta biztosítani,
mert ez garantálja, hogy egy nemzet
se törekedjék a másik tönkretételére”.
Elképzeléseiben hangsúlyt helyezett
a gazdasági, kulturális program meg-
valósítására is.

Az 1935-ös parlamenti választáso-
kon képviselői mandátumot szerzett,
bár beszédeinek viharos hatása miatt
a rendőrség nemegyszer feloszlatta a
választási nagygyűléseket. A cseh ha-
talmi hegemoniát a legérzékenyeb-
ben a sajtócenzúra támadása és a ma-
gyar-szlovák összefogás kérdéseinek
hangoztatása érintette. Első parla-
menti beszédében 1935. június 25-
én világosan kifejtette: „Meggérdezé-
sünk nélkül csatoltak minket Szlo-
venszkhöz, akkor legalább azt el-
várjuk, hogy kisebbségi, kulturális,
nyelvi és gazdasági jogainkat a min-
denkori csehszlovák kormányok
100%-ig betartsák.”⁵ Parlamenti viha-
rokat kiváltó beszédeiben (szinte
minden alkalommal elsőnek jelentke-
zett szólásra) a közbevetésekre azon-
nal válaszolt, cseh, szlovák vagy né-
met nyelven. Választási körútjain fel-
váltva tartott magyar és szlovák nyelvű
beszédeket. Interpellációiban a
magyar falvak neveinek elszlováko-
sításától kezdve az iskolai, gazdasági-
szociális kérdéseken át a kulturális
ügyekig a kisebbségi élet palettájának
minden árnyalata helyet kapott.

1936-ban a két magyar párt (az Or-
szágos Keresztény Szocialista Párt és
a Magyar Nemzeti Párt) egyesülése-
kor az egységes magyar párt ügyveze-
tő elnökévé választották.⁶ Aktivitása
ekkor szélesedett ki igazán: jószerivel
alig van Szlovákiának olyan magyar-
lakta települése, ahová - nem sajnál-
va idejét, fáradságot nem ismerve -
ne látogatott volna el személyesen. A
„Gráf úr” közvetlenségével, egysze-
rűségével, demokratikus gondolkodá-
sával egyértelműen rácsafolt arisztok-
rata származására, s csaknem minden
idejét választói körében töltötte. Úgy
tűnik, ez a szolgálat nem fárasztotta,
ellenkezőleg, megsokszorozta erejét.
Ragaszkodása népéhez nem a politi-
kai karrier érdekében kialakított póz
volt, hanem mélyen átélt, a gyakorlat-
ban megvalósuló felebaráti szerete-
ten alapult. Ez idő tájt gyakorta volt
céltablája a szlovenszkói baloldali
magyar értelmiségiek (köztük Fábry
Zoltán)⁷ támadásainak, akik beszéde-
it üres szólamhalmazként, gesztusait
az úri kaszinók szabályozta magatar-
tásként értelmezték. E bírálatokat leg-
gyakrabban az indokolta, hogy a ve-
hemens nyilatkozatokat Szlovenszkhó
egyre romló gazdasági, szociális kö-
rülmenyei közepette nem követték
valóságos változások.⁸ Mindezt azon-
ban Esterházy is látta és szóvá tette,
ám ez kevések bizonyult a valóság-
os változtatások kieszközlésére.
Amit ez időben tenni tud, az azon fel-
ismerésének hirdetése és képviselése,

3 PMH 1932. december 15.1.

4 PMH 1932. december 16. 3.

5 PMH 1935. június 27. 1-2.

6 Híradó 1936. június 23. 1-3.

7 Magyar Nap 1937. március 14. 4.

8 A baloldaliak ellenszenvé kettős eredetű volt: egyrészt korszerűtlen-
nek és a konzervatív értékekhez mereven ragaszkodó alakulatnak
tartották az arisztokratikus vezetésű keresztényszocialista pártpoliti-
kát, másrészt a túlzó „ellenzékeskedés” miatt attól is tartottak, hogy
Csehszlovákia felbomlásával szabaddá válik az út a náci Németor-
szág keleti irányú terjeszkedése előtt.

hogy „a kisebbség életében bátorságra és őszinteségre van szükség a bajok feltárásában”.⁹ Nem rajta múltott, hogy az államhatalom ugyanezt a bátorságot és őszinteséget nem a bajok elismerésével és orvoslásával viszonozta. Ugyanakkor tényként megállapítható, hogy politikai kvalitásai életének ezen időszakában a későbbi beérésnek csupán az előjeleit mutatták. A politika szerinte megérzés kérdése. Pontos ráérző és azonnali ítélőképessége segítette, hogy helyesen tudjon dönteni a politikai zűrzavarokban is. „A nagy döntések pillanatában ez a könnyelmű, örökké mosolygó férfi római magatartásról tett bizonyosságot”¹⁰ -írja Peéry Rezső. Nem a politikai lavírozás, hanem álláspontjának állhatatos védelme jellemezte őt. A Csehszlovák Köztársaság politikai viszonyai közt a tiszta demokrácia felé vezető alkotmányosság európai hagyományainak képviselői közé sorakozott föl.

Az 1938-as év viharos gyorsaságú eseményei közepette sem a feltétel nélküli lelkesedésre, hanem a mérsékletre, a józan ész és a döntőképeség megőrzésére szólította fel a lakosságot. Az igazi meglepetést azonban azzal okozta, hogy Kassa képviselőjeként a város átadásakor bejelentette - a Szlovákiában visszamaradt mintegy 65–70 ezer magyarral vállalt sorsközösségben - Szlovákiában maradását. Többek közt azt mondta: „Mi, ittmaradt magyarok ígérjük, hogy kezdet adunk az itt élő szlovák testvéreinknek és velük együtt dolgozunk egy szebb jövőért. Az ideát lévő magyaroktól pedig kérem, hogy az idecsatolt szlovákok nemzeti érzéseit tartásák a legmélyebb tiszteletben, engedjék meg, hogy ugyanúgy élhessenek itt, mint ahogy azt mi magunknak odaát követeljük.”¹¹

Politikai pályafutásának második szakasza az 1938-tól terjedő időszak, mely életének csúcsteljesítményeként

értékelhető. 1938 a szlovenszkói magyarság számára nemcsak fizikai, hanem lelki kettészakadást is jelentett. Egyfelől az anyaországhoz visszatérő nemzettest eufórikus lelkesedése, másfelől a Szlovákiában maradó magyarság mély válsága volt érezhető. Az új szlovák vezetés (amelynek politikai szempontú értékelése nem célja e tanulmánynak), alaposan hozzájárult a magyarság lelki válságának elmélyüléséhez. 1939-ben betiltották a SZEMKE-t, az Új Hírek kiadását (e lap kiadását 1938-ban Esterházy indította és szerkesztésével olyan baloldali gondolkodású értelmiségieket bízott meg, mint Győri Dezső és Floch István).

A magyar párt tevékenységét gyakorlatilag megbénították. 1938-tól 1945-ig a párt számára tilos volt a politikai nagygyűlések és a demonstrációk szervezése. Esterházy jószerevével csupán a sajtón keresztül érintkezhetett a tömegekkel. Korlátozták a szlovákiai magyar gyermekek és fiatalok magyarországi utazásait, 1939. szeptember 12-én pedig rendőri felügyelet alá helyezték a párt vezetőjét, Esterházy Jánost is.¹² Esterházy heroikus politikai tevékenységének eredménye volt, hogy ennek ellenére változtatni tudott a szlovákiai magyarság lelki állapotán, amit az is bizonyít, hogy 1939 őszére a pozsonyi középiskolákba beiratkozó tanulók létszáma már meghaladta az 1938 előtti létszámot. E szorongatott helyzetben Esterházy szinte állandó munkatársává vált a szlovákiai magyar sajtónak és könyvkiadásnak. A lap betiltása és a szerkesztőség bezárása után Budapestre sietett, hogy a magyarországi szlovákság számára kijárjon egy napilapot, melyért cserébe ő is egy új napilapot és egy hetilapot tudott alapítani. Ez a napilap lett az 1944-ig működő Magyar Hírlap, melynek szerkesztőségében összevonta a korábbi két sajtóorgánium, az Esti Újság és az Új Hírek

legjobb munkatársait. Köztük akkor már több, baloldali nézetei miatt üldözött szlovákiai magyar értelmiségi is helyet kapott. Az állandó gáncsoskodások, politikai támadások csak fokozták munkakedvét. Közszájon forgott több mondása, pl.: „Kibírtuk a Bach-korszakot, kibírjuk a Mach-korszakot is”.¹³ 1939 végén, amikor legjobban gyülekeztek a magyarság felett a viharfelhők, az Esti Újság riportere álláspontjának és magatartásának alakulásáról kérdezte Esterházyt: „Sem álláspontom, sem magatartásom nem függ attól, hogy ez vagy az a kormány ezt miképp méltányolja, mert a kormányok élete múlandó, a népeké azonban örök, hacsak maguk nem assák alá létüket”¹⁴ – válaszolta. 1940. augusztus 11-én megalakult a Szlovákiai Újságírók Szövetsége magyar osztálya. Az alakuló közgyűlésen Esterházy Somos Elemért elnökké, Floch Istvánt alelnökké¹⁵ nevezte ki. A legfeszültebb politikai légkörben is maradt ereje az anyaországra figyelni. A földreformmal kapcsolatos magyarországi vitákra reagálva egy agrárföldrajzi kiállítás kapcsán táviratban üzeni meg a magyar arisztokráciának, hogy neki 5 ezer holdjából csak 250 holdját hagyták meg szántóföldnek és 600 holdnyi erdeje maradt, mégis elégedett, sőt ennél nagyobb áldozatra is készen áll, ha erre lesz szükség. A magyar arisztokráta társadalom fölzúdulása ellenében Kodolányi János köszönte meg a Magyar Nemzet hasábjain a jól érthető üzenetet. „Emlékezzünk csak, Móricz Zsigmond azt írta annak idején, hogy a csehszlovákiai magyar ifjúság mélyebben magyar, mint a magyarországi, őszintebben nézi és vallja az életet, bátrabban vállalja, következetesebben szolgálja. És most íme Esterházy János gróf tanítja ki nagybirtokos osztályunkat áldozathozatalból, sorsvállalásból, hitből, korszerűségből. Ő, aki ottmaradt a kis töredék-magyarság élén, egy sorsban vele, primus inter pares”.¹⁶ Az

9 Híradó 1936. október 5. 5.

10 Peéry Rezső: A két Esterházy. In.: Malomkövek között EPMSZ, Bern, 1977. 54.

11 Magyar Nemzet 1938. november 12. 2.

12 Pesti Magyar Hírlap 1939. szeptember 10. 3.

13 Szalatnai Rezső memoranduma: Magyarok Csehszlovákiában 1938-1945. Kézirat 26. In. Magyarságtudományi Intézet Archívuma 100911990.

14 Esti Újság, 1939. december, karácsonyi szám 3.

15 Baloldali demokratikus álláspontjuk miatt sokszor üldözött szlovákiai magyar újságírók. Floch István 1941-ben börtönbezárása közben szerzett betegségébe halt bele közvetlenül a szabadulása után. Sírjánál Esterházy János mondott búcsúbeszédet.

16 Magyar Nemzet 1938. november 13.18.

öt magát és pártját érő politikai sortűznek az volt az egyetlen oka, hogy nem alkudott meg az egyre zajosabb handabandázással követelődő szlovák néppárttal és a Karmazin által vezetett szlovákiai németek fasiszta pártjával. (Esterházy ez időben egyetlen hivatalos találkozón sem vett részt e pártok képviselőivel.) Az általuk képviselt szélsőjobb oldali irányzatokkal nem politikusként, hanem keresztény világnézetéhez ragaszkodó emberként tudott szembehelyezkedni.¹⁷ Sem kompromisszumot, sem szövetséget nem volt hajlandó kötni a náciizmus, de a kommunizmus eszméjével sem. Arra sem volt hajlandó, hogy taktikai megfontolásokból az egyikkel a másik ellenében szövetkezzék. „Hogy mi nem alakultunk át nemzeti szocialista párttá, ennek megvan a maga oka. Ez német produktum, amit mi nem ismerünk el. A józan ész az önfegyelem, az igazi magyar felfogás követeli ezt meg tőlünk”¹⁸ – nyilatkozta az Új Híreknek. A háború kitörésekor szózatban kéri a szlovákiai magyarokat, hogy „e nehéz időkben igyekezzenek mindenki legjobb tehetsége szerint követni a felebaráti szeretet parancsát”.

Kitartó politikai tevékenykedése a háborús Európa egyre komorabbá váló ege alatt is meghozta a szlovákiai magyarság számára a maga gyümölcseit. 1941 augusztusában megalakította az első Pozsonyi Takarékbank Rt-t, amely a szlovákiai magyarok történetének mindmáig egyetlen pénzintézete lett. Ugyanebben az évben megnyitotta a Pozsonyi Madách Könyvesházat²⁰ és 1942-ben újjáalakította és működtette a SZEMKE-t. Leglátványosabb programja, a Szlovákiai Magyar Házak hálózatának terve is ekkor indult el a megvalósulás útján. Ez a hálózat magyar kultúrházak fölépítését jelentette a magyarlakta helységeinkben. Célja az volt, hogy összetartsa a magyar szervezőerőket és összefogjon minden magyar tevékenységet. Ez a munka lelki-szellemi összetartozás kialakítását is jelentette, és nem merült ki pusztán a

szervezésben. Esterházy vezetésével egy 60 tagú szervező bizottság alakult. Pozsonyban, Nyitrán, Iglón és Eperjesen létrejöttek az első mintaházak. E házakban pártiroda, kultúregyleti helyiség, díszterem, szín- és moziterem, tornaterem, a szegények számára melegező, gyermekszobák, kávéház és vendéglő, könyvkereskedés, valamint háziipari üzlethelyiség kapott helyet.²¹ A hálózat kiépítésére országos gyűjtés indult. A szétdarabolt országban élő szlovákiai magyarság problémáit e mozgalom által sikerült komplex kérdéssé ötvözni. Esterházy a megbénított pártot egyre határozottabban a szlovákiai magyarság gazdasági és érdekvédelmi szervezetévé formálta át, miközben egy percig sem szűnt meg követelni a kisebbségnek kijáró jogokat. Ugyanilyen kitartással szervezte meg az önálló Szlovákiában maradt magyar néptöredék politikai képviselőinek kiépítését is. „Az itt élő népcsoportok mindegyikének meg kell adni és az alkotmányba kell foglalni mindazokat a lehetőségeket, melyek a teljes élet eléréséhez szükségesek, azaz a teljes egyenjogúságot, a korlátlan szabadságot és az önrendelkezési jogot.”²² A szlovákiai magyarságnak szüksége volt Esterházy buzdító szavaira. Képviselői magatartása követhető és követendő példává vált. „Az a nép, mely szükség esetén így tud helytállni magáért, nem veszhet el az annyira nehéz viszonyok között sem, mint amilyenek közt most élünk... A szlovákiai magyarság első feladata akár a múltban, akár ma, értékeinek és erejének megőrzése. A második feladat ugyanilyen fontos, ha nem fontosabb: az érték és az erő továbbfejlesztése a megszentelt nemzeti hagyományok alapján”²³ – írta 1941-ben, húsvéti beszédében. A tennivalók közt arra is volt ereje, hogy figyelemmel kísérje az anyaországi állapotokat. „Akik idehaza, Magyarországon élnek, nem is gondolnak arra, mennyire fontos a szomszédos államokban élő magyarság számára, hogy tájékozódva legyen az

anyaország életéről, politikai, gazdasági, szociális viszonyairól és a lehetőség határai közt legalább szellemi kapcsolatot tartson fenn a hazai kultúrával, tudománnyal, hogy abból erőt és bizalmat meríthessen az idegen környezetben is ahhoz, hogy ott is megmaradhasson magyarnak és gyermekeit is így nevelhesse... de nemcsak nekünk kell ismernünk a hazai állapotokat, hanem a magyarországi közvéleménynek is tudnia kell rólunk, a mi életviszonyainkról, helyzetünkről s a körülöttünk történő eseményekről. Megnyugtató azt tudni, hogy a kisebbségben a magyar nincs egyedül, nincs magára hagyatva, hanem vele érez, mögötte van az anyaország közvéleménye. Mindent megteszek a magyar párt elnökeként, hogy a szlovákiai magyarság a lehetőség határai közt tájékozódást nyerjen az anyaország életéről, életviszonyairól, mindarról, ami lelkesítő, buzdító számára. Cserébe én is szeretném tájékoztatni a magyar közvéleményt.”²⁴

A Debreceni Nyári Egyetem hallgatósága arról faggatja Esterházyt, hogy véleménye szerint a magyarországi fiatalok miként szolgálhatnak leginkább a Szent István-i eszmét. Esterházy válasza egyszerű: „Tanuljátok a hazai nemzetiségek nyelvét, mert ezzel jobban megismeritek az életüket, és ezzel szolgáljátok a Szent István-i örökséget is.”²⁵

A kisebbségi helyzettel kapcsolatos elméleti írásaink lényege szerint a kisebbségi sors jövője két tényezőtől áll vagy bukik: 1. A kisebbség szellemi kvalitásán, azaz ellenálló erején, 2. Az államhatalom kisebbséggel szembeni magatartásán.²⁶ Esterházy politikai programjában e két követelmény fontos kiegészítője volt a hagyományőrzés. Peéry Rezső írja róla: „Abban a földcsuszamlásban, amely az addigi emberi és polgári civilizációt maga alá temette, Szlovákiában ő (és húga) tüntető hűséggel ragaszkodott az elmerült világ erkölcsi mértékéhez. A kispolgári örület és nihiliz-

17 Emlékezés Esterházy Jánosról Felvidéki Tudományos Társaság értesítője, Cleveland, 1957. I. szám 1-2.

18 Új Hírek 1939. április 4. 1.

19 Új Hírek 1939. szeptember 3. 1. ű

20 Új Hírek 1941. szeptember 2. 3.

21 Felvidéki Magyar Hírlap 1939. január 1. 5.

22 Új Hírek 1941. április, húsvéti szám 1.

23 Uo.

24 Debreceni Szemle 1944. február 25.

25 Új Hírek 1941. augusztus 15. 2.

26 A nemzetiségek viszonya az államhatalomhoz. Debrecen, 1942. 26.

mus korában egyre nyilvánvalóbb elszántsággal tudott megmaradni embernek, patriótának, és keresztény világpolgárnak. Ellenfele volt a régi Csehszlovákiának, de sohasem barátkozott a köztársaságot elpusztító fasiszta eszmével.²⁷

Ezzel a könnyed eleganciával tette karba kezét a szlovák parlament ülés-termében 1942. május 12-én a 68-as számú törvény megszavazásakor is, mely Németország után elsőként rendelte el a zsidók deportálását. A parlament 80 képviselőjének karja az övé kivételével egy emberként lendült a magasba. Ekkor, a náci hadigépezet diadalának tetőpontján még nagyon kevesen mertek reménykedni a szövetségesek győzelmében. Esterházy tiszta lelkiismerettel és józan észszel szállt szembe az örület logikájával. Németország szlovákiai követe e hír hallatán azt mondta, hogy „aki ma ilyet mer tenni, azt én Közép-Európa legbátrabb emberének nevezem”.²⁸ A szlovákiai fasiszta lapok (Grenzbote,²⁹ Gardista) támadásainak keresztüzébe kerülő Esterházy azonban nem állt meg e kissé színpadias gesztusnál. Peéry írja: „Neki köszönhetem, hogy sok baloldali gondolkodású társammal együtt nem táborban, hanem tető alatt éltem át a sötét időszakot.”³⁰ Esterházy többek között Peéryvel írta művelődéspolitikai beszédeinek vázlatát. „Én politikus vagyok, Ön ehhez jobban ért, Tanár Úr! A lényeges dolgokban úgyis egyetértünk”.³¹ Az életmentésekért kapott hálálkodásokat egyszerű vállrándítással köszönte meg. Az egész nemzetet sújtó erkölcsi válságban a kisebbségi szlovákiai magyarok emberségre, józanságra szomjazó magatartását tanúságtételként élte át maga is. Erre egyetlen forrásként a kereszténységből, Jézus etikájából tudott sosem degradálódó fedezetet meríteni. 1943 februárjában a magyar párt központi vezetőségének ülésén, szem-

ben a szlovák kormánykörök egyre merevebb álláspontjával így fogalmazott: „Mi békés együttélést akarunk a szlovákokkal, hisz minket egy szent és örök gondolat tölt el, mely nem ismer gyűlölködést, egyenlőtlen bánásmódot a Duna-medencében élő közös sorsra ítélt nemzetek fiai között...

Azt vallom, hogy a politika a kiegyezés művészete. Arra törekszem, hogy a félreértések kiküszöbölődjenek a szlovák és a magyar nép közt, és az elkövetkező súlyos időkben ne bizalmatlankodva, hanem egymást megértő és egymást segíteni kész testvéreként álljunk egymás mellett. De az elmentések áthidalásához és a félreértések tisztázásához feltétlenül szükséges, hogy ismerjük az igazságot.”³² Magyarország 1944-es hitleri megszállásakor tüntetően beszüntette a Pozsonyi Magyar Hírlapot, bár ezt a kormány nem engedélyezte. Esterházy ekkor utasítást adott a nyomdászoknak, hogy a nyomdagépeket „kezeljék meg homokkal”.³³ A szlovák nemzeti felkelés kitörése idején utasította a lapot, hogy ne közöljön felkeléssel szembe fordított cikket. A Magyar Hírlap

volt az egyetlen, amely tárgyilagosan tudósított az eseményekről és következetesen „szlovák felkelőket” emlegetett írásában.³⁴ Budapestről győgszert juttatott el a bekerített partizánoknak. Állandó kapcsolatot tartott a besztercebányai központtal. Döntéseiben határozott volt és ebből nem engedett a kockázat növekedésével sem.

Már mindenki menekült körülötte, amikor ő még a maradás mellett döntött. „Ha Önöket maradásra buzdítom, nekem is itthon kell maradnom, bármilyen sors elé nézek, mindennel ide kötődöm ehhez a néphez, vele kell maradnom a nehéz időkben is.”³⁵ Üldözött cseh családokat segített, akik a szlovák hatalom elől menekülni kényszerültek. 600 magyarországi szlovák vasutast közbenjárására vettek vissza állásába Magyarországon. Zsidókat segített az emigrációba jutáshoz. A zsidók kizárását a pártból, illetve a fasiszták bejutását a pártba tagfelvételi zárlattal próbálta kivédeni. A párt zsidó tagjait álnéven továbbra is nyilvántartásban tartotta. Számos antifasiszta szlovák és német lépett be pártjába, hogy itt védelmet és menedéket találjon. Kifinomult érzékenységgel szolgálta a szlovák-magyar kapcsolatok fennmaradását e nehéz időkben is, mert látta, hogy a Kelet-Európa birtoklásáért folyó diplomáciai csatában a szlovák népet ugyanolyan veszély fenyegeti, mint a magyart, ezért a veszély ellen védekezni is közösen kell. „A szlovák népet nem tekinthetjük sem idegennek, sem ellenségnek, hisz évszázadokon át közös hazában éltünk.”³⁶ Passzív ellenállása miatt egyre több támadás éri az uralomra jutó szélsőjobboldal felől. 1944 karácsonyán Szalasiék le tartóztatták és Budapesten arra kényszerítették, hogy mondjon le pártvezetői tisztségéről. Ezt meg is tette, de a szlovákiai magyar párt mégis egy emberként újra őt választ-

27 Peéry Rezső: i. m. 51.

28 Hokky Károly: Közép-Európa legbátrabb embere Dél-amerikai Magyarság, 1957. április 12. 4.

29 Der Herr Graf stimmte nicht. Grenzbote 1942. május 19. 3.

30 Peéry: i. m. 53.

31 Uo.

32 Magyar Hírlap 1943. február 17. 3.

33 Peéry: i. m. 53.

34 Emlékirat a Nagyra becsült Csehszlovák kormányhoz és a Szlovák Nemzeti Tanácshoz. Pozsony, 1945. Ld. Regio, 1990. 1. sz., 120-121.

35 Peéry i. m. 55.

36 Magyar Hírlap, 1943. szeptember 5. 2.

totta vezetőjéül. Ekkor nemkívánatos személynek nyilvánítva kiutasították a pozsonyi magyar nagykövetségről.³⁷ Ennek ellenére a magyarországi jobboldali befolyás sohasem tudott érvényesülni a pozsonyi, illetve a szlovákiai magyarság köreiben. A háború vége felé úgy tűnik, a harapófogó bezárult körülötte. A visszavonuló Gestapo valóságos hajtóvadászatot indított³⁸ ellene. Menekülnie, bújkálnia kellett, így tudta átvészelni a háború utolsó napjait. Ekkor is helyén marad, hűen korábbi szavaihoz.

„Mi a történelmünkben megtanulhattuk azt is, hogy csak az olyan törekvés jut diadalra, melynek mártírjai vannak. Végzetlenül komoly és rendkívül súlyos időköt élünk, amelyekben fokozott a felelősségünk Istenünkkel, nemzetünkkel, családjainkkal, utódainkkal és magunkkal szemben. De vállaljuk ezt a felelősséget. Nem fogunk sem megtörni, sem helytelen utakra tévedni. Nem fogunk összeütközésbe kerülni sem az isteni, sem az emberi törvényekkel, mert rendületlen a bizalmunk és hitünk az isteni igazságban. Bízunk a magunk erejében és emelt fővel hirdethetjük, hogy lelkiismeretünk tiszta, becsületünk érintetlen, nem vétettünk senki ellen és csak azokat a jogainkat követeljük és védjük, melyeket már a múltban kiharcoltunk és amelyek feltétlenül megilletnek minket... Ha szenvednünk kell magyarságunkért, panasz és zokszó nélkül tesszük ezt, mert mentül szilárdabban állunk ilyen körülmények között, Isten adta jogaink alapján annál értékesebb tagjai leszünk a nagy magyar közösségnek és annál eredményesebben tudjuk majd szolgálni Isten segítségével örök magyar céljainkat.”³⁹

Alakja a háború befejeztének zűrzavarában tűnik fel újra. 1945. április 21-én a szlovák rendőrség szovjet

közreműködéssel letartóztatja⁴⁰ majd Beneš jóváhagyásával átadja őt a KGB-nek. Élete innét kezdődő utolsó szakaszának rekonstruálását csak homályban tapogatózva tudjuk elvégezni. A kutatás eddig ismert tényei szerint a KGB által a Szovjetunióba hurcolt Esterházyt Moszkvában bíróság elé állították azzal a váddal, hogy Szlovákiában „fehérekkel álló partizánosztágot szervezett a szlovák nemzeti fölkelés letörésére”.⁴¹ E képtelen vádiratot csupán akkor írta alá, amikor megfenyegették, hogy nővére is az ő sorsára kerül. A Gulágok poklát is megjáró Esterházy János egy arhangelszki ólombányában végzetes tüdőbetegséget kapott, egészségi állapota válságosra fordult.

Közben idehaza, Pozsonyban 1947. szeptember 16-án távollétében kötélt általi halálra ítélte a Pozsonyi Szlovák Nemzeti Bíróság. A tárgyalás elnöke Karol Bedrna, a bírák közt volt Andrej Bagar színművész és dr. Cerno miniszteri tanácsos. A vád elene a Csehszlovák Köztársaság felbomlasztása és a fasizmus kiszolgálása volt. Védője, dr. Cikvanová a tárgyalás kezdetén bejelentette, hogy mivel csupán öt napja kapta meg a vádiratot, nem tudott felkészülni a tárgyalásra és ezért halasztást kért. A bíróság a kérelmet elutasította, ugyanígy a tanúk meghallgatását is. A védő Esterházy mellett felhozta, hogy csehszlovák hazafiak egész sorát mentette meg és lehetővé tette, hogy Budapesten át Belgrádba, majd Londonba mehessenek. Így jutott Londonba 1944-ben Viest tábornok, az emigráns csehszlovák kormány hadügyminisztere, aki a szlovák nemzeti fölkelés katonai vezetője is volt. A vád bizonyítékként a szlovák parlament naplójából Esterházy felszólalásait idézte, ezek azonban javarészt gazdasági témákat érintettek. Terhelő

adatként azt hozták fel, hogy Esterházy beszédeiben Bratislava helyett következetesen Pozsonyt használt, valamint, hogy 1943 augusztusában Propádon azt állította, „a Tiso-féle Szlovák Köztársaság svindli, mint ahogy az egész ország szélhámosokra épült.” A védelem szerint egyetlen vádpont sem bizonyítható, legkevésbé a fő vádpontok. 1938. október 6-án a zsolnai határozat meghozatalánál Esterházy nem volt jelen. (Itt Szlovákia autonómiájáról döntöttek.) Ugyanígy nem vett részt 1939. március 14-én a pozsonyi nemzetgyűlés ülésén, ahol kikiáltották Szlovákia elszakadását. Semmilyen kapcsolata nem volt Henleinnek, sem Tisóval. A magyar párt érdekvédelmi szerepet töltött be, nem pedig ideológiát. A védelem indokként hozta fel azt is, hogy Esterházyt kívül a szlovák parlament valamennyi képviselőjét felmentették. A bíróság negyedórányi gondolkodás után a 3. § alapján hirdette ki a halálos ítéletet. A tárgyalás mindössze három óráig tartott.⁴²

Fábry Zoltán ezzel kapcsolatban a következőt írta: „Megrendülten, tehetetlenül és szívütötten állunk az ítélet előtt. Az igazság újra csatát veszített Szlovákiában. Halálos ítélet: mentő körülmény nélküli végkonklúzió. Kötélt halál: aljas indokból elkövetett tett megbélyegzése. És a tempó és a gyorsaság, amivel ezt az ítéletet keresztül-hajszolták, egyetlenegy tárgyalás súbája alatt. Micsoda nemzet ez! A nyílt fórumon, a világ színe előtt, micsoda bátorság, mekkora arcátlanság így hazudni. Hitler tanulni jöhetne! Nem hiába volt Szlovákia a führer mintaállama. Most fölülmulta mesterét is. A Karmasin által dirigált Mach Sándor csak a politikai szabadságtól fosztotta meg Esterházyt és pártját. A Hitler legyőzésével keletkezett új állam, ez az állítólagos antifasiszta és

37 Emlékirat... 120.

38 Dr. Szent-Iványi Gábor: Gróf Esterházy János. Kézirat, 216. A szerző magántulajdona.

39 Esti Újság 1939. május 14. 1.

40 Szent-Iványi Gábor fent idézett kéziratában részleteket közöl Esterházy János nővérenek, Esterházy Lujzának naplójából, ahol a történetekkel kapcsolatban az szerepel, hogy: „a magyar kisebbség üldözése miatt még egy memorandumot szerkesztett (ti. Esterházy János), melyben a magyarságot védte a fasizmus vádjával szemben. Kérte Gustáv Husákot, az új csehszlovák belügyi népbiztost (megbízottat - a szerző megj.) fogadja, hogy átadhassa neki a memorandumot. Husák valóban fogadta, átvette a memorandumot, de nyomban letartóztatta a rendőrséggel és utasítást adott a bezárására...” I. m. 216.

41 Esterházy János tragédiája. In.: Szabó Károly: Feljegyzendő históriák a magyar-csehszlovák lakosságcsere idejéből. Kézirat, 18. Magyarországi Kutató Intézet Archívuma 404/1987.

42 Szalatinai Rezső név nélkül közölt pozsonyi tudósítása, Esterházy János halálos ítéletéről: Magyar Nemzet, 1947. október 5. 4.

demokratikus alakulat, továbbmegy és a fasizmus szlovákiai egyetlen ellenlábását fejvesztésre ítéli. Ez tiszta gyilkosság, de a bírák ugyanakkor nem tudják, hogy öngyilkosság is; a szlovák nemzet, a szlovák antifasizmus ezzel az ítélettel kimondta önmaga felett az erkölcsi halálos ítéletet. A bűntudat teljes hiánya judíci-umhiányra mutat. Ez az ítélet történelmi példa és erkölcsi elmarasztalás. Mach 30 éves büntetése és Esterházy halálos ítélete kötetek helyett beszél. A szlovák nemzet újra fel van mentve. Újra felmentette magát mások befeketésével, föláldozásával. Meddig tarthat büntetlenül az ilyen játék? Az áldozatok újra a szlovákiai magyarok, mert Esterházy személyében az egész szlovákiai magyarság nyakára dobtak kötelet. A szlovákiai magyarok alkotják a bűnbakot, mely a nagyobb szlovák bűnököt hatálytalanítja.⁴³ Fábry Kivül Karel Koch, cseh orvos *Justicia c.* könyvében a következőképpen vélekedik: „A zsidótörvény megszavazása után a Tatranské Hlasy így örvendezett: Ezzel járultunk hozzá az új Európa megteremtéséhez. Ez a mi szlovák hitvallásunk, hogy Hitler Adolf oldalán lépkedünk a végső következményekig. Nos, Esterházy sohasem mondotta magáról, hogy én szlovák vagyok. Egyedül ment az úton. Egyedül, de egyenesen, és az ő útja nem Hitlerhez vezetett.”⁴⁴

A halálos ítélet meghozatala után a szlovák hatóságok formálisan kikérőt nyújtottak be a Szovjetunióknak, hogy végrehajthassák az ítéletet. Valószínűleg ez a kikérő tette lehetővé, hogy a szovjet hatóságok, szabadulni akarván a halál közelében lévő, súlyosan beteg embertől, az ítélet végrehajtására kiszolgáltatták Esterházyt.⁴⁵ A szlovák hatóságok 1949 májusában vették őt át az ágcsernői határszakaszon. Az érvényben lévő törvények szerint az ítéletet 24 órán belül végre kellett volna hajtani. Ezt az időt hasz-

nálta ki a pozsonyi magyar meghatalmazott hivatal vezetője, hogy a Magyar Külügyminisztériumon keresztül tiltakozzék az ítélet végrehajtása ellen a csehszlovák kormánynál. Hasonlóképp lépett fel Esterházy érdekében több külföldi zsidó szervezet is. A pozsonyi hivatal munkatársa személyesen értesítette a történekről Fábry Zoltánt, aki Kassáról azonnal Prágába repült és ott személyesen Srobárt felkeresve interpellált Esterházy érdekében.⁴⁶ A meghatalmazott hivatal egy másik munkatársa Fábry Istvánt, a Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága mellett működő Magyar Bizottság tagját is felkereste, bízva a befolyásos kommunista kapcsolataiban, közbenjárásában. Fábry ezt válaszolta: „Azt is ki kellene végezni, aki az ilyen ügyben közbenjár.”⁴⁷

A CSEMADOK 25 éve című kötetben Fábry István ezzel kapcsolatban a következőket írja: „Már a megalakulást megelőző időkben találkoztunk egyének és csoportok olyan nézeteivel, akik az alakulófélben lévő szövetségünket valamilyen érdekvédelmi szövetségnek képzelték. Sőt egyesek odáig merészkedtek, hogy tőlünk gróf Esterházy védelmét kérték, mégpedig azon az alapon, hogy ez az úr az ún. önálló szlovák állam idején a zsidótörvény ellen szavazott az akkori parlamentben, tehát haladó gróf volt. (A legszomorúbb az volt, hogy az ilyen és hasonló nézetek terjesztésére az egyszerű dolgozókat igyekeztek felhasználni.) Pontosan ez és ehhez hasonló próbálkozások ismétlődtek meg az Új Szó és minden egyéb újonnan induló szervezetnél, vagy intézménynél. Százszámra küldték az olyan értelmű cikkeket, beadványokat, állásfoglalásokat, melyek az ilyen próbálkozásokról tanúskodtak. Nagy kár, hogy mindezeket nem raktuk el, és nem vettük elő 1968-1969-ben - meríthetünk volna tanulságot arra, hogy ellenségeink so-

ha nem nyugszanak bele rabszolga-tartó rendszerük elvesztésébe...”⁴⁸

A tiltakozások eredményeként végül is Esterházy halálos ítéletét életfogytiglanira változtatták. A közbenjárás a kötéltől igen, a börtöntől azonban nem tudta megmenteni.

„A kommunista haza háborús bűnös-ként halálbüntetéssel sújtotta azt az egyetlen volt képviselőjét, aki annak idején megtagadta az igent a fasiszta haza alapvető törvényeitől. Szlovákiai bujdosásaink megszervezőjét, sok-sok emberi sors megmentőjét, a szíve gyökeréig Hitler-ellenes politikust így mérte meg Beneš Eduard restaurált köztársaságának jogítélkezése nem az elítélre, hanem önnön magára zúdítva ezzel vádat. A jó ügybe vetett hitünket ez a fantasztikus justizmord ma éppúgy megrendíti, mint tette azokban a kaotikus esztendőkből. Azt hallottuk, hogy bátran, emelt fővel és nyugodt lélekkel viselte el sorsát. Neve és sorsa azon kelet-európai antifasiszta politikusok mártírúmat idézi, akik bátorságukért és kockázatvállalásukért a fasizmus felett aratott győzelem után szenvedést, börtönt, megaláztatást és halált kaptak cserébe az új rendtől. Normális értelemmel és erkölcsi érzékkel az antifasiszta magatartásnak ezt a fajta jutalmazását aligha lehet érthetőnek, felfoghatónak elfogadni”⁴⁹ - írta Peéry Rezső. Az ítéletmódosítás után egy ideig Pozsonyban a Kertész utcai kórházban őrizték Esterházyt. Rövid ideig tartó gyógykezelésre Koch doktor szanatóriumába kerül, ahol valószínűleg többek közt titokban meglátogatja őt dr. Cibók János pozsonyi ügyvéd, a pozsonyi meghatalmazott hivatal jogi előadója. Esterházy megmutatta neki Oroszországban írt feljegyzéseit, mintegy 70 oldalnyi terjedelemben. A kézirat további sorsa ismeretlen. Cibókon kívül a szanatórium vezetője, dr. Koch és mások is szökésre próbálták rávenni Esterházyt. Az előre eltervezett akciót a

43 Szalatnai Rezső név nélkül közölt pozsonyi tudósítása, Esterházy János halálos ítéletéről: Magyar Nemzet, 1947. október 5. 4.

44 Karel Koch: *Justicia*, Bratislava 1947. 601.

45 Duka Zólyomi Norbert visszaemlékezésében viszont ezzel kapcsolatban úgy tudja, hogy a Magyarországon Esterházy Lujza járt közbe Dobi István kommunista politikusnál Esterházy János kiadatása ügyében. In.: Bába Iván: Beszélgetés Duka Zólyomi Norberttel Oral History Archivum 37. sz. Élet-interjú.

46 Szabó Károly: i. m., 17.

47 Uo.

48 Fábry István: Jelenünk a múlt tükrében. In.: A CSEMADOK 25 éve Pozsony, 1974. 63.

49 Peéry: i. m., 57.

szlovák hatóságok valószínűleg hallgatólagosan tudomásul vették volna.⁵⁰ Esterházy János azonban elutasította ezt a lehetőséget, mondván, hogy ő nem bűnös, nincs mi elől elszöknie. Börtönéből jövő üzenetének tartalma ez volt: átadta magát Isten akaratának, szenvedéseit, életét felajánlotta a magyar haza felszabadulásáért.

Kálváriája azonban még nem ért véget. Végigjárta Csehszlovákia szinte valamennyi börtönét. Rabtársai Ilván, Lipótváron, Jachymovban, stb. találkoztak vele. Az állandó áthelyezésekre állítólag azért volt szükség, mert károsan befolyásolta rabtársait. A róla érkező hírek szerint már a Gulágban is fogolytársai lelki támasza volt. Itthon ugyanígy néma méltósággal viselte sorsát. Valamelyik csehszlovákiai börtön folyosóján, mondják a még élő tanúk, drámai és megrázó találkozás zajlott le Arany A. László, az európai hírű nyelvész professzor és Esterházy János közt: „Laci, ha kijutunk innét, ugye, folytatjuk tovább?” -kérdezte Esterházy, a parlamenti képviselő. „Folytatjuk?” -kérdezte Arany A. László, a professzor. „Hát persze, hisz ez a dolgunk” - mosolygott a képviselő. S ennyiben maradván mindent meg is beszéltek.⁵¹

Arannyal ellentétben Esterházynek soha többé nem adatott meg a szabadság ajándéka. Életének utolsó napjaiban, súlyos betegségében azt kérte, szállítsák a nyitrai börtönbe, hogy szülőföldjén halhasson meg. Kérését megtagadták. Az Olomouc melletti mirovi börtönkórházban halt meg 1957. március 8-án, 56 éves korában.⁵²

Halálával kapcsolatban Fábry Zoltán a következőket írta: „Megint felkavart egy szörnyű hír: Esterházy János meghalt börtönében. Védencem volt és hiába volt. Mintha én is bűnös lennék halálában. Tegnap itt havazott, ma csúnya köd van. Csak tavasz nincsen.”⁵³

Földi maradványai máig jeltelen sírban, a rabtemetőben nyugszanak.

Szolgált a népét és áldozatot hozott érte. Sorsát, osztályrészét valószínűleg megbékélt szível fogadta, hisz korábról ismert nyilatkozataiból úgy tűnik, felkészült rá. A vádlott megszólalban olvashatjuk: „Esterházy az utolsó menetben nagyon szépen, bátran, tisztességesen viselkedett... mert a német terrorizmustól, a Gestapótól ő félt a legkevésbé köztünk... Láttam az úri osztály hetyke és dédelgetett fiát, a történeti nevű arisztokratát belsőleg összecuklattan... Láttam, hogy fordul felénk, amikor társasága már csak veszélyt jelentett a németek felé. Sokat voltunk vele, hogy a nyilasok elleni harcban tanácssal segítsük. Láttam, hogy néz ránk kiégett szemekkel és segélykérően. A végén Somo maradt mellette (a Magyar Hírlap főszerkesztője) és két „marxista”, ahogy támadóink hangoztatni szerették... Egy osztály szomorú szerepét kellett vállalnia: Vajnáék, a Gestapo karmai és táborai vártak rá is, mint mindnyájunkra, de ugyanakkor készült arra, hogy a felszabadulás után - amit türelmetlenül kívánt - le fogják tartóztatni. Hogy egy forradalomnak micsoda emberi vonatkozásai vannak, azt könyvekből sejteni sem lehet. Mit kellett egy magyar gróffal és egy „úri nemzettel” végezni, hogy az oroszokat várja? Hogy nekik drukkoljon, akkor is, ha ez olyan lavinát indított el, mely őt egyénileg eltemette?”⁵⁴

Ásgúthy Erzsébet egy Esterházy Jánosnak 1941-ben ajánlott versben szinte váteszként előre látta e sors beteljesedését:

Halottak napja volt.

*S a sír felett
nem gyúltak gyertyák.
Zsoltárt nem zengtenek
siratók. – Ó tompa jajszó kongott
csak, mint a néma dob.*

*S a mélybe lenn:
- mint fonárról leszakadt orsó -
koppant a rög, koporsó-
fedelen.*

*Virág nem volt a hant felett.
Ígét a pap nem hirdetett. Jeltelen volt a sír. – Ó, nem állított fejfát a síró város.
Harangok nem zúgtak.*

*A domb tövében csak egy fényő állt őrt
az őszi éjben.*

*Csak egy fényő volt.
De keményen állt. Mintha nem látta volna a halált. -*

*És sudár törzsen mint az ölelő karok
nyúltak a zöld gallyak elő. Didergő madarak
bújtak alá és ég felé tört, mintha mondaná,
vagy maga lenne a szent valóság:*

*Halottak napja van, de lesz:
feltámadás! (Halottak napja volt... Esterházy Jánosnak)⁵⁵*

Peéry Rezső írja visszaemlékezésében: „Sokszor gondoltam az elmúlt húsz esztendőben az életben maradtak lelkiismeret-furdalásával az üldöztetésem - üldöztetésünk idején társaimnak kaput nyitó Esterházy Jánosra. A még élőért nem tehettem semmit, kergetett lévén magam is. S megrendítő dolog tudni, hogy húsz esztendő múltán nincs fórum a világon, ahol a halottért, emlékének rehabilitálásáért a meghallgatás reményében szót emelhetnénk.”⁵⁶

Peéry Rezső, e tiszta lelkű csehszlovákiai magyar emléke előtt is tisztelegve végre kimondhatjuk, hogy a halála utáni 33. évben Esterházy rehabilitálása számára ezen írás publikálásával is megszületett az a fórum, amely életét és áldozatvállalását követésre méltó példaként mutatja fel minden csehszlovákiai és nem csehszlovákiai magyar számára.

Van feltámadás!

(Megjelent a Regio-Kisebbség-tudományi Szemle 1. évfolyamának 2. számában, 1990. áprilisában. Akkoriban, a diktatúra homályából a szabad világra pislogó ember talán még joggal reménykedhetett a gróf rehabilitálásában. Az elmúlt két évtized mást hozott, a feltámadás még várat magára...)

50 Szabó: i. m., 18.

51 Interjú Krausz Zoltánnal In. Magyarságkutató Intézet Archívum

52 Szent-Iványi Gábor szerint az olomouci krematóriumban került sor holtteste elhamvasztására és ugyanitt található hamvainak urnája is, amit a család többszöri kérésére sem adtak ki emberhez méltó eltemetésre.

53 Fábry Zoltán: Levelek Máriához, Napjaink, 1977. augusztus 6.

54 Fábry Zoltán: A vádlott megszólal In.: Stósz délelőttök. Bratislava, 1968. 390.

55 Új Hírek 1939. november 1. 4.

56 Peéry: i.m, 56.

Esterházy János életútjának főbb állomásai

1901 – március 14-én született Nyitra-újlakon (ma Velké Zálužie – Szlovákia), az Esterházy család galántai ágából. Édesapja Esterházy János, édesanyja a lengyel származású Tarnowska Erzsébet volt.

1905 – meghal édesapja

1924 – házasságot köt Serényi Líviával, két gyermekük születik: János és Alice.

1931 – A Szent-Ivány Kúria ülésén 15 000 korona pályadíjat ajánl fel egy magyar össze-foglaló történeti munka megírására.

1932 - A csehszlovákiai Magyar Népszövetségi Liga elnökévé választják.

- Az Országos Keresztényszocialista Párt (OKSZP) elnökévé választják.

- Több országos körutat tart nagyhatású beszédekkel Szlovákiában.

1933 – Programodó beszédet mond az OKSZP nagygyűlésén, ahol kifejti, hogy folytatni kell a párt ellenzéki politikáját, törvényes keretek közt követelve az önrendelkezési jogot, Szlovenszkó és Ruszinszkó teljes körű autonómiáját, nemzeti, vallási és kulturális téren pedig a fejlődés biztosságát.

1934 – Saját politikusi magatartásával kapcsolatban elmondja, hogy tevékenységének egyetlen indítéka a Szlovákiában élő magyarság létének, boldogságának és fejlődésének biztosítása.

1935 - A választások során Kassa képviselőjeként bekerül a prágai parlamentbe. Első parlamenti beszédében kifejti, hogy „megkérdésünk nélkül csatoltak bennünket Szlovenszkóhoz, elvárjuk tehát, hogy a mindenkor csehszlovák kormányok száz százalékig megtartsák kisebbségi, nyelvi, kulturális és gazdasági jogainkat”. A parlamentben követeli Szlovákia autonómiáját is.

- Masaryk lemondása után a magyar pártok Esterházy javaslatára Benešre adják le szavazatukat a németbarát jelölttel szemben, és ezzel nagyban elősegítik Beneš államelnökké való megválasztását.

1936 - A két magyar párt (az OKSZP és a Magyar Nemzeti Párt) egyesülésekor országos ügyvezető elnökké választják.

- Beneš egy személyes találkozójukon miniszteri posztot ajánl Esterházynek a csehszlovák kormányban, aki ezt visszautasítja, mondván, hogy előbb a csehszlovák kormánynak kell olyan intézkedéseket hoznia a magyarokkal kapcsolatban, melyekkel kiérdelmi a magyarok bizalmát.

1938 - Szlovákia-szerte elmondott beszédekben síkraszáll a magyar kisebbség jogai és Szlovákia teljeskörű autonómiája mellett.

- A kisebbségi kérdés tanulmányozására Csehszlovákiaiba érkezik Lord Runciman. Az angol kormány kiküldöttje két alkalommal fogadja Esterházyt és más magyar politikusokat. A diplomatának átadott emlékiratban a magyar képviselők követelik a wilsoni önrendelkezési jog megadását a magyar kisebbség számára.

- Külföldi diplomáciai tárgyalásokat folytat Olaszországban, Lengyelországban és Magyarországon.

- A határkérdéssel foglalkozó magyar - szlo-

vák tárgyalásokon Esterházy követelése ellenére a csehszlovákiai magyar képviselők csak megfigyelőként vehettek részt.

- A müncheni döntés után a csehszlovákiai magyarság képviselői Esterházyval az élen nyugalomra és passzív magatartásra szólítanak fel. Ugyanakkor egy, a világ közvéleményéhez intézett kiáltványban követelik a magyar kisebbség önrendelkezési jogát, és a magyarság parlamenti képviselőivel megalakítják a Magyar Nemzeti Tanácsot, amely a csehszlovákiai magyar kisebbség életét hivatott irányítani.

- Kassa átadásakor bejelenti, hogy Szlovákiában marad és egyúttal jogszerű bánásmódot, kér a magyar kormánytól a Magyarországra került szlovákok részére.

- A Szlovákiában maradt magyarság részére megindítja az Új Hírek kiadását.

- A magyarországi földreformmal kapcsolatos viták során a magyar arisztokrácia számára küldött üzenetében a földreform mellett foglalt állást.

1939 - A szlovák hatóságok rendőri felügyelet alá helyezik.

- Az Új Hírek betiltása után megindítja a Magyar Hírlapot.

- Hivatalos nyilatkozatban a sajtó hasábjain határozza el magát és pártját a nemzeti szocialista eszmétől és annak politikai irányvonalától.

- Megbeszélést folytat Jozef Tiso miniszterelnökkel a szlovákiai magyarok jogairól.

- A szlovák parlament egyetlen magyar képviselőjeként szenvedélyes felszólalásokkal követeli a magyar kisebbség érdekeinek és jogainak elismerését.

- Rádióbeszédében üdvözli a Szlovák Köztársaság megalakulását.

- A világháború kitörésekor a lelkiismeret szavának való engedelmességre hívja fel a figyelmet.

- Szociális segélyakciókat szervez a szegény sorsúak megsegítésére.

1940 - Újévi beszédében részletesen elemzi a Csehszlovák Köztársaság felbomlásának okait, s ezek között a békés egymás mellett élés hiányát tarja a legfontosabbnak.

1941 - Megalakítja a pozsonyi Takarékbank Rt-t, a szlovákiai magyarság első és máig egyetlen önálló pénzügyintézményét.

- Létrehozza a kiadói tevékenységet folytató Madách Könyvesházat.

- A debreceni nyári egyetemen tartott előadásiban kiemeli a nemzetiségekhez való közalesedést fontosságát a többségi nemzet részéről.

1942 - Újjáalakítja a betiltott SZMKE-t, a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesületet.

- Megindul a korábban meghirdetett Magyar Ház akció – Magyar Házak nyílnak Pozsonyban, Iglón, Eperjesen, Nyitrán, Bártfán stb.

- Nagyobb értekezésben fejti ki, hogy a kisebbség jövője elsősorban annak szellemi kvalitásán, másodsorban pedig a mindenkor államhatalom kisebbséggel szembeni magatartásán múlik.

- A szlovák parlamentben egyedül ő nem szavazza meg a zsidótörvényt, és ettől kezdve a hatalom végképp ellenségnek tekinti őt – Ve-

szélyes útra tért a szlovák kormány akkor, amikor a zsidók kitelepítéséről szóló törvényjavaslatot benyújtotta, mert ezzel elismeri jogosságát annak, hogy a többség a kisebbséget egyszerűen kiebrudalhatja. Tudom, hogy a törvényjavaslat nagyon sok szlovák képviselőtársamnak nem fekszik, de ezek pártfegyelemből nem mernek fellépni a javaslat ellen. Én ellenben, mint az itteni magyarság képviselője leszögezem ezt, és kérem tudomásul venni, hogy azért nem szavazok a javaslat mellett, hanem ellene, mert mint magyar és keresztény, és mint katolikus a javaslatot istentelennek és embertelennek tartom.

1943 - Miként korábban, most is több alkalommal hitet tesz a szlovák – magyar testvéri együttélés eszméje mellett.

1944 - A szlovák nemzeti felkelés résztvevőivel közvetett kapcsolatban áll. Százával segíti Magyarországon át meneküléshez az üldözött zsidókat és más, szlovák vagy cseh egyéneket.

- Memorandumban tiltakozik magyarország német megszállása ellen, amelyet eljuttat a nyugati nagyhatalmak képviselőihez.

- A nyilasok Magyarországon letartóztatják és rákényszerítik, hogy lemondjon pártvezetői tisztségéről. Miután ezt megtette, visszatér Pozsonyba, ahol pártja egy emberként újból őt választja meg vezetőjének.

- Az év utolsó hónapjaiban a Gestapo körözést ad ki ellene, de nem hajlandó elmenekülni az országból.

1945 - Az oroszok Pozsony felszabadítása közben letartóztatják, majd tizenkét nap elzárás után szabadon engedik.

- Felkeresi Gustáv Husákot, hogy tárgyaljon vele a magyarok memorandumáról, melyben az új magyarelles intézkedések ellen tiltakozik. Husák letartóztatja és átadja a KGB ügynökeinek.

- Több magyar pártvezetővel a Szovjetunióba hurcolják, ahol egy évet tölt a moszkvai Ljubljanka börtönben. Koholt vádak alapján elítélik, majd szibériai táborkba viszik, ahol súlyos tüdőbetegséget kap.

1947 - Szeptember 16-án a Szlovák Nemzeti Bíróság távollétében, „in contumaciam”, kötél általi halálra ítéli a köztársaság szétveréséért és a fasizmus kiszolgálásáért.

1949 - A szovjet hatóságok Ágcsernónél átadják a csehszlovák szerveknek. Családja és barátai közbenjárására a köztársasági elnök kegyelemből életfogytiglanra változtatja ítéletét.

- bejárja Csehszlovákia szinte valamennyi börtönét, közben családja széttszóródik, csupán egyetlen húga tarthatja vele a kapcsolatot, rendszertelenül. Leveleit, ha engedélyezik, szlovák nyelven írja.

- A fűtlen börtönökben betegsége egyre jobban elhatalmasodik.

1957 - Utolsó kérését, hogy szállítsák a nyitrai börtönbe, mert szülőföldjén szeretne meghalni, elutasítják.

- Március 8-án halt meg a morvaországi Mirov börtönben. Hamvai kiadatását és emberhez méltó eltemetését a mai napig nem engedélyezték. (Forrás: Esterházy János Emlékkönyv, Molnár Imre, 2001)

Magyarellenes terror a Felvidéken 1945 és 1948 között

A beneši dekrétumok és az Esterházy-ügy

A 2001-es Esterházy-émlékévben a Tolcsvay Klub vitaestjei között is téma volt az Esterházy-ügy. Gecse Géza: Állam és nemzet a rendszerváltás után c. kötetében jelent meg az igen tanulságos vita (2001. október) leirata, mely alább olvasható.

Vendégeink: Gróf Esterházy Malfatti Alice, a mártír politikus Olaszországban élő lánya, az Esterházy János Emlékkönyv szerkesztője, Gergely Jenő történész, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára, Török Bálint, az Esterházy János Emlékkönyv szerkesztője és Vígh Károly történész.

Az 1945-ben Kassán kihirdetett úgynevezett beneši dekrétumok a Felvidéken a magyarságot megfosztották állampolgári jogaitól, és a mai napig rontják a hangulatát, hisz a jogalkotás, így például a reprivatizáció terén hátrányosan befolyásolják életüket. Politikai érdekvédelmi szervezetük – a Magyar Koalíció pártja – többek között azzal a feltétellel vállalhatott szerepet a *Dzurinda*-kormányban, hogy ezzel a kérdéssel nem foglalkozik. Amikor nyáron felmerült annak a lehetősége, hogy a párt magára hagyja a kormánykoalíciót, *Bugár Béla* elnök elmondta, hogy ennek természetes következménye lett volna, hogy az Magyar Koalíció Pártja követelni kezdi a beneši dekrétumok felülvizsgálatát. A párt viszont nem lépett ki a koalícióból. A Magyarok Világszövetsége Szlovákiai Tanácsa az elmúlt napokban, Brüsszelben követelte a rendelkezés felülvizsgálatát.

Gecse Géza: Mi volt az oka annak, hogy Csehszlovákiában az államapparátus teljes erejét és eszközeit bevetve már 1945. áprilisában nekifogott nemcsak a csehszlovákiai németek, hanem a magyarság jogfosztásának is?

Gergely Jenő: Csehszlovákia a térségben szervesen államalakulat volt. Igaz, hogy a „csehszlovákizmus” ideológiája működőképesnek bizonyult, de csak bizonyos korlátok között, mert a szlovákok legalább

annyira nem szerették a cseheket, mint korábban a magyarokat. Számos szlovák katolikus politikus véleményét ismerem 1918–19-ből, amikor még a szlovákoknak eszük ágában sem volt a csehekhez csatlakozni. Csehszlovákiában a csehek és a szlovákok mellett lévő magyarok, a szudétanémetek és a ruszinok jelenléte magában hordozta, hogy az ország bármely pillanatban darabjaira hullik. Nem volt meg ugyanis az összetartó erő, ami jól szervezhetővé tette volna a társadalmat. Miért vonzotta volna a csehszlovákizmus a magyarokat, a ruszinokat vagy a németeket? A II. világháború után Münchenből a csehszlovák vezetés azt a következtetést vonta le, ahhoz hogy Csehszlovákiát biztonságban tudják, a német és a magyar nemzeti kisebbségtől meg kell szabadulniuk.

Török Bálint: *Janics Kálmán* könyvéből tudjuk, 1940-ben *Beneš*nek még az volt a véleménye, nem érdemes kis területi problémák miatt elrontani a magyar szomszédal a kapcsolatot, és magyar kézen kell hagyni az I. bécsi döntés alapján Magyarországnak ítélt területeket. A cikk akkor következett be, amikor a háborús helyzet úgy alakult, hogy volt remény arra, hogy a nyugatiak győznek. Amint a győzelem reménye erősödött, úgy nőtt *Beneš* étvágya is, de hasonló véleményen voltak a Moszkvába került kommunista vezetők is. Azért emelem ki, hogy a Moszkvában lévő kommunisták, mert az akkori csehszlovák kommunista vélemény szerint a Csehszlovákia területen lakó magyarok – ellentétben a németekkel – igen demokratikusan viselkedtek.

Vígh Károly: 1939 októberében a párizsi Csehszlovák Nemzeti Bizott-

mány első ünnepélyes deklarációjában, amely *Beneš* sugallatára készült, a következőt olvashatjuk. *Masaryk* és *Stefanik* szellemében el vannak szánva a szabad és demokratikus Csehszlovák Köztársaság kiharcolására és védelmére. Arról a köztársaságról beszéltek, amely az állam minden nemzetiségéhez igazságos lesz, és valamennyi polgár egyforma jogára, és egyenlő köteletségére épül. 1940 júliusában viszont *Beneš* a következőt jelentette ki: „Ünnepélyesen meghirdetem a demokratikus és jogi alapelveket, továbbá hangsúlyozom, hogy ezek az elvek a nemzet minden tagjára érvényesek.”

Beneš még 1940 április 5-én így nyilatkozott: „A magam részéről azt hiszem, hogy Szlovákiában nem kapjuk vissza egészen régi határainkat, de nem is érdekünk, hogy emiatt ismét elrontsuk viszonyunkat a magyarokkal.”

Azonban a Szovjetunió elleni háború megindítása *Hitler* részéről rövidesen érezte a hatását a csehszlovák emigrációnak a kisebbségeivel kapcsolatos állásfoglalásaira. Mihelyt Nagy-Britannia kormánya 1942. szeptemberében jóváhagyta a németek *Beneš*ék tervezte kitelepítését Csehszlovákiából, ezzel megpecsétlődött a több mint hárommillió szudétanémet sorsa. *Beneš* azonban a szociáldemokrata *Wilhelm Jaksch* szudétanémet származású képviselőnek 1943. január 10-én írt levelében leszögezi, hogy *Beneš* hasonló álláspontot vall a kérdés megoldásában a magyar kisebbséggel kapcsolatban is. Ekkor még Anglia *Beneš*nek ezt az elképzelését nem tette a magáévá. Viszont *Beneš* már 1943 nyarán megkapta a szovjet kormány beleegyezését a szudétanémet kérdés „transzfer” megoldásába. De amikor *Beneš*

Amerikában járva kihallgatásra jelent meg Rooseveltnél, az elnök nem volt hajlandó a magyarok kitelepítéséről tárgyalni.

Gecse Géza: Mivel magyarázható, hogy a csehszlovák vezetés a kassai kormányprogramban 1945. április 4-én kollektíve fosztja meg állampolgári jogaitól mind a német, mind a magyar nemzetiségű lakosságot?

Gróf Esterházy Malfatti Alice: 1944-ben nyilvánvaló volt, hogy itt a szovjet befolyás fog győzni. Beneš Nyugaton nem kapott elegendő segítséget, ezért Moszkvába ment, ahol már *Gottwald* volt az, aki *Sztálinnal* meghatározta Csehszlovákia jövőjét. Itt döntöttek arról is, hogy *Esterházyt* majd átadják a szovjeteknek. Ha ugyanis Esterházy Pozsonyban maradt volna, nem lehetett volna elítélni. Ekkorra a zsidók közül ugyanis egyre többen tértek vissza a lágerekből, akik bizonyították volna Esterházy ártatlanságát. Bűnbakot viszont kellett találni, mert a magyaroktól meg akartak szabadulni, és a világ előtt akarták bizonyítani, hogy az összes magyar fasiszta. Azért volt fontos őt kivetelni a Szovjetunióba, mert – távollétében – Pozsonyban megrendezhették a pert. Ha Esterházy bűnös, akkor az összes magyar fasiszta és üldözhető.

Visszatérve Kassára – apám itt volt képviselő. Az természetes, hogy mint Kassa képviselője, ott volt, amikor Horthy bevonult. Az is az ő karakterét mutatja, hogy első szavait a Magyarországon élő szlovákok érdekében intézte Horthy Miklóshoz. Ugyanazokat a jogokat kérte nekik, amelyeket Szlovákiában a magyaroknak remélhetőleg biztosítanak.

Esterházy soha sem különböztette meg a két népet, a mindkettőt azonos fontosságúnak tartotta.

Esterházynek felrötták, hogy „irredentista politikát” folytatott. Az természetes, hogy a magyarok vissza akartak jönni Magyarországhoz. Ha Csehszlovákiában úgy kezelték volna őket, ahogy azt Beneš és – annak idején – Masaryk megígérte, hogy Csehszlovákiában egy második Svájc jön létre, és mindenkinek ugyanannyi joga lesz, akkor nem lett volna ez az óriási visszahúzó erő.

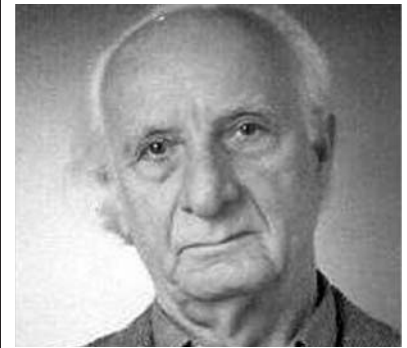
Ezekkel a szerencsétlen elcsatolt magyarokkal úgy bántak, hogy semmi joguk nem volt. Csak a cseheknek volt államalkotó joguk, amit már a szlovákoknak sem adtak meg, és a kárpátaljaiaknak sem adták meg a megígért autonómiát, a magyarokat és a németeket pedig teljesen semmibe vették. Természetes, hogy mindkét nemzet harcolt a jogaiért, és ha megnézzük a karlsbadi pontokat – amit a szudétanémetek kértek –, ezek annyira alapvető emberi jogok, hogy érthetetlen, miért kellett a németeknek még bocsánatot is kérni Potsdamban a csehektől. Azt kellett volna mondani: a ti hibátok, hogy ez az ország szétesett! A magyarok húsz évben át ugyan-azokat a jogokat kérték! Nem volt itt licitálás, hogy minden évben még egyre többet akarunk. Az édesapám még 1939-ben is azt mondta: Csehszlovákia keretén belül szeretné elérni a magyarok teljes jogegyenlőségét. Itt semmiféle irredentizmusról nem volt szó! Az, hogy aztán a politika úgy alakult, hogy a nagyhatalmak hozzájárulásával visszakerültek Magyarországhoz az elszakított területek, ez gyönyörű volt! De ha Csehszlovákia értelmes politikát folytatott volna, és minden nemzetének ugyanazt a jogot megadta volna, erre nem került volna sor.

Gecse Géza: Esterházy János csehszlovák állampolgárként került-e ki a Szovjetunióba?

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Igen is, meg nem is. Valójában – igen, de minden magyartól elvették a csehszlovák állampolgárságot. Papíron ezért nem volt csehszlovák állampolgár. Amikor a nagynéném Párizsban *Clementis*-szel tárgyalt, Clementis azt mondta, minket nem érdekel Esterházy, már nem a mi állampolgárunk.

Gecse Géza: Aztán végül később, mégiscsak arra hivatkozva kérték és kapták vissza Pozsonyban, illetve Csehszlovákiában, hogy az ő állampolgárunk.

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Igen. Teljesen úgy forgatták a jogot, ahogy az nekik jobb volt. Azáltal, hogy minden magyartól megvonták az állampolgárságot, ő is „hontalan-ná” lett.

Török Bálint

(1925-2011)

Török Bálint történész, közíró, a Rákóczi Szövetség és az Esterházy Emlékbizottság tevékeny tagja életének 86. évében, 2011. május 23-án hunyt el. Török Bálint 1925. január 16-án született Budapesten. A háború alatt járt egyetemre, közvetlenül a háború után szerzett diplomát a Bölcsészkaron magyar-történelem szakból. Később ugyanitt doktorált. 1956 előtt az Országos Széchenyi Könyvtár olvasószolgálatát vezette és bekapcsolódott a Petőfi Kör munkájába. A forradalom bukása után ezért meghurcolták, alig kapott munkát. Volt fizikai munkás, tanár gyógypedagógiai iskolában, lektor könyvkiadóknál.

A rendszerváltás után történészként és közíróként tevékenykedett. A két világháború közötti időszakot kutatta, sokat foglalkozott Teleki Pál életével. Ezen kutatásaiért 2007-ben Teleki Pál-díjat kapott. Jelenleg a II. világháború alatti titkos tárgyalásokkal foglalkozott.

A Rákóczi Szövetségbe 1993-ban lépett be, volt választmányi tag, majd az Esterházy János Emlékbizottság tagja. Történészként kutatta Esterházy János éltét, 2001-ben, az Esterházy-centenáriumon Emlékkönyvet adott ki Esterházy Alízzal közös szerkesztésben. Az Esterházy-emlékérem birtokosa volt. Igen aktív volt az Esterházy-kultusz terjesztésében: publikált, előadásokat tartott és ott volt mindenütt, ahol Esterházyról hallani lehetett, vagy Esterházyért szólni kellett.

(*Martényi Árpád, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke*)

Gecse Géza: Mi a csodának vitték őt Moszkvába?

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Fel kellett építeni azt az atmoszférát, hogy a magyarok a fasiszták, és ezért eltávolításuk az országból – jogszerű. Az apám lett volna a bűnbak. El kellett volna ítélni.

A táborokból azonban addigra már visszatértek a zsidók. És a legtöbb zsidó magyar volt. Ezek mind ömellette szólaltak volna fel, ezért ezt a kirakatpert nem tudták volna Pozsonyban megtartani. Ezért kellett őt átadni a szovjeteknek azzal, hogy fasiszta. Kitalálták például, hogy Hitlernek volt a tanácsadója. Ezzel vádolták, majd kivitték Moszkvába és ott – tíz másik vezető magyarral együtt – elítélték. Tíz évet kapott, és azóta, 1993-ban Oroszországban már rehabilitálták. Amikor Esterházyt 1949-ben visszahozták Pozsonyba, Csehszlovákia helyzete már annyira megszilárdult, hogy akkor már az 1947-ben meghozott halálos ítélet alapján akár fel is akaszthatták volna. Érdekes részlet, hogy az akkori államügyész, *Wagner* Pozsonyban mindjárt felakaszthatta volna, akár egy napon belül. Viszont zsidó származású volt, és ő pontosan tudta, hogy mennyit tett a zsidókért Esterházy. Ezért engedte meg, hogy édesapám nővére elmenjen, és kérvényt nyújtson be az édesapám nevében – Prágában. De ha ez a zsidó ügyész nem lett volna, akkor mindjárt felakaszthatták volna, és akkoriban ez már a kommunista gottwaldi szellem jegyében történt volna.

Gergely Jenő: Arról, miért maradt Esterházy Szlovákiában, miért nem jött át Magyarországra. Ő egy mélyen hívő, keresztény ember volt, aki nem csak formálisan – mint a korabeli politikusok többsége – mondta magát keresztény és nemzeti politikusnak, hanem Esterházy tényleg olyan hívő katolikus volt, akit a keresztény erkölcsi elvek irányítottak a közéleti politikai tevékenységében is. És ennek a kerete a felvidéki keresztényszocialista párt és mozgalom volt, amelynek hosszú ideig ő volt a vezetője. Nem csak a zsidóüldözés ellen emelte föl a szavát. Az közismert, hogy a pozsonyi parlamentben egyedül szavazott nemmel a zsidók de-

portálásáról szóló jogszabály ellen, de korábban föllépett azért is, hogy Csehszlovákián belül a szlovák és a ruszin részek fejlesztése ne maradjon el a cseh és morva területekétől. Tehát még a csehek, a szlovákok és a ruszinok között sem volt meg a teljes egyenlőség. És ő úgy gondolta, hogy mindegyik nemzetnek, nem csak a magyarnak, hanem azoknak, akik ott ilyen-olyan oknál fogva sérelmet szenvedtek, vagy kisebbségi sorban voltak, vagy kisebbségi helyzetbe kerülhettek, azok érdekében föl kell lépnie.

Gecse Géza: Nem biztos, hogy mindenki tudja azt, hogy 1947-ben, Szlovákiában, távollétében halálra ítélik Esterházyt. 1948-ban, Közép-Európa államaiban mindenütt a kommunisták veszik át a hatalmat. 1949-ben – kihullott fogakkal ugyan, de – Esterházy mégiscsak visszakerül Csehszlovákia területére, és miután számos börtönt megjárta Csehszlovákia területén, 1957 márciusában hal meg a mírovi börtönben. Van az életmű lezárásban néhány olyan kérdés, amire én nem találok logikus választ. Első kérdés: ha már a szovjeteknél van, miért kell halálra ítélni? A második: 1948. után miért nem hagyják kint, miért hozzák haza 1949-ben? És, ha már hazahozták, akkor miért kell őt börtönbe zární?

Gróf Esterházy Malfatti Alice: El kellett ítélni Esterházyt, mert azzal az egész felvidéki magyarságot el lehetett ítélni. Ezt Esterházy jelenlétében Szlovákiában nem lehetett volna megtenni, mert akkor bebizonyosodott volna, hogy ez koncepció per, és ezért a céljukat nem tudták volna elérni. Ezért vitték ki a Szovjetunióba, ahol a szovjeteknek persze fogalmuk sem volt arról, hogy ki volt Esterházy. Ott mindenkiből kivertek bármilyen vallomást, akárkire kiszabták a tíz évet. Az egy teljesen érthetetlen hatalmi bűnözés volt.

Miután távollétében Csehszlovákiában 1947-ben Esterházy ellen meghozták a halálos ítéletet, nővére, *Lujza* Párizsból levelet írt Benešnek és Beneš feleségének, és arra kérte őket, hozzák vissza Esterházyt, hogy a pert Pozsonyban újra lefolytathassák, és ott ő védhesse magát, mert ez egy minden jogalapot nélkülöző kirakat-

per volt, sem védője nem volt, sőt ő maga sem védhette magát. A Benešnek írt levél rövid részlete megjelent *Herald Tribune*-ban, amit a nyugati újságok átvettek, hogy Csehszlovákiában volt egy távollétében halálraítélt ember, és Csehszlovákiának nem lett volna joga ezt az ítéletet meghozni. Erre Beneš a párizsi követéségen keresztül válaszolt Esterházy Lujzának, hogy meghallgatják a kérését, és visszahozzák Esterházyt. És itt jött a tragikomikum, hogy Beneš közben maga is kegyvesztett lett, gutaütést kapott, meghalt. Szóval mire Esterházyt, akit már 1948-ban vissza akartak hozni, de olyan rettenetes egészségi állapotban volt, hogy többször újra fel kellett táplálni, mert közelebb állt a halálhoz, mint az élethez, ezért aztán csak 1949-ben került haza. És mire ő visszatért, már nem volt Beneš, mivel ekkor már Gottwald volt hatalmon, és akkor a kommunista hatalom már természetesen nem engedhette szabadon Esterházyt.

Gecse Géza: Megtehették volna, minden hatalom a kezükben volt!

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Minden hatalom a kezükben volt, de ez sem illett a koncepciójukba, mert ez már kommunista hatalom volt. Miért engedtek volna szabadon egy katolikus grófot? A helyes a perújra-felvétel lett volna. Viszont a perújra-felvételnél meg tudta volna védeni magát, ami bizonyította volna, hogy az összes szlovákiai magyar teljesen ártatlan volt. És az a szomorú az egészben, hogy azóta sem változott a helyzet. 1991-ben, amikor perújrafelvételt kértem, ugyanaz a *Samko* bíró, aki *Duray* bírója volt, és aki *Duray*tól azt kérdezte – ezt a *Kutyaszorítóban* olvastam – „maga nem fogadja el a beneši dekrétumot, ami a mi országunk alapja!”. Ugyanez az ember mint semleges bíró mértékadó magyar történészek szakvéleményét kérte. Ezeket a szlovák szaktörténészek: *Kamenec* és *Deak*, mint inkompetens és elfogult véleményt visszautasították, és mint semleges tanút, a cseh *Valentát* – aki tudomásom szerint a Beneš Társaság elnöke – ajánlották mértékadó szaktekintélynek. És annak ellenére, hogy *Kamenec* zsidó származású, *Deakkal* együtt olyan

hazugságokat hordtak össze, hogy kértem a per megszüntetését, mert egy újabb, a korábbinál is súlyosabb rágalom kerekedett volna ki belőle. Valenta azt írta, hogy a mostani tudásunk és az iratok alapján Esterházy még egy sokkal súlyosabb ítéletet érdemelt volna! A kötél általi halálnál súlyosabb ítéletet nincs, és azt is mondták, hogy olyan becstelen ember, mint Esterházy, nem érdemel enyhébb büntetést. Esterházyt 1947-ben ítélték halálra, és Valenta 1991-ben azt mondta, hogy Esterházynek még súlyosabb büntetést kellett volna kapnia! Szóval, semmi sem változott! Ha arra gondolunk, hogy a kormányba lépő magyar pártoknak fel kellett adniuk, hogy beszéljenek a beneši dekrétumokról. Holott erről nem lehet eleget beszélni, mert ez egy ugyanolyan disznóság, mint amit a zsidókkal csináltak a II. világháborúban. Miért kellett feladniuk a magyar egyetem ügyét? Miért ne legyen magyar egyetem? Aztán miért kellett abba beleegyezni, hogy a megyehatárokat átrajzolják, és a magyarok mindenütt húsz százalék alá kerülnek? És ebbe a magyar kormánytagok beleegyeztek. Én azt hiszem, ha Esterházy ma élne, amint annak idején nem lépett be Beneš kormányába, ma sem lépne be Dzurinda kormányába, mert az ember nem adhatja fel saját jogait.

Gecse Géza: Most pedig, kérem tegyenek fel kérdéseket vendégeinknek.

– *Hering József* vagyok, 1948. május 14-én megalakult Izrael állama. Izraelből a cionista szervezet, a nyugati és a nemzetközi zsidóság segítette azokat a humanista embereket, akiket a kommunisták elítéltek. Fordult-e a család, illetve a védelem izraeli, cionista szervekhez Esterházy János életének megmentéséért, a börtönből való kiszabadításért, amikor még arra mód volt, tehát 1957-ig, vagy ha a család nem fordult, próbálnak-e Esterházy rehabilitálása érdekében ezek után a nemzetközi zsidósághoz fordulni?

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Én 1954-ig itt, Magyarországon éltem, és addig osztályüldözött voltam. Kitelepítettek, börtönben voltam és örültem, hogy éltem, mert nekünk semmi lehetőségünk sem lett volna

akármilyen cionista szervezettel kapcsolatba kerülni. Édesapám rehabilitálása során sikerült *Simon Wisenthall*al megismerkednem, egy zsidó hölgy, aki Bécsben élt, és Wiesenthal jó ismerőse volt, rábeszélte őt arra, hogy Wiesenthal írjon ennek a bizonyos Samko elnöknek, amit ő meg is tett. Wiesenthal arra kérte őt, hogy rehabilitálják az apámat. Semmi sem történt. Szóval, ha szlovákokról van szó, a zsidó kérelem inkább negatívum, mint pozitívum. Én jártam a rabbinál Kassán, és Pozsonyban is. A pozsonyi rabbi körülbelül három héttel Pozsonyba érkezésem előtt megverték. A kassai rabbi próbált segíteni, de neki sem sikerült. Én, amikor már lehetett, 1991 után próbáltam mindent az ügy érdekében megtenni. Aztán a zsidó hölgy, akinek a férje úgy menekült meg, hogy az édesapám szerzett neki magyar útlevelet, amit az *Esterházy Emlékkönyvben* meg is köszönt, a Yad Vasemet is bekapcsolta, amiért az apám ennyire kiállt a zsidók mellett, és ők írásban meg is köszönték, hogy az apám annyira kiállt a zsidók mellett. Az, hogy édesapám megkapja az igazak fáját, már folyamatban van. Elolvastam azokat a brosúrákat, amiket Esterházyról összeírtak. Ezek alapján én sem adnék neki semmiféle babérlevelet, hisz a sok hazugság alapján a szlovákok őt így ismerik. *Hanna Ponicka*, a *Havel* által kitüntetett egyik leghíresebb szlovák író, akit én ismerek, a nagynéném, Esterházy Lujza könyvét, a *Szívek az ár ellent* le akarta fordíttatni szlovákra és odaadta a saját könyvkiadójának. Kamenec megakadályozta, hogy szlovák nyelven megjelenjen. Elmentem a magyar *Kalligram Kiadóhoz* és kértem, hogy *Molnár Imre* Esterházy János könyvét jelentessék meg szlovákul, amire az anyagi fedezet is meglett volna. *Szigeti*, a *Kalligram* vezetője azt mondta, úgyse fogják olvasni, mert a szlovákokat ez nem érdekli. *Fábry* könyvét is lefordítottuk, azt se olvassa senki. Ezt az atmoszférát a szlovákiai magyarok talán jobban meg tudják érteni, nagyon sokára fog ez megváltozni.

– *Czettler Antal* vagyok. Szó van arról, hogy Csehország és Szlovákia

is az Európai Unió tagja lesz. Kérhetné-e a magyar vagy a német kormány, hogy addig ne vegyék be ezt a két országot az Európai Unióba, amíg a Beneš-dekrétumokat – amelyek elintézték az Európai Unió alapfelfogásával –, hatályon kívül nem helyezik? Ausztriában olyan párttal szövetkezett a Keresztény Néppárt, amely a szociáldemokratáknak nem volt szimpatikus, ezért 14 állam szankciót léptetett életbe Ausztria ellen. *Haider* pártja demokratikusan megválasztott párt volt – ha nem is értek vele egyet –, de a Beneš-dekrétumok flagrns megsértései minden európai jogrendnek, van-e lehetőség, vagy lesz-e politikai akarat erre? Én eddig, sajnos, csak a német CSU-nál láttam erre vonatkozó politikai akaratot.

Vígh Károly történész: Az eddigiek során voltak kísérletek a beneši dekrétumokkal kapcsolatban mind német, mind magyar részről, és nem sikerült ezt elérni sem Németországnak, Németországon belül Bajorországnak, ahol a szudétánémetek nagy része él. A bajor kormányzat ezért állt szemben az össznémet kormányzattal, mert nem képviselte kellőképpen a Bajorországban élő szudétánémetek érdekeit. Ezek a kísérletek végül nem voltak eredményesek, és nem hiszem, hogy az EU-hoz való csatlakozás után lényegesen megváltozik a helyzet. *Németh Zsolt* külügyi államtitkárral is beszéltem erről a kérdéssel, aki azt mondta, ezt az államok belügyeként kezelik, és sem Franciaország, sem Anglia, sem a nemzetközi szervezetek nem szólhatnak bele abba, hogy a beneši dekrétumokat töröljék el. Sajnos ez a helyzet.

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Ma Ausztriában és Bajorországban a beneši dekrétumok annulálása mellett vannak. Ez a vonal nagyon megerősödött mind Németországban, mind Ausztriában. És ajánlatos lenne, hogy Magyarország is végre megtalálja, hol a hátgerince. Mert ha a németekhez és az osztrákokhoz hasonlóan a magyarok is azt mondják, ez nem Csehszlovákia belügye, hanem az érintett országok „hármasság ügye”, akkor lehetne belőle valami. Csak szegénykezni tudok, mert Esterházyt

először az osztrákok karolták fel, közben Magyarország hallgatott. Az első, aki írt *Carnogurskynak*, *Mock* alkancellár volt. Az osztrákok voltak az elsők, akik ezt a keresztény politikust felkarolták. Nem értem, miért kell a mi problémáinkat mindig véka alá rejteni. Ha a magyar kormány határozottan felszólalna, abból nem lenne semmi hátránya, sőt, azonnal összefoghatna Ausztriával és Bajorországgal. Én tudom, hogy ezt nem csinálják meg, amit nagyon sajnálok.

Vígh Károly: A Rákóczi Szövetség alelnöke vagyok. A Rákóczi Szövetség a beneši dekrétumokkal kapcsolatban – évekkkel ezelőtt – a magyar kormányzathoz fordult, és nem kaptunk semmiféle választ, hogy a kormány milyen lépésekre szánja el magát. *(Bekiabálás: Melyik kormány-*

hoz?) Mind a kettőhöz, a jelenlegihez és a korábbihoz is!

Gróf Esterházy Malfatti Alice: Az osztrákok most teljesen emellett vannak, és állandóan lehet hallani a televízióban, hogy kérik az eltörlését. Ha ugyanis erre nem kerül sor, még mielőtt belépnének az unióba, utána már reménytelen, hogy rá lehessen őket venni.

– *Gyarmati Géza* vagyok. A Beneš–Gottwald féle kitérőt „Beneš-cikkaknak” tetszett nevezni, és ez a számomra érthetetlen maradt. Nem tudom, a dekrétumnál Gottwald túlsúlya érvényesült-e, és ha igen, mit csinált Beneš?

Vígh Károly: Beneš és Gottwald között már 1943-ban az alapvető kérdésekben egység jött létre, beleértve a csehszlovákiai német és ma-gyar ki-

sebség kérdését is. Amikor kiderült, hogy a II. világháború után Csehszlovákia a szovjet érdekszférához fog tartozni, hiába ülésezett a beneši emigráns kormányzat Londonban, a Moszkvában lévő Gottwald-féle kommunista pártnak egyre fontosabb szerepe lett. Amikor a világháborúnak vége lett, és Kassán kihírdették a beneši dekrétumokat, nem volt véletlen, hogy a régióban, 1945 után rögtön Gottwalddal az élen a Beneš-sel való együttműködés alapján egyedül kommunista kormányzat került hatalomra.

Gergely Jenő: Arról van szó, hogy a moszkvai külügyminiszteri értekezleten 1943-ban elhatárolták az érdekszférákat. Az angolszászok lemondtak térségünkről, amiről Beneš értesült, és ez alapvetően megváltoztatta a magatartását.

Esterházy János:

Két kincset őrizve

Két kincsünk van: magyarságunk és kereszténységünk

A Szlovákiában élő magyarság éppúgy, mint a magyar nemzetnek minden egyes tagja, két kincset őriz szívében és lelkében és ez a két kincs: a magyarsága és a keresztény mivolta. A magyar nemzetnek évezredek történelméből láthatjuk, hogy legnagyobb fiai, legnagyobb alkotói egyaránt voltak magyarok és keresztények, egyaránt szolgálták a hazát és az Istent.

Azt hiszem, egyetlen mai nemzet történelmében sem találunk annyi viszontagságot, mint éppen a magyaréban. De ezekből a viszontagságokból értékes tanulságokat vonhatunk le. Amikor az ország és a nemzet nemegyszer a teljes romlás szélén állt, és pogány kezek már meg akarták húzni a lélekharangot a magyar nemzet fölött, mindig beállott olyan fordulat, mely megóvta az elpusztulástól a nemzetet és újra felvirágoztatta.

A világháború befejeztével a trianoni és versailles-i békediktátumok után, amikor a magyar nemzet ezer sebből vérezve, megfosztva jóformán minden ellenálló képességétől, halálraítélten vergődött, akkor a nagybeteg nemzet testét 1919 tavaszán végképp hatalmába akarta keríteni a sátán a kommunizmus formájában. De mi történt?

Egy maroknyi magyar, aki egytől-egyig keresztény-nemzeti alapon áll, kibont egy hófehér zászlót Szegeden, és átjön a Dunántúlra, bevonul Budapestre. Eltűnnek a vörös zászlók, eltűnik a sarló és a kalapács, eltűnik a sok álpróféta, hogy helyet adjon a nemzeti színű lobogónak, melynek lengése biztosítja a keresztény templomokban az istentiszteletek zavartalan lefolyását, és amely a kétségbeesett, sokat szenvedett magyar nemzetet megnyugtatja, tetterőre serkenti és megkezdődik az ország második újjászületése, újraépítése keresztény nemzeti alapon.

Kedves magyar testvéreim!

Szívünk, lelkünk nagy kincsét, nemzeti öntudatunkat és Krisztus Urunkba vetett hitünket ne tévesszük szem elől egy pillanatig sem. Ápoljuk, őrizzük ezt, mert ez az egyetlen pozitív érték, amelyet senki el nem vehet, és melynek varázslatos ereje átsegít a legnehezebb megpróbáltatásokon.

*(Új Hírek,
1940. december 24.)*

Jan Jankú, a túlélő

Aki Esterházy Jánost a koporsóba tette

2009 júliusában Esterházy-zarándoklaton vett részt Szlovákiában és Csehországban csaknem félszáz magyarországi, erdélyi és felvidéki fiatal. Az autóbusznyi társaság egyik felét az Esterházy- vetélkedő döntősei, Kárpát-medencei középiskolások alkották, másik felét felkészítő tanáraik, három lelkész, néhány tudósító és filmes. A zárandokút vezetője Lezsák Sándor, a Lakiteleki Népfőiskola alapítója, a Magyar Országgyűlés alelnöke, a Nemzeti Fórum elnöke volt. Szervezői a Lakiteleki Népfőiskola és a Keresztény Élet katolikus hetilap.

A zárandokút legnagyobb hatású állomása Mírov volt – az ottani börtönben raboskodott élete utolsó éveiben gróf Esterházy János, a legnagyobb felvidéki magyar, aki Jézus követő magatartásáért vértanúságot szenvedett és hat nappal ötvenhetedik születésnapja előtt, 1957 március nyolcadikán ebben a földi pokolnak beillő, hajdani várerődben hunyt el.

A zárandokút vezetője, tolmácsa és a tudósítók előtt megnyílt a fegyház kapuja is – a tudósítók a kápolnát nézhették meg, Lezsák Sándor, Szőke László prágai magyar nagykövet, Rákóczi Anna, a Csehországi Magyarok Szövetségének elnöke és Molnár Imre történész Esterházy János celláját is láthatta. Kísérőjük Jan Jankú, a mártír gróf rabtársa volt.

Maradandó élmény számomra, hogy Mírovban elbeszélgethettem a nyolcvannyolc esztendő Jankú bácsival, akiből sugárzik a jóság és az őszinteség. A morvaországi Hanušovicében élő egykori halálraítélt hús évvel volt fiatalabb Esterháznál.

Jankú : A második világháború utáni években gyógyszerészhallgató voltam, s mert már akkoriban szerettem a gyerekeket, cserkészcsapatot alapítottam. A csapat a kommunista hatalomátvétel után – 1948 februárját követően a hatóságok számára nem volt kívánatos, mivel az „új eszme” képviselői szovjet mintára az úttörő mozgalmat kívánták megalapozni. Fel szólítottak, hogy a csapatommal együtt mint pionírok működünk to-

vább, ami azt jelentette volna, hogy lemondunk erkölcsi alapunkról – szembe fordulunk Istennel. Nem voltam hajlandó teljesíteni az utasítást – aminek az lett a következménye, hogy huszonévesen az Uherské Hradištei fogházba kerültem, majd onnan – nem egészen egy esztendő múltán – a mírovi börtönbe. A tárgyalásom 1949-ben Vsetínben volt, s a hazaárulásért rám mért halálos ítéletből a végén életfogytig tartó elzártság lett.

Mírovban Esterházy János közelében töltötte keserves éveit...

Mivel gyógyszerészhallgató voltam, a raboskodó beteg foglyok „ellátásában” segédkezhettem. Esterházy János, miután megjárta a csehszlovák börtönök nagy részét, - nem tudták megtörni, ezért válogatták a helyszíneket -, a betegek között kapott celát. Nekik egész napjaikat ott kellett eltölteniök. 12-15 rab volt egy cellában. Esterházy súlyos tüdőbaját az ú.n. PAS kúrával kezelték.

Miként nézett ki a gulágot is megjárta, súlyos beteg gróf Mírovban?

A magas termetű férfi iszonyatosan lefogyott. A tablettáktól a bőre teljesen besárgult, de ez a sárga megfestette az ágyneműjét is. Ráadásul a beteg kellemetlen szagot árasztott. Ha Esterházy „sétálgatott” a fegyház folyosóján, mindig egyenes volt a tartása és a fejét sohasem szegte le. Tekintete nyílt volt. Sovány, szinte áttetsző volt a teste, hosszú ujjai már csak csont

és bőr voltak. A testi szenvedés

azonban nem törte meg ezt a rendkívüli embert, aki sohasem panaszkodott, sohasem kesergett, nem emlegette a múltat. Ha szólt, Istenről beszélt és igyekezett lelket önteni a többiekbe.

Miként vélekedtek rabtársai a grófról?

Tekintve, hogy Mírovba került a megbüntetett csehszlovákiai társadalmi elit tagjainak zöme – professzorok, lelkészek, politikusok, a rendszer ellenségeinek kikiáltott arisztokraták – mindenki megtapasztalhatta példás magatartását. Esterházy János sok nyelven beszélt, hiszen a gulágon még oroszul is megtanult – így nem volt akadály a rabtársakkal való érintkezésnek. A már említett társadalmi elit tagjai nagy tisztelettel figyelték az ártatlanul elítélt gróft, aki viselkedésével és hatalmas hitével példaképükké vált. Megjegyzem, volt idő amikor Mírovban 130 pap raboskodott.

A papok ott is megpróbálták hivatalukat teljesíteni?

Igen, persze a legnagyobb titokban. Én a gyógyszerárban kiprédelttem a becsempészett szőlőt, hogy erjedés után kis fóliákba önthessem a „bort”. A fóliára gyógyszer nevet írtam. Ha jelzés érkezett valamelyik cellából, hogy a papok valamelyike misézni fog, odavittem a fóliát. A börtönorvosok sem árultak el, sőt támogattak. Az „ostyát” egy cukrász készítette a konyhán lisztből. A papok felosztották egymás között a Szentírás fejezeteit és azokat vécépapírra másolták. Így jutottak Bibliához, hogy felolvashassanak belőle...

Molnár Imre egyik könyvében, az önről szóló részben arról olvastam, hogy a börtönön belüli titkos együttműködés eredményeként fényképezőgépet eszkbáltak össze!

Ez így igaz! A „gép” teste gyógyszeres kartondoboz, filmje a röntgen-

felvételeknél használatos celluloid lemez, optikája szemüveglencse volt. Több felvételt sikerült készítenünk a börtönben, ezek egyikén látható például Esterházy egyik korábbi pártfogója és védelmezője, Koch professor is. Amikor kilenc esztendei raboskodás után, 1957 decemberében szabadultam, nem volt meleg kabátom. A börtön szabója varrt egy felöltőt. Csak otthon derült ki, hogy a bélésbe rejtette a titkos felvételeket. Jól tette, hogy nem szólt, mert ki tudja, mi történt volna, ha izgalomban elárulom magam? A rendszerváltásig megfigyeltek, mégis sok helyen szóltam a börtönévekről. Egyszer körbeadtam a börtönben készített képeket is. Azok aztán jártak a saját útjukon. Már lemondtam róluk, amikor – évtizedek múltán – valaki a kezembe nyomta a felvételeket. Én egyébként nagyon szívesen járok az emberek közé, de sohasem tartok előadást, viszont kérdezhet bárki. Örömmre szolgál, ha a közönség soraiban fiatalok vannak, és hitelesen tájékoztathatom őket a múltról.

Őn tanúja volt Esterházy János utolsó óráinak...

Amikor Esterházy, akit az 1956-os magyar forradalom híre reménykedéssel töltött el – értesült a szabadságharc leveréséről, magába roskadt és nemsokára meghalt. Amikor láttuk, hogy közeleg a vég, szóltam Vasif Hopko püspöknek, adja fel neki az utolsó kenetet. Mi addig lepedőkkel takartuk el az ágyát, s őrt álltunk az ajtónál, nehogy megzavarják utolsó földi perceit. Esterházy a püspök karjaiban adta vissza lelkét Teremtőjének. Én tettem őt a koporsóba, majd levittük azt a börtön kapujához. Ott halottunkat egy másik koporsóba rakták.

Félévszázadig senki sem tudta, hová temették...

Az újságíró, aki pályája során mást sem tesz, mint újabb és újabb anyagokkal ismerkedik, van tehát emberismerete és összehasonlítási alapja, Jan Jankút makulátlan férfinak látta. Felelősségtudata, az igazság iránti elkötelezettsége kora egyik nagy személységét kristályosította ki belőle. Tanúságtételét, vallomásait számtalan újságcikk, film- és tévéfelvétel, könyv őrzi mindnyájunk és az utókor számára. Bennünket, magyarokat talán éppen Esterházy János példás ma-

gatartása és legjelesebb Esterházy-kutatónk, Molnár Imre mélységes empátiája, beleérző képessége hozott szívéhez-lelkéhez közel.

Befejezésül álljanak itt tanulságos mondatai: „Megtörtént, hogy a börtönben is kaptunk büntetéseket az öröktől „fegyelmezetlenségeink” okán. Ezek egyike a „korrekció” volt, vagyis tíz nap sötétzárka egy fűtetlen üregben, télen is meztelenül. Aki nem tervezte meg, miként éli túl ezt az iszonyatos megpróbáltatást, belepusztult. Én felkészültem. Pár órai „alvás” után, – a jéghideg betonon kellett valamiképpen összekuporodni – „tornával” kezdtem a napot. Aztán imádkoztam, szavaltam, énekeltem és így tovább. Egyetlen erőm volt – a hitem. Aki nem találta meg Istent, az nem tudta elviselni állapotát. Az Úr reménnyel töltött el és mélységes szeretete értelmet adott az életemnek abban a földi pokolban is. Talán azért, hogy az ott történekről hitelesen szólhassak.

BATTA GYÖRGY

Megjelent az Itthon nemzeti kulturális havilap 2009. szeptemberi számában

A Magyar Országgyűlés Esterházyról tartott emlékülésén Schmitt Pál kitüntette Jankut, aki Molnár Imre tolmácsolásával köszönte meg az elismerést

7832-es lakmuszpapír

A Szlovák Tudományos Akadémia (SZTA) nyilatkozatot tett közzé Esterházy János személyével kapcsolatosan, mely sajnos nélkülözi a tudományos elemzést és nincs összhangban a történelmi valósággal, így nem mondható tudományosnak, hanem csupán egy elfogult álláspontnak, mely arra jó, hogy lejárássa a szlovák tudományosságot. A szlovák-magyar megbékélést sem szolgálja. S mindezt az adófizetők pénzén teszi, hiszen az akadémia közpénzekből finanszírozzák.

Ez nem az első alkalom, hogy az SZTA tudományosságot megvető bátorsággal táncol a magyarellenesség mézesmadzagján.

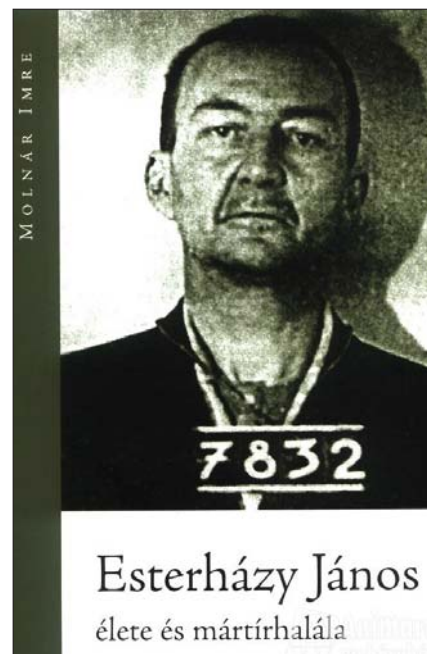
Sajnos, ennek megfogalmazóit nem találjuk. Azt kell szomorúan látnunk, hogy ez az intézmény és elődei, gyakorta lettek a politika utcaleányai, amivel tudományon kívüli elvárásokat szolgálnak ki. Ha kell, kútfő-identifikációtól sem riadnak vissza, kiszakítják a helyzetet vagy idézetet a kor összefüggésrendszeréből, szövegkörnyezetéből és mint bunkót használják például Esterházyval kapcsolatosan. Nem veszik észre, ez bumeráנגgá alakul és őket fogja fejbe verni. A vértanú gróftot ugyanis nem lehet hazugsággal lebunkózní!

1990-ben megírtam, hogy Esterházy lakmuszpapír. „Ha ugyanis nyilvánvalóvá válna, hogy az ellene felhozott vádak hamisak, akkor a szlovákiai magyarság kollektív bűnösségének amúgy is gyenge lábakon álló fikciója teljes mértékben elveszítené hivatkozási alapját és hitelét. Ez pedig egyenértékű lenne a felvidéki magyarok felmentésével. Aminek az lenne a logikus következménye, hogy (...) [a] beneši dekrétumok, a csehszlovák kormány és parlament, valamint a Szlovák Nemzeti Tanács és a

Megbízotti Hivatal által kiadott idevonatkozó rendeletek és törvények légből kapott, rosszindulatú érvekre hivatkoztak. Ráadásul ellentmondtak az akkori Csehszlovákia jogrendjének. (...) Az Esterházy-ügy rendezése a jelenlegi Szlovák Köztársaságban a demokrácia lakmuszpapírjának szerepét tölti be. Ez mutatja meg, mennyire gondolja komolyan a jelenlegi hatalom és a vele szimbiózisban működő egyéb hatalmi, illetve alkotmányos szerv, hogy őszintén Európában vágyódik – a szó politikai értelmében.”

A náciizmusnak és az azt lihegően kiszolgáló szlovák nemzeti szocializmusnak nem sikerült Esterházyt elpusztítani. Elég hátborzongatóan beszédes, hogy Edvard Beneš a Cseh Nemzeti-szocialista Párt (Česká strana národně socialistická) alelnöke volt a két háború közötti időszakban. De a jobboldali szélsőségesek mulasztását, ha tetszik: végrendeletét a kommunisták, a nemzetközi szocialista hóhérok és lakájaik végrehajtották!

A tudományos akadémia sötétségbe burkolódzó tudorai azt kiáltják világgá, hogy most olyan politikai személységeket glorifikálnak, amivel dezinterpretálják Szlovákia történetét, sőt nyíltan meghamisítják a történelmi tényeket és összefüggéseket Esterházy János vonatkozásában is, akiből legendát gyártanak. A magukat történészeknek tartó személyek kétségbe vonják, hogy a gróf a magyar kisebbség jogainak rettenthetetlen elharcosa, hogy meggyőződéses demokrata és humanista volt, aki az üldözött polgárok önzetlen megmentőjeként a szlovák-magyar barátság és együttműködés meg nem értett híve. A vele kapcsolatos ünnepeken Esterházyt vértanúként emlegetik, aki

bosszú áldozata lett és az őt elítélő büntetőeljárást „ráadásul” törvényellenesnek tartják. „Megállapítjuk – így, az arc nélküli testület -, Esterházy hagiografiai képe ellentétben áll a történelmi tényekkel.” Miért? Mit válaszolt arra a kérdésre Igor Daxner (1894-1960) a Nemzeti Bíróság elnöke, hogy mire föl ez a szigorú ítélet? „no hiszen magyar!”

Ezek után tények felsorakoztatását várná az ember. Azonban csak elcsépelet, már sokszor emlegetett, a kommunista korszakban, Husák által is idézett sekélyes szövegeket olvashatunk. A kisebbségi politikus „hosszú távon” a csehszlovák köztársaság és annak demokratikus rendjének szétverésén munkálkodott. Ez az államalakulat maga ügködött megszűnésén, amikor nem tartotta be saját jogrendjét és nemzetközi szinten vállalt feladatait. Az elmúlt húsz évben számos komoly munka cáfolta, hogy az I. Csehszlovák Köztársaság demokratikus jogállam lett volna a korabeli mérce szerint. Csak olvasni kellene. Esterházy egyik beszédében éppen Zsolnán szögezte le, hogy a mi fő fegyverünk az, hogy mindenkor a törvényes alapon állva szellemi és erkölcsi erőinkkel akarjuk kivívni mindazt, ami minket megillet.” Egészen más erők működtek közre annak az államnak a szétverésén, melynek nem voltak belső kohéziós erői. De ha egy állam szétverése bűn, akkor az Osztrák-Magyar Monarchiáé miért nem volt az? Csehszlovákiáról bebizonyo-

sodott, nem életképes államalakulat.

Bohumil Doležal cseh politológus régen cáfolta, Esterházy nem intrikált titkosszolgálati eszközökkel, nem-hogy Budapesttel, de a náci Németországgal sem. A fogalmazvány szerzői semmilyen bizonyítékkal nem tudnak szolgálni erre vonatkozóan sem. Ezt a konstrukciót – maradjunk ennél a finomkodó meghatározásnál – egy bizonyos Prof. dr. Jaroslav Valenta, DrSc. (1930-2004) röpítette világgá, aki a csehszlovák titkosszolgálat ügynöke volt (reg. sz. 20708,). Kollégát vélt fölfedezni Esterházyban!

Ezen a ponton az embert elfogja a horatiusi kacaj és a szégyenérzet. Hová lehet süllyedni a politika mocsarában? Ugyanis a Visinszkij-féle gondolkodás jellemzi a nyilatkozat megfogalmazóit. A hírhedt szovjet ügyész büntetőkönyve elegendőnek tartotta, ha valaki bevallja bűnét, azt bizonyítékként fogadták el minden további eljárás nélkül. Esterházy taktikai okokból számos esetben kénytelen volt olyan megfogalmazással élni, melyet mai viszonyok között furcsának találunk. Mellesleg, egy jó szónok néha túlzásba is esik. Esterházy indítékaira azonban egyik kortársa, éppen egy jegyző, aki eredeti foglalkozását nézve pásztor majd cipész volt, mutatott rá. Ján Gál Poddumbiersky (1890-1964) 1947-ben megjelent visszaemlékezéseiben világosan fogalmaz a gróf egyik bátor beszédével kapcsolatosan, mely a magyar sajtóban is napvilágot látott. „Bátran kimondott szavak ezek, melyekhez hasonlót nem mert volna mondani még Dr. Miloš Vančo és

Emil Boleslav Lukáč sem és ha mégis, akkor ki tudja, hogy valamelyiküknek közülük megengedték volna befejezni. Lehet, hogy a házelnököt Eszterházy [!] azzal nyerte meg, hogy beszéde elején azzal hízelgett, hogy a múltat a következőképpen kritizálta: «A prágai parlamentben kifejtett politikai ténykedésünk romboló volt.» Nos az ilyen tanúsítvány bizonyára tetszhetett Martin Sokol házelnök úrnak, és ezért engedte meg neki, hogy a továbbiakban a számára nem kedves igazságokat kimondja. Ám ha sejtette volna, hogy Eszterházy beszédének legerősebb fullánkját annak végén engedi ki, bizonyára nem engedte volna meg, hogy beszédét befejezze, mely záradéka mintha mementó lett volna. «Elmúlt a Bach korszak, elmúlik a Mach korszak, és eljön a krach korszak.» Lehet, hogy a krach-korszak még tart?

A szerzők kijelentik, hogy Esterházy, mint a szlovák törvényhozás tagja, megszavazta azokat a jogi normákat, melyet segítettek a totalitárius hatalom kiépítését Szlovákiában. Meg nem engedve, de feltételezve, tegyük föl, hogy igen. Erre halkan csak azt kérdezhetjük, a többi képviselő mit tett? Akkor őket miért nem ítélték halálra? Egyedül csak őt! Esterházy lenne ezért felelős. Ő dolgozta ki a szlovák nemzeti szocializmus ideológiáját? Ő írt uszító vezércikkeket magyarok, zsidók, ruszinok ellen? Azért ilyen nagy befolyást ne tulajdonítsunk neki! Emil Boleslav Lukáč (1900-1979) költő és evangélikus lelkész, akkori képviselő mert egyszer is bármi ellen szavazni – horribile dictu

– nem szavazni? Jánosy István (1919-2006) költő barátjának azt mondta, a szlovák nemzet érdekében az ördöggel is össze kell fogni. Ki tehát a szlovák nép ellensége!? Ez sírni valóan szomorú. Egy teológiai végzettséggel rendelkező személy a Gonosszal akar összefogni!? Ezzel saját nemzetét a pokol legmélyebb bugyraiba akarja juttatni. Ő és társai csak néhány évet kaptak, voltak akik annyit se. Esterházy meg halált! Akadt a szlovák képviselők között néhány, mint a már említett Vančo, aki részt vett az ellenállásban, de korábban igazságügyi miniszter volt (1938-39) és csak néhány évet ült.

A történészurak ezután kiragadott idézetekkel kívánják igazolni, hogy Esterházy antiszemita volt. Ezek azonban nem bizonyítják azt. Az állítólagos harc a zsidók ellen, a magyarok szenvedése a zsidók oldaláról, a zsidó túlkapasok és a zsidóellenes pozíció vállalását csak mai szemmel nézve tarthatjuk antiszemita megnyilvánulásnak. Tessék csak elolvasni az akkori antiszemita uszítást a sajtóban és egyéb megnyilvánulásokat. Ezek is nyilvánvalóan olyan kijelentések voltak, melyek mögé komolyabb bírálatot rejtett el. Mert ezek általános megállapítások és az uszításnak legenyhébb megnyilvánulása sincs bennük. Lehet, hogy ezt egy pásztor, vagy cipész érti, de a „valamivel” magasabb képzettségű történész nem?

Itt egyszerűen visszaélés folyik a fogalmakkal. Ha valaki – esetleg – zsidóellenes, az még nem jelenti azt, hogy antiszemita. Ehhez az elfogultságon még sokkal többre van szükség. Például gyűlöletre, uszításra is! Esterházytól a zsidók elleni gyűlöletre senki sem idézett még egy sort sem. A kijelentéseket a kor viszonyrendszerén keresztül kell értékelni. Pl. harcolni a zsidók ellen sem jelent antiszemitizmust. Zsidó túlkapasokat, vagy zsidó sérelmeket emlegetni sem. Végre már öntsünk tiszta vizet a pohárba! Az embernek lehetnek fenntartásai különböző nemzetek képviselőivel, vagy azok tevékenységével kapcsolatosan. Lehet törekvéseik ellenzője. Ez lehet jogos és jogosulatlan. De ez még nem feltétele a gyűlöletnek. Ez Esterházy János személyiségétől olyan távol állt, mint a most

idézett történészek szövege az igazmondástól. Ugyanis kritizálni valakit, akár igaztalanul is, még nem gyűlöltkeltés.

Majd következik egy önellentmondó gondolat: „Értékelni kell azt az erkölcsi gesztust, amellyel a deportálást jóváhagyó törvény ellen foglalt állást, de 1945 utáni tragikus emberi sorsát nem lehet egyedül meghatározó szempontnak tekinteni egész politikai tevékenységének megítélésénél. Glorifikálás, emlékműállítás helyett sokkal termékenyebb lenne folytatni a racionális és sokoldalú vitát életéről és politikai tevékenységéről.”

Az ember sok mindent mondhat, ilyen-olyan oknál fogva. A cselekedetek esetében a helyzet sokkal egyértelműbb. Van itt azonban egy skizofrén vonás. Taktikai okokból, számításból mondott szavait minden külö-

nösebb vizsgálat nélkül igaznak mondják, őszinte, magasröptű, maig érvényes gondolatai mögött sanda szándékot gyanítanak. De ez nem Esterházyra vet rossz fényt.

Kedves homályban settenkedő történész urak! Köszönet érte, hogy elismerik azt az erkölcsi gesztust, melyet felmutatott. Ezt tagadni kár lenne. Esterházy János krisztusi tanokat követő magatartásában teljesen egyedül maradt. Hiába ültek a parlamentben papok. Nem akadt egy sem közöttük, aki a keresztényi szeretet jegyében nem emelte volna föl a kezét. A gyávaság ára néhány éves, vagy hónapos börtön volt, a bátorságé halál. Az utódoktól. Nemhiába mondta Hitler, hogy a kommunistákból lesznek a legjobb nácik. Csehszlovákiában bebizonyították, hogy a tétel fordítva is igaz.

Kedves Uraim! Hogyan kívánják értékelni és elismerni Esterházy morális gesztusát!? Nem kell emlékműveket építeni neki?

Tudatában vagyunk annak is, nem volt tökéletes. Mégis vállaljuk emberiségét és segítőkészségét, jellemét és bátorságát. Üzeneteit is. „...egyetlen kisebbség sem hajlandó a maga megsemmisítését ölbe tett kezekkel nézni”! Mi sem!

Abban viszont egyetértünk, a vitát életéről és tevékenységéről folytatni kell. Mi azt szoborállítással kezdeményeztük. Az alkotáson rajta a rabszám: 7832. Név ne is legyen rajta addig, míg nem rehabilitálják. Mert ezzel minket is felmentenek. Ugyanis még mindig vádlottak vagyunk Vele együtt. Ezért kell megszólalnunk!

BALASSA ZOLTÁN, Felvidék.ma

A Szlovák Tudományos Akadémia Történelemtudományi Intézetének nyilatkozata az Esterházy Jánosról történő megemlékezések kapcsán

Esterházyt nemcsak mint a magyar kisebbség jogaiért tántoríthatatlan harcost ábrázolják, hanem mint meggyőződéses demokratát, az üldözött polgárok önfeláldozó megmentőjét, mint a szlovák-magyar barátság meg nem értett elkötelezettjét. Szlovákiában jelenleg több kulturáli, társadalmi és politikai rendezvényt tartanak tiszteletére. Esterházy J.-t mártírként ábrázolják, aki a bosszútragikus áldozata lett sőt háború utáni bírósági perét jogellenesnek tekintik. Megállapítjuk, hogy Esterházy szentként való ábrázolása ellentétben van a történelmi tényekkel.

Esterházy János, mint kisebbségi politikus az első Csehszlovák Köztársaságban tartósan a csehszlovák állam szétverését szorgalmazta. Ennek érdekében intrikált és ügynökként együttműködött nem csak

a budapesti kormánnyal, hanem a német nácikkal is. A Csk szétverését követően a szlovák állam parlamentjének képviselője lett és ott büszkén jelentte ki: „A cseh-szlovák rendszer ellen tűzzel vassal küzdötünk, a Csehszlovák Köztársaságra mi mindig úgy tekintettünk, mint az emberi rosszindulat életképtelen keverékére és tudatlanságára, és nagyon jól tudtuk, hogy ez a művileg összetákolt és államnak nevezett értelmetlenségnek nincs joga a létezésre.” Egyben támogatta „Németország és Olaszország gigantikus harcát Európa jobb jövőjéért.”

Mint a szlovák parlament képpviselője megszavazta az összes jogi normát, amely segítette Szlovákiában kiépíteni a totalitárius rendszert. 1942 májusában személyes bátorságáról tett tanúbizony-

ságot, és nem szavazta meg a deportálást. Előtte azonban megszavazta az összes zsidóellenes törvényt, amit nyilvánosan képviselt antiszemita álláspontja és nyilatkozata bizonyít. Egyetértett a zsidók elleni jogos harccal, mert évtizedeken keresztül a magyarok tömegei is szenvedtek a zsidóktól és a zsidó túlkapásoktól. ...” Fiala koromtól mindig is zsidóellenes álláspontot képviseltem és ez így is marad”. Értékelni kell azt a morális gesztust, amellyel ellenezte a zsidók deportálására vonatkozó törvényt, azonban ezt a lépést, mint ahogy az ő 1945 utáni tragikus emberi sorsát sem tkinthetjük egyetlen és meghatározó kritériumnak a teljes politikai tevékenységének megítélésénél.

Ahelyett, hogy Esterházy Jánost glorifikálnánk és emlékműveket állíta-

nánk számára sokkal értelmesebb lenne racionális és sokoldalú véleménycserét folytatni életéről és politikai tevékenységéről.

A Szlovák Tudományos Akadémia Történelemtudományi Intézetének nyilatkozatához csatlakozott: Miloslav Čaplovič (Katonatörténeti Intézet igazgatója, Pozsony)

Eduard Nižňanský (Komenský Eggyetem Filozófiai Kara, Pozsony)

Stanislav Mičev, (A Szlovák Nemzeti Felkelés Múzeumának igazgatója, Besztercebánya)

Marian Gajdoš (A Szlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézetének igazgatója Kassa)

Miroslav Pekník (A Szlovák Tudományos Akadémia Politikatudományi Intézetének igazgatója, Pozsony)

Esterházy Jánost rehabilitálni kell!

Minden közösség önbecsülése szempontjából fontos, hogy tisztelje, felmutassa nagyjait, azok példáját. A közösségi összetartó erő gyarapodik ezáltal. Bonyolítja a dolgot, ha az adott személyiségre, annak tevékenységére különböző nézetek vannak. Ilyenkor a tárgyyszerűség és a dokumentumok ereje lehetne a meghatározó.

Ez azonban sajnálatos módon nem működik akkor, amikor az egyik tárgyaló fél – jelen pillanatban a szlovák többség – nem az igazságot keresi az adott ügyben, nem mer (és talán nem is akar?) szembenézni a második világháború utáni cselekedeteivel.

Mindannyian tudjuk, hogy a szélesebben értelmezett rehabilitálás lehet jogi, politikai és társadalmi természetű. S mivel Esterházy János esetében egy kisebbségi közösség politikusról van szó, aki a többségi nemzet sovénizmusának esett áldozatul, talán joggal beszélhetünk közösségen belüli újrael fogadásról és külső, formális rehabilitációról.

1990 után, miután a szlovákiai magyar sajtóban és közéletben szabadon lehetett beszélni Esterházy személyéről, életéről és kálváriájáról, a közösség Esterházy Jánost újra a sajátjának fogadta el. Az idősebb generációból sokan hitet tettek mellette – ezek közé a pozitív módon emlékezők közé tartoznak szülőhelye, Nyitraújlak szlovák nemzetiségű polgárai csakúgy, mint az a szlovák katolikus pap, aki együtt volt vele a börtönben, s annyira hatott rá Esterházy nemes viselkedése, hogy egyenesen szentnek nevezte őt. Az ő tanúságtételével magyarázható Frantisek Mikloško hozzáállása is ehhez a kérdéshez, ugyanis a hivatkozott katolikus pap később Mikloško lelkiatyjává is vált és hatására alakult ki Mikloško Esterházy-képe.

1993 után a szlovákiai magyar politika is úgy érezte, hogy fel kell karolnia az Esterházy-témát. 1994-ben május 15-ikét, tehát azt a napot, amikor Esterházy a zsidó kódex ellen szavazott, a szlovákiai magyarság emléknapjának nyilvánítottuk. Ezen a

Csáky Pál Esterházyról tart előadást 2011. október 6-án a dunaszerdahelyi Vermes villában

napon adjuk ki hagyományosan a Pro Probitate-Helytállásért díjat.

Teljesen ellentétes az ezzel kapcsolatos helyzet a szlovák társadalomban. A szlovákság máig húzódozó, sok problémát okozó hiányossága, hogy még nem nézett szembe a saját igazi történelmével. Szlovákiában a szabadság beköszöntte, 1990 óta egy sajátos civilizációs küzdelem zajlik, amelynek egyik velejárója a mítoszgyártás, illetve a saját problémák elhallgatása. Esterházy esete és személye is sajnálatos módon ebbe a kategóriába tartozik. Az ezzel kapcsolatos belső beszélgetéseken néha elhangzik, hogy személyének, munkásságának rehabilitálása a magyarokkal szemben a 2. világháború után megvalósított nacionalista meghurcolások kritikáját is jelentené, s erre Szlovákiában ma nincs politikai akarat. Hogy teljesen világos legyen, miről beszélek, engedjenek meg egy idézetet a Proces s dr. J. Tisom - Spomienky c. kötetből, amelynek szerzői a Tiso-per két kulcsfigurája, Anton Rašla vádló és Ernest Žabkay védőügyvéd. A könyv 62. oldalán Rašla az alábbiakat írja:

„ Akkoriban olyan pszichózis uralkodott, hogy ha a Nemzeti Bíróság elé bárki németet odaállítottak volna, aki a Szlovák Állam idejében tevé-

kenykedett, s mindegy, hogy katonai, politikai, gazdasági vagy más jellegű posztot töltött volna be, a bírák nyugodt szívvel halálra ítélték volna mindannyiukat (lásd pl. Ludin esetét). Egyrészt azért, mert a németek csatlósai, Tiso, Mach és a többiek, minden vétket a németekre kentek, másfelől pedig azért, mert úgy tűnt, hogy a németekkel szembeni szigorú ítéletekkel a bírák mintha egyfajta feladatteljesítési statisztikát szerettek volna feljavítani. Szeretném megjegyezni, hogy a nemzeti megjelölés, amely a szlovák és a cseh népbíróság nevében helyet kapott, nem elsősorban azt a szándékot tükrözte, hogy itt a nemzet, a nép ítélkezik, sokkal inkább azt, hogy itt nemzeti szempontok alapján ítélkeznek. Csehországban ezt a németekkel szemben alkalmazták (ott, úgy gondolom, joggal), míg Szlovákiában a magyarokkal szemben.

A nemzeti típusú alkalmazás példája a München előtti csehszlovák parlament és a későbbi Szlovák Állam parlamentje volt képviselőjének, a Magyar Párt elnökének, Esterházy Jánosnak a pere (halálbüntetés, amit később megváltoztattak). Amikor az ítélet elhangzása után megkérdeztem Daxner dr.t, miért ilyen szigorú a büntetés, hiszen ő volt a szlovák par-

lament egyedüli képviselője, aki nem szavazott a zsidó kódexre, azt válaszolta nekem: ugyan, hiszen magyar!„

Nos, ezt a szemléletet kellene már végre meghaladni, s meggyőződésem, hogy az a legtöbbet a szlovák közéletnek, a szlovák tisztánlátásnak használna.

1998-ban, miután először kerülünk kormányra, magam is fontosnak tartottam, hogy ebben a kérdésben megpróbáljunk előrelépni. Miniszterelnök-helyettesként magamhoz kérttem az akkori igazságügy-minisztert, Ján Čarnogurskýt, akinek édesapja jól ismerte Esterházyt, s aki bizonyos fokig maga is Esterházy tisztelői közé tartozik. Megkértem őt, készítse az igazságügyi minisztérium egy elemzést Esterházy János lehetséges rehabilitációjáról. Az elemzés 1999-ben elkészült, s az alábbi fő téziseket tartalmazta: mivel Esterházyt a népbíróságokról szóló korabeli törvény alapján ítélték el, s a folyamat során többször is megsértették még az oly tökéletlen népbírósági törvény rendelkezéseit is, elvi szempontból nem lenne akadály a Esterházy-per újrafelvételének. Jogi akadály azonban van, mégpedig az, hogy a népbíróságról szóló törvény a negyvenes évek végén megszűnt, utolsó előtti paragrafusa pedig azt mondta ki, hogy az eme törvény alapján hozott ítéletek esetében fellebbezésnek he-

lye soha nem lehet. Megjegyzem, erre apagrafusra hivatkozva utasította vissza a szlovák Legfelsőbb Bíróság Esterházy Alíz ama beadványát is, amelyben néhány évvel ezelőtt kérte apja perének újrafelvételét. Jogi szempontból az igazságügy-minisztériumi elemzés két megoldási lehetőséget javasolt. Az első: a szlovák parlament hozna egy olyan törvényt, amely lehetővé tenné a népbírósági ítéletek újratárgyalását, s ezzel megnyitná a lehetőséget a rehabilitáció előtt. Igen ám, csak hogy talán a sors iróniája, hogy ugyanazon törvény ugyanazon paragrafusa alapján ítélték el dr. Jozef Tisót is, s rajta a halálos ítéletet végre is hajtották. Egy ilyen perújrafelvétel tehát a szlovák második világháborús történelem pandora-szelencéjének megnyitását jelentené, s ettől nagyon megriadtak a kollégáim, maga Mikuláš Dzurinda akkori miniszterelnök is, akivel szintén beszéltem erről a kérdéstről.

Maradt volna, s maradna mindmáig egy másik, talán elegánsabb út is, egy lex Esterházy meghozatala, amely három paragrafusból állhatna, s Esterházy esetében perújrafelvételt tenne lehetővé. Ehhez azonban meg kellene változnia a szlovák nemzeti szemléletnek amelyről már fentebb szoltam, amely jelenleg ezt az utat sem teszi járhatóvá, s amely a csehek németektől való félelmére támaszkodva inkább konzerválja, mintsem

felülbírálná önmagát.

Lényegében ugyanez az akadály áll az egyházi boldoggá avatás előtt is, ahol a kérdés sikeres felvetését bonyolítja a szlovák katolikus egyház nacionalista szemlélete. A vélt állami érdekre való hivatkozás és a nacionalista gátlások ötvözete erősen befolyásol több szlovák történészt is. Nem segíti elő a kérdés rendezését a szlovákiai zsidó közösség több tagjának elutasító álláspontja sem.

Itt tartunk most. Én úgy gondolom, Esterházy János rehabilitálásának kérdése messze túlmutat önmagán. Itt nem csupán egy emberrel, egy politikussal szembeni igazságtételről, nem is csupán a szlovákiai magyar közösség rehabilitációjáról van szó. A szlovák nemzeti tisztánlátás, az egészséges szlovák nemzeti fejlődés esélyeinek növeléséről is. Mindezek miatt kell tehát folytatnunk erőfeszítéseinket —abban a reményben, hogy egyszer csak eljön annak a szlovák politikai és társadalmi elitnek is az ideje, amely már képes lesz felülemelkedni korlátain és képes lesz felnőtt módon önmagát felemelni szellemileg is a 21. századi európai gondolkodás szintjére.

CSÁKY PÁL

Felvidék Ma, 2011. március 10.
(Csáky Pál írása a Szabad Újság Esterházy-emlékszámában is megjelent)

A 2011. október 6-án felállított dunaszerdahelyi emlékmű megkoszorúzása

Berényi József a magyar Országgyűlésben tartott Esterházy-emlékülésen:

A felvidéki magyarság térjen vissza Esterházy útjára

Esterházy János születésének 110. évfordulója alkalmából rendezett emlékülést a magyar Országgyűlés az Országház Felsőházi termében. Az ünnepségen számos felvidéki közéleti személy is részt vett. A Magyar Koalíció Pártja képviselőjében Berényi József elnök mondott beszédet.

„Esterházy János nem hagyta el Csehszlovákiát a trianoni döntés után, megmutatta, hogy nem szabad elfutni a felelősség elől. Amikor 1936-ban kormánytaggá nevezték volna ki, azt mondta: Nem. Először a csehszlovák kormány tegyen gesztust a magyarok felé, valósítsa meg azt, amit Trianonban felvállalt, és utána beléphetünk a kormányzatba. Mit üzen számunkra Esterházy János? Azt üzeni: kormányzati tagság igen, de nem mindenáron és nem ingyen, hanem feltételekkel!” – fogalmazott az MKP elnöke, majd hozzátette, vissza kell térni ahhoz, hogy azokra épüljön a szlovákiai magyar politikai élet és közélet, akik vállalják magyarságukat. Berényi beszédében kitért a kollektív bűnösség kérdésre is. „Esterházy sorsa összeforrott a szlovákiai magyarság sorsával, így a kollektív bűnösség elvével. Esterházy János kegyelmet kapott, és mi is kegyelmet kaptunk, lehetnek társadalmi szervezeteink, pár-

tunk, de felmentést nem kaptunk és igazságot nem kaptunk, a bélyeg mindnyájunk homlokán ott van.” (...) „Az Országgyűlés Felsőházi termében mi más tehetne egy felvidéki politikus, mond néhány fohászt, hogy Esterházy politikai rehabilitációja megtörténhessen” – mondta beszéde végén Berényi. „Ma talán országa sincs Esterházy Jánosnak, hiszen hamvai nem ott nyugszanak, ahol élt és tevékenykedett, ott nem ismerik el. Van viszont világa, s ez az összetartozás, az erkölcs, a bátorság és a kitartás világa.

Attól függetlenül, hogy valaki magyar, szlovák vagy más nemzetiségű. A felvidéki magyarság térjen vissza Esterházy útjára, és közéletét szervezze úgy, hogy önerejére támaszkodva ültesse át

érdekeit. Alakuljon ki köztünk egy párbeszéd is. Egy felvidéki politikus, mielőtt cselekszik, gondolja át, vajon Esterházy most hogyan cselekedne? S végül, jöjjön el az az idő, amikor újra természetes lesz, hogy minden unoka újra magyarul szól nagyszüleihez!” – zárta gondolatait Berényi József. (on)

Egy fasiszta jelszava: „A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt!”

Esterházy Jánost nem csak munkássága, emberi és politikusi példája élte túl, de az ellene indított hadjárat sem ért véget 1957-ben bekövetkezett tragikus halálával. De 1989-ben sem, amikor pedig okkal remélhettük, hogy a felfordult világban végre helyére kerülnek a dolgok. Nem így történt, mint ahogy a XXI. század sem azt hozta Szlovákiának – és Esterházy-nak – amit reméltünk és (el)vártunk volna. Esterházy – ahogy Duray Miklós találóan megfogalmazta – egy olyan tükör, melybe nagyon sokan képelenek belenézni. Ez – valamint a zsigeri magyarellenesség, mint a többségi társadalmat összetartó kohéziós erő – akadályozza meg, hogy Esterházyt végre Szlovákiában is rehabilitálják. És ezek adják az alapjait azoknak a támadásoknak, amelyeket napjainkban is el kell szenvednie. Ilyen volt a kassai Esterházy-szobor körül kialakult helyzet, vagy a legutóbbi incidens: az Ivan Gašparovič szlovák köztársasági elnök által tett megjegyzés Esterházyra, mely aztán igen nagy port vert fel. Nem véletlenül, hiszen az Esterházyt lefasisztázó, Hitler hívének tituláló elnöki megnyilvánulás a történelmi tényeken túl mélyen sérti a felvidéki magyar közösségen túl az egész magyar nemzetet, de minden jóérzésű embert is.

Az alábbiakban ez utóbbival kapcsolatos anyagainkat tekintjük át – arra irányítva a figyelmet, hogy az Esterházyval és az általa képviselt eszmével szembeni támadásokkal továbbra is komolyan számolnunk kell, mégpedig a legfelsőbb szintekről. Ám ennél is fontosabb az a tanulság, mely a szlovák elnök otromba és sértő megjegyzéseit követő reakcióhullámból levonhatunk: nem lehetséges a végső-kig feszíteni a húrt és káromolni szentjeinket, mert ez nem marad következmények nélkül. Esterházy János ma már olyan közös nevező minden magyarok számára, akinek zászlaja alá felsorakozik hívő és felekezeten kívüli, jobb vagy baloldali kötődésű magyar egyaránt. Határok nélkül.

Emlékeztetőül tehát, a tények: Ivan Gašparovič szlovák államfő a *Bojovník* című lap számára adott interjújában (2011/18. szám) kijelentette: „szobrot állítani Kassán Esterházy-nak, aki Hitler és a fasiszmus híve volt, helytelen”.

A Felvidék Ma hírportálon legelőször egy jegyzet keretében emlékeztünk meg a szlovák államelnök eme barátságtalan kijelentéséről:

Szűcs Dániel: Ha Esterházy fasiszta, Gašparovičot vajon minek nevezem?

A fenti kérdésre sajnos nem vála-

zolhatok, az sem nyomda, sem elektronikus “festéket” nem tűr. De nem mondunk újat, amikor túlzó eufemizmussal megállapítjuk, hogy Szlovákia első embere végtelenül korlátolt és szellemileg alultáplált ember, amit némi nemzeti színezéssel próbál elfedni - sikertelenül. Hogy ezzel az országot minősíti, egy dolog, nem feltétlenül Szlovákia mint állam “lelki üdve” az első számú szempont számomra.

Hanem amikor otromba módon gázol bele az ország egyes polgárainak - természetesen a magyaroknak - a hitébe, becsületébe, múltjába, jelenébe, jövőjébe, akkor azért kedvem lenne belekapaszkodni az elnöki bajuszba...

A szlovák antifasiszták Bojovník nevű lapjában pár nappal ezelőtt megjelent interjújában fasisztának, Hitler hívének nevezte gróf Esterházy Jánost a szlovákok első embere (a kassai szobor kapcsán). Ugye azt az Esterházyt, aki egyedülként mert ellenállni a náci nyomásának, miközben a Gašparovičhoz hasonlók kűsztak-másztak előttük. Azt az Esterházyt, akinek sziklaszilárd hitét és jellemét az igazságtalanul elszenevedett súlyos börtönének sem tudták megtörni. Az a helyzet azonban, hogy Gašparovič arra se méltó, hogy Esterházy nevét a szájára vegye...

Nem kellett sokáig várni: hamar-

san megszülettek az első reakciók a Duna mindkét partján...

Magyarországi reakciók Gašparovič Esterházyt gyalázó kijelentésére

Miután Ivan Gašparovič szlovák köztársasági elnök egyik interjújában a fasiszmus hívének nevezte Esterházy Jánost, Magyarországon ez éles tiltakozást váltott ki. Megszólalt a kormány és a külügy is. Az ellenzéki pártok közül a Jobbik és az LMP is visszautasította Gašparovič szavait (az MSZP nem!). Az izraelita közösség is tiltakozott.

A Külügyminisztérium elutasítja a szlovák elnök nyilatkozatát

A magyar Külügyminisztérium kedden elutasította a szlovák köztársasági elnök Esterházy János egykori felvidéki magyar politikussal kapcsolatos megnyilatkozását, megállapítva, hogy annak szellemisége nem járul hozzá a két ország kapcsolatainak előmozdításához.

A Külügyminisztérium sajnálattal és értetlenséggel tapasztalja, hogy Szlovákiában a mártírhalált halt gróf Esterházy János embermentő tevékenységét újra a napi politika tárgyává teszik - tartalmazza az MTI-hez eljuttatott közlemény. A tárca megállapította, hogy a konzervatív magyar politikus életútját - Esterházy egyedülként nem szavazta meg a zsidóellenes törvényt a pozsonyi parlamentben - ma már több országban, többek között Izraelben is méltó módon elismerik.

„A szlovák köztársasági elnök megnyilatkozását elutasítjuk, annak szellemisége nem járul hozzá a két ország kapcsolatainak előmozdításához, melynek érdekében kormányaink az utóbbi időszakban fokozott erőfeszítéseket tesznek” - írta a Külügyminisztérium.

A tárca meggyőződése szerint az esetlegesen vitatott történelmi személyiségek, események értékelése a két ország között jól működő történész vegyes bizottság, és nem a politikai szféra feladata.

Semjén Zsolt megdöbbsent a szlovák államfő nyilatkozatán

Remélhetőleg nem szándékos támadás, nem is a történelmi ismeretek hiányából fakad, hanem csak újságírói tévedés - közölte Semjén Zsolt Ivan Gašparovič szlovák államfő Esterházy János felvidéki magyar politikusról szóló nyilatkozatával kapcsolatban.

Esterházy János volt az egyetlen, aki a pozsonyi parlamentben a zsidó törvények ellen szavazott. Esterházy János hőiesen gyakorolta az erényeket, és mindvégig elkötelezett volt a katolikus egyház tanítása iránt, ezért nem véletlen, hogy boldoggá avatása folyamatban van - közölte Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes kedden. Esterházy János emlékének támadása ezért nem csak a magyar nemzet, hanem a katolikus egyház és az egyetemes emberi jogok megsértését is jelenti – fűzte hozzá a KDNP-s politikus.

Jobbik: Esterházy emlékének meggyalázása nem maradhat válasz nélkül!

A felvidéki magyarság elnyomásának és sorozatos megalázásának egyik élharcosa, Ivan Gasparovič szlovák államfő ismét hallatta hangját. Egy antifasiszta lapnak tett minapi nyilatkozata sértő, provokáló, de egyúttal végtelenül ostoba is volt, szerinte ugyanis Esterházy János, a felvidéki magyarság két világháború közötti vezetője „Hitler és a fasizmus híve volt”, ezért helytelennek tartja, hogy Kassán mellszobrot állítottak neki.

A Jobbik Magyarországiért Mozgalom felháborítónak, ugyanakkor a szlovák politikai elit nagy többségének tájékozottságára sajnos jellemzőnek tartja Ivan Gasparovič szavait. Elképesztő, hogy 2011-ben egy európai uniós tagállam felelős vezetője a szovjet és a csehszlovák kommunista bíróságok koncepciók eljárásainak rágalmait visszhangozza. A felvidéki kereszténydemokrata-keresztényszocialista politikus egyébként annyira volt „náci”, hogy 1942. május 15-én a szlovák parlament tagjai közül egyedülként szavazott nemmel a zsidóság kitelepítéséről szóló törvényjavaslatra.

Esterházy Jánost a második világháborút követően letartóztatták, Moszkvába hurcolták, ahol koholt vádak alapján tíz év kényszermunkára ítélték, majd Szibériába deportál-

ták. 1949-ben kiadták a csehszlovák hatóságoknak, ahol újabb koncepciók per során halálra ítélték, ezt azonban később életfogytiglanra enyhítették. A halál egy morvaországi börtönben érte. A politikust 1993-ban az orosz legfelsőbb bíróság rehabilitálta, a szlovák állam azonban megalakulása óta adós az erkölcsi elégtétellel, így az államfő kirohanása egyáltalán nem tekinthető egyedi esetnek, vagy valamilyen „félreértésnek”.

Örömmel tapasztaltuk, hogy ebben az ügyben – számos más, hasonló esettel ellentétben – legalább megszólalt valaki a kormány részéről. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes szavai, miszerint „reméli, hogy az elnöki nyilatkozat nem szándékos támadás, nem is a történelmi ismeretek hiányából fakad, hanem csak újságírói tévedés” azonban igen haloványan csengenek, és a kimagyarázásra már-már baráti segítséget ajánlanak. Szögezzük le világosan: Gasparovič nyilatkozata igenis szándékos támadás, amely a történelmi tények tudatos elferdítéséből származik!

A Jobbik felszólítja a magyar diplomáciát, hogy haladéktalanul fejezze ki tiltakozását, és követelje a szlovák államfő hivatalos bocsánatkérését! Amíg vértanúinkat szabadon rágalmazhatják, addig a ma élő felvidéki magyar testvéreink sem remélhetik alapvető emberi és kisebbségi jogaik tiszteletben tartását. Az újabb nyílt provokációra tehát határozott választ kell adnunk! - fogalmazott közleményében Szávay István, Országgyűlési képviselő, a Jobbik Nemzetpolitikai Kabinet elnöke

LMP: Gašparovič az egész magyar nemzetet sértette meg

Az LMP határozottan visszautasítja Ivan Gašparovič vérlázító és provokatív kijelentését, mely szerint Esterházy János, a felvidéki magyarság két világháború közötti vezetője Hitler és a fasizmus híve volt. Az LMP szerint ezzel a kijelentéssel a szlovák államfő nem csak a felvidéki magyarokat, hanem az egész magyarságot megsértette.

Gaşparovič állítása tényszerűen cáfolható: Esterházy János volt a szlovák parlament egyetlen képviselője, aki 1942 májusában a zsidóság kitelepítéséről szóló törvény ellen szavazott.

Döntését a politikus ezekkel a szavakkal indokolta: Veszélyes útra tért a

szlovák kormány akkor, amikor a zsidók kitelepítéséről szóló törvényjavaslatot benyújtotta, mert ezzel elismeri jogosságát annak, hogy a többség a kisebbséget egyszerűen kiebrudalhatja. Én ellenben, mint az itteni magyarság képviselője leszögezem ezt, és kérem tudomásul venni, hogy azért nem szavazok a javaslat mellett, hanem ellene, mert mint magyar és keresztény, és mint katolikus a javaslatot istentelennek és embertelennek tartom.

A felvidéki magyarságnak most újabb pofont adó szlovák köztársasági elnöknek azt javasolja az LMP: frissítse történelmi ismereteit, hogy a jövőben ne tegyen egész közösségeket sértő kijelentéseket. A tanulási folyamathoz az ökopárt további két Esterházy-idézettel szeretne hozzájárulni:

A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt.

Mi a szlovák népet mindenkor testvérünknek tekintettük és fogjuk tekinteni a jövőben is. Az ezeréves sorsközösség az Úristen műve volt, és ezt a sorsközösséget emberi erő szét nem bonthatja (Dorosz Dávid, az LMP országgyűlési képviselője, az Országgyűlés Nemzeti összetartozás bizottságának tagja)

Köves Slomó: Esterházy János bátran viselkedett a vészorkorszakban

Köves Slomó, az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) elnöke kétségbevonhatatlan ténynek tartja, hogy Esterházy János több száz zsidó életét megmentve példamutatóan viselkedett a vészorkorszakban.

Köves Slomó, az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) elnöke kétségbevonhatatlan ténynek tartja, hogy Esterházy János több száz zsidó életét megmentve példamutatóan viselkedett a vészorkorszakban.

A vezető rabbi kedden, az MTI-nek nyilatkozva Ivan Gašparovič szlovák államfő szavaira reagált, aki Hitler és a fasizmus hívének nevezte a felvidéki magyarság két világháború közötti vezetőjét. Köves Slomó szerint a szlovák köztársasági elnök szavainak hátterében szlovák-magyar politikai ügyek húzódnak meg.

Az EMIH elnöke emlékeztetett arra is, hogy Esterházy János volt az egyetlen a szlovák parlamentben, aki a II. világháború alatti bátor kiállásával nem szavazta meg a zsidók deportá-

lását. Kiemelte: Esterházy János tevékenységét több neves, nemzetközi zsidó szervezet - így a jeruzsálemi Jad Vasem Intézet - is elismeri.

Emberként, magyarként, keresztényként – a Via Nova ICS közleménye

A Via Nova- ICs erkölcsi és politikai példaként állítja gróf Esterházy János életpályáját és életművét a felvidéki magyar fiatalok elé. Épp ezért nem csupán értetlenül állnak Ivan Gašparovič köztársasági elnök gróf Esterházy Jánosról szóló, végtelenül sértő, határtalan történelmi tájékoztatlanságról tanúbizonyságot adó és egy nemzet, számtalan jóérezsű keresztény ember, valamint a mártír gróf által megmentett menekültek és azok leszármazottainak becsületébe tipró kijelentése miatt, de mélységesen felháborítónak is tartják azt.

„Megsérteni egy szimbólumot, az áldozatvállalás, az erkölcsi helyállás és a rendíthetetlen hit jelképét súlyos dolog. Mi, felvidéki magyar fiatalok példaképként tekintünk Esterházy Jánosra, ezért amennyiben Őt fasisztának, ill. háborús bűnösnek tekintik, úgy e megbélyegző jelzőket tartalmazó üzenetet közvetve nekünk címeztnek is vélhetjük, amit mi a lehető leghatározottabban elutasítunk. Egy közösség tiszteletét és hűségét kivívni nem könnyű feladat. Amennyiben nem újságírói baklövésről van szó, úgy Szlovákia köztársasági elnökének sikerült eljátszani a felvidéki magyar fiatalok tiszteletét, és a hűség megkövetelésére is legfeljebb alkotmányjogi alapja maradt, erkölcsi semmiképp.” - áll a Via Nova- ICS Országos Elnöksége által kiadott közleményben.

A Via Nova- ICs követeli, hogy amennyiben Ivan Gašparovič ilyen „sziklaszilárd történelmi tudás” birtokában van, úgy ismétlje meg kijelentését akár Európa egyes pontjain, akár Izraelben azon emberek leszármazottai előtt, akik az életüket köszönhetik Esterházy Jánosnak. Ellenkező esetben felhívják az államfőt, hogy a nyilvánosság előtt kérjen bocsánatot mindazoktól, akiket e kijelentésével megsértett.

Esterházy egyik parlamenti felszólalásának részletével is figyelmeztetnek a kijelentés alaptalan mivoltára: „Nyíltan és bátran vallom a tételt,

mely szerint nekünk, magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket közelebb hoz, és nem azt, ami bennünket eltávolít.”

Batta György: Háborús bűnösök hazai mozgalma?

Szlovákiában – velünk, magyarokkal szemben – évtizedek óta nem változik semmi. Én például – immár 66 esztendeje, két éves korom óta háborús bűnös vagyok, s mert ezt az embertelen, kollektív vádat azóta sem vontam vissza a (mindenkori) hatalom, háborús bűnösök lettek a gyerekeim és az unokáim is.

Újabban megtudhattuk, hogy Esterházy János fasiszta volt, bár ritka jelenség, hogy egy fasiszta a parlamentben, a huszadik századi európai történelmi folyamatok egyik legkiélezettebb helyzetében éppen a faszizmus ellen emeli fel a hangját, miközben képviselő társai, a patyolat tiszták, megszavazzák az ún. zsidótörvényt.

Különös jelentőségű, hogy Esterházy újbóli meggyalázását maga az állam elnöke, a legfőbb közjogi méltóság követte el, s mindezt az Európai Unió keretei között tette. Megnyilatkozását kommentálni sem lehet, csak elismételni, amit egyre többen tudnak kontinensünkön: lesz idő, amikor az európai jövő alakításában is fontos szerepet kap felvidéki vértanúnk életpéldája, mélységes embersége, mert az bármely történelmi helyzetben hivatkozási alappá nemesülhet. Esterházyt a fogolytársai a magyarok Krisztusának nevezték – ő sohasem a saját szenvedéseiről beszélt, hanem az elesetteket segítette súlyos betegen is. Esterházy szolgálata megteremtheti a szlovák magyar jószomszédság alapjait, -de ösztönzően hathat a népek közötti megbékélésre a világ bármely térségében.

Mi, szlovákiai magyar háborús bűnösök már annyian vagyunk, hogy pártot vagy mozgalmat alapíthatnánk – a legnagyobbat az országban, hiszen Esterházy János példája örökérvényű; ő az a felvidéki magyar, akiben sohasem csalódhatunk, akinek jele a kereszt, nem a horogkereszt, s aki felismerte, hogy a magyarok és szlovákok sorsközösségét az Isten hozta létre, s azt nem bonthatja meg emberi erő.

Balassa Zoltán: Esterházy és Malina Hedvig

Ivan Gašparovič szlovák államfőt azzal vádolom, hogy

1) ellentéteket szít a szlovákok és magyarok között.

2) nem hajlandó megismerkedni a szlovákok és magyarok valódi történelmével.

3) Esterházy János becsületébe gázol.

4) cinikusan, sőt nihilista módon ítéli meg az emberi szenvedést.

5) Emberi kvalitásai és felkészültsége alkalmatlanná teszi jelenlegi pozíciójának betöltésére, így ezt a posztot bitorolja! Le kellene mondania!

Alkalmatlan volt a parlamenti elnöki pozícióra is, amikor Mečiar lakájaként működött. Meg is kapta az útilaput. Ez az egykori kormányfő gyakorta alkalmazott kitüntetése megunt hívei számára.

Gašparovič már számos alkalommal adta tanújelét, mennyire nem ismeri a történelmet és kijelentéseivel állandóan ostromol egy olyan dobogós helyet, melyet nem lehet „alúlszárnyalni”. Ami egy közönséges halandó számára Lisszaboni Szerződés, számára Libanoni. Sebjaj, azzal kompenzálhat, hogy a „nagy” szlovák festő, Čontváry Kostka Teodor festményét Lisszaboni cédrusként fogja emlegetni. Tapintatosságára jellemző, hogy a horvát államfőnek Szerbiát dicserte. XVI. Benedeket mint XVI. Kelemen emlegette. Hogy csak eddig tizennégy volt belőlük? Egy kis itóka hatására táncolni kezdenek a római számok és felcserélődnek. A XIV.-ből könnyen lehet XVI. Hogy az ilyen nedűket az államfő nem veti meg, Rudolf Schuster könyvében látható.

Ha valaki mond valamit, akkor két dolog válik fontossá. Ki az, aki mondja és mit. Nézzünk néhány magvas gondolatot, melyek a szlovák államelnöktől származnak, hogy gondolkodásmódjának összefüggéseiben lássuk az utóbbi kijelentést. „Az Európa Tanács megszűnéséhez közeledik” – jósolta néhány éve (2005.V.17.). Korábban arról igyekezett meggyőzni a közvéleményt, hogy a Csehszlovákiát szétverő Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (DSZM) az együttélés valamilyen formáját támogatja. „A győztes pártok, az ODS és DSZM közötti tárgyalások

olyan szintűek voltak, arra az eredményre jutottam, hogy Cseh-Szlovákiának nem kellene és nem lenne kötelező szétesnie.” (Rudé právo 1992.VI.25.). „Azok a nézetek, hogy a mi politikánk rossz, és ezért nem mehetünk az Unióba, badarságok. Ez nem igaz. A mi politikánk jó és mi közeledünk az Európai Unióhoz...” mondta a DSZM kerületi kongresszusán Nagyszombatban (1997.III.15.).

Emlékszünk még a következő botrányára is. „Gusto, fejezd be, engem oda hívnak ahhoz az öreg bácsihoz.” (az államfőhöz) - fordíthatjuk le a mondatot, ha az egyik torokhangot mellőzzük, ahogy az akkori parlament elnöke szerette volna (1996.XII.11.). Ha nem hagyjuk ki, akkor bizony nem éppen szalonképes kifejezést lennének kénytelenek leírni. Azt, amelyet Karinyth Frigyes bullokoknak nevezett Capilláriájában.

Egy jogi gyöngyszem. „Nem értek egyet azokkal, akik azt mondják, hogy ez egy alkotmányellenes törvény. Az alkotmányellenes törvény egyrészt azt jelentené, hogy az egész alkotmánnyal ellentétben áll, de két cikkével áll ellentétben.” – mondta a docensi fokozatot elért államfő arról a törvényről, mely lehetővé tette, hogy magánterületen is épüljön a sztráda (2007.XII.)! Legyünk elnézőek. Egy időben a pozsonyi jogi karon nem oktatták a római jogot. Lehet, hogy akkor sem, amikor az államfő annak padjait koptatta?

„Szerintem az volt a döntő, hogy a szlovák polgár tisztel engem.” - vélte államfővé választásáról. Nem azért, hogy a kisebbik rosszat válasszák, mert a józan választók Mečiar nem óhajtották. Pedig ellenfelét kellett volna, talán hamarabb kerültek volna mindketten a politika sülyesztőjébe.

„Nemzetközileg elismert államfő vagyok.” – örvendezett, mert a Fehér Házban George Bush, az Egyesült Államok elnöke fogadta és Szlovákiában az angol királynőt fogadhatta. Ha egy állam bohócot választ, azt másutt tudomásul veszik és akceptálják. Így volt ez az általa emlegetett Hitler esetében is. Hogy mennyire szerény? Valaki megvizsgálta tizenhárom nyilatkozatát. Majd a felében a mondat énnel kezdődik.

Most a Bojovníknak (Harcos) adott interjút, amelyben megint felvillan-

totta történelmi tudatlanságát. Ez a lap közismert kommunista beállított-ságáról. Ha valaki meg akarja tudni, milyen is volt az újságírás a kommunista korszakban, bizvást beleolvashat. Hú képet nyer az 1989 előtti szlovák publicisztika színvonaláról.

Nos, a lapban az államfő kijelenti – tényeket megvető halálos bátorsággal -, hogy Esterházy Hitler és a faszizmus híve volt. Tehát Mussolinié is. Persze tudom, Gašparovič, mint a kommunizmus emlőin nevelkedett párttag, hűen egykori nagy vezéréhez, Sztálinhoz, úgy véli, a német diktátor faszizta volt. Hogy ezt már számos történész és a tények is cáfolták?! Gašparovič csak tudja! Ugyanis Sztálin számára kínos volt – főleg a dicstelen Molotov-Ribbentrop Paktummal a háta mögött -, hogy a nemzetközi és nemzeti szocializmus között áthallás van és kiadta az ukázt, ezen túl a náciizmus helyett, faszizmust vagy hitlerizmust kell mondani. Így vélte megszüntetni a genetikai rokonságot a két totalitárius rendszer között. Hiába, a szónak valóságteremtő ereje van – egyesek szerint. A Bojovníkot is az Antifaszizta Harcosok Szlovák Szövetsége (Slovenský zväz protifašistických bojovníkov) adja ki. Hogy soha az olaszok ellen nem harcoltak? Kérdekel! Az egykori tanúk zömmel már távoztak az élők sorából.

Besztercebányán 1964-ben, amikor Chruscsov is ellátogatott a felkelés évfordulója alkalmából, egy kitüntetésekkel teleaggatott veterán sétált a városban. Odament hozzá egy részeg és egy óriási pofont kent le neki. Így mondott köszönetet a kiharcolt „szabadságért”. Az „antifaszisták” egy új diktatúra előkészítői voltak, mely Esterházyval együtt milliókat pusztított el és amelynek híj kiszolgálója volt a párttag Gašparovič is. Így nincs semmi erkölcsi hitelük, hogy a grófot bírálják, aki ráadásul támogatta a szlovák nemzeti felkelést is.

Ha a jogász-államfő, venné a fáradságot, akkor nagyon gyorsan kideríthetné, mi az igazság Esterházy ügyében. Ismerhetné a jogi axiómát: ha egy törvény ellentétben áll az etikával, akkor a törvényt kell megváltoztatni. De ő nem érdekelt abban - mint Malina Hedvig esetében sem -, hogy simuljanak el a szlovák-magyar ellentétek, hogy a grófot rehabilitál-

ják. Hiába írt neki Dr. Jozef Hašto pszichiáter levelet, melyben felvilágosította a valós helyzetről Hedvig ügyében. Azt az államfő cinikusan választási fogásnak minősítette. Az emberek tragikus sorsa nem érdekli!

Amikor az egyetememet látogatta, még nem tanultak a háború utáni bíróságok viselt dolgairól, a kirakatperekéről. De abban sem érdekelt, hogy majdan a történelemkönyvekbe ne úgy kerüljön be, mint aki mindig a militáns nacionalista embertelenség kiszolgálója volt. Lelke rajta. Sajnos, szerény képességekkel is lehet rombolni.

Most meg az Esterházy-mellszoborral kapcsolatosan arra buzdít, meg kellene vizsgálni, miképpen lehetne beavatkozni egy magánterületen, mert a szlovák jogrend tiltja a faszizmus propagálását. A jogi végzettség kötelezővé teszi a bizonyítást, más különben ez rágalmozás!

Amúgy ez érdekes játszma lenne! „A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt.” – fogalmazott világosan Esterházy. A náci ideológiát idegennek tartotta a magyaroktól és így átvételre alkalmatlannak, hiába hangzottak a szíréhangok Tiso részéről, hogy a magyarok is elfogadják az új eszméket, mint a szlovákiai németek, akkor ugyanolyan kedvezményekben fognak részesülni. Ez lett volna a pokolba vezető út.

Melegen ajánljuk Gašparovič figyelmébe Karel F. Koch: Justícia (Pozsony 1947) c. kötetében tett tanúvallomását Esterházy mellett. Talán szokott néha olvasni, habár ez a könyv cseh nyelven íródott. „Ne csodálkozzatok, hogy Esterházy magyar volt. Sohasem mondta önmagáról: Szlovák vagyok! Az úton egyedül ment, emelt fővel. Biztos, ez az út nem Hitlerhez vezetett.” Az orvos – aki a háború alatt az ellenállási mozgalomban dolgozott - így adja vissza Esterházy szavait: „Annak oka van, hogy nem alakultunk át nemzeti-szocialista párttá. Ez egy német produktum, melyet nem ismerünk el. A józan ész, az önfegyelem és az igazi magyar felfogás követeli ezt meg tőlünk.” (i.m. 60. o.) De idézhetjük Ján Gál-Poddumbiersky véleményét is, aki szerint, „Esterházy [!] mintha a pozsonyi Tiso-kormány lelkiismeret furdalása lett volna.” A kormányt ez bántotta, de nem mertek ellene föllépni, a mandátumától is szíve-

sen megfosztották volna, de tartottak tőle, mit mondanának erre Budapesten. A gróf ennek tudatában „mindenütt, ahol erre lehetőség kínálkozott, az állami szervekbe belemart és belekötött.” (Z kalicha utrpenia /A gyötrellem kelyhéből/, Pravda, Komárom 1947, 192. o.) Már egy lappal korábban leszögezte, a gróf erkölcsi szempontból és igazmondásban az akkori korifeusok fölött állt. Idézi Esterházy beszédét, melyben kifogásolja, hogy olyan államban, melyben az államfő katolikus pap és a miniszterelnök ügybuzgó katolikus, olyan keresztyénellenes intézmény létezhet, mint az illavai koncentrációs tábor, ahová embereket ítélet nélkül zárnak be (i.m. 191. o.). Ugye Elnök úr, így viselkedik egy Hitler-párti fasiszta! Ön szerint így kell propagálni a fasiszmust?

Gašparovičtól nem is vártam mást. A sovinizmusban szenvedő ember kényszerképzetek rabja.

A fentiekből kiderül, hogy ennek az embernek a kijelentései rendszerint nincsenek köszönőviszonyban a tényekkel, az igazsággal. Tehát az Esterházy Jánossal kapcsolatos kijelentése sem lóghat ki a sorból. Már csalódtam volna, ha elismerően szolt volna róla. Ezt a gróf nem érdemelné. „Két szóval válaszolok önnek – mondotta két éve – igen, igaza van!” (2009 március)

Szövívője, aki kénytelen volt kilépni a szövívők szlovákiai szervezetéből, mert etikai bizottság elé került volna, csak megerősítette főnöke tájékoztatatlanságát. „Nem tagadjuk, hogy Esterházy volt az egyetlen, aki 1942-ben a zsidók deportálása ellen szavazott, egyben azonban Szlovákiában mindenki számára világos, hogy Esterházy az elsők között fogadta Horthy fasiszta hadseregét, amely megszállta Kassát.” - nyilatkozta az MTI-nek Trubač. Horthy akkor szlovákul is beszélt, amire Gašparovič mindezidáig képtelen volt. A két tettek egymás mellé állításával a szövívő azt akarta mondani, hogy nagyobb bűn fogadni egy államfőt, mint a zsidók deportálása ellen szavazni. Valóban? Mióta bűntény egy államfőt fogadni!? És mit mondott ott Esterházy? Hogy a szlovákokat méltányos kisebbségi jogok illetik meg! Ez azután valóban nagy bűntény! Nem tudja, hogy Jozef Čarsky kassai püspöki adminisztrátor szintén fogadta Hor-

thyt? Ezt nem szokás emlegetni. Az, hogy a Magyar Királyi Honvédség fasiszta lett volna, kommunista rágalom. De Horthy tulajdonát sem képezte. Azt meg már egyáltalán nem várjuk el tőle, hogy tudja, Kassa a többi magyarok lakta szlovákiai területtel együtt nemzetközi szerződés révén került Magyarországhoz, tehát megszállásról szó sem lehet. Csehszlovákia és Magyarország közösen kérték a nemzetközi döntést. A Magyarországhoz csatolt területek lakossága zömében egyetértett ezzel a döntéssel. Nagyon tragikus, hogy diktátorok sokkal méltányosabb határt tudtak meghúzni, mint az ún. demokraták. Dehát Szlovákiában áltörténelmet oktatnak.

Erre az abszurd kijelentésre néhány hónapon belül Gašparovič államfő kellemetlen választ fog kapni. De ahogy ismerjük, úgy fog tenni, mintha mi sem történt volna. Nem is történt. Egy perccemberke elrugaskodott a valóságtól. A kár azonban jelentős, mert tovább mérgezi a szlovák-magyar kapcsolatokat. A tét nagy. Esterházy rehabilitálása egyben a felvidéki magyarság felmentését is jelentené, aminek súlyos következményei lennének. Nem volt ok a magyarok meghurcolására a második világháború után. Ezt pedig nem szabad megengedni! A szlovák-magyar viszony elmérgesítése árán sem. Ennek történelmi felelőssége alól viszont nem bújhat ki. Számon tartjuk! De leszögezhetjük, Gašparovič nem a tisztességes szlovák állampolgárok államfője és nem óhajtja a szlovák-magyar viszony rendezését! Tehát nem az én államfőm!

Internetes petíció Esterházy János védelmében

A dunaszerdahelyi székhelyű Pázmaneum Társulás elutasítja Ivan Gašparovič szlovák államfő vádjait, amelyekkel megsértette a felvidéki magyarok mártírjának, gróf Esterházy Jánosnak emlékét. Esterházy János védelmében internetes petíciót indított.

„A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt!”

Esterházy János nyíltan szembeállt a náci diktatúrával és életét kockáztatva mentette a világháborúban a magyar, cseh, szlovák, lengyel, zsidó embereket. Emiatt a Gestapo körözte és le is tartóztatta. Ismeretes, hogy a

szlovák fasiszta bábállam parlamentjében, Tiso alatt egyedül a nyitraújlaki születésű magyar politikus szavazott „Nem!”-el a zsidók deportálására. A világháború végeztével mégis igazságtalanul elítélték és bebörtönözték.

„Mi a szlovák népet mindenkor testvérünknek tekintettük és fogjuk tekinteni a jövőben is. Az ezeréves sorsközösség az Úristen műve volt, és ezt a sorsközösséget emberi erő szét nem bonthatja.” – mondta és vallotta Esterházy János, akit a szlovák köztársasági elnök lefaszított és Hitler hívének nevezett. Az elnök úr történelmi ismeretei valószínűleg hiányosak, ezért megfontolandó lenne, hogy nyilatkozatai előtt tanulmányozza át az adott történelmi időszak fejezeteit és csak utána szólaljon meg.

Esterházy János emlékének megsértése a felvidéki magyarság megsértése is, illetve azoké a szlovákoké, cseheké, lengyeleké, zsidóké, akiket Esterházy János a világháború szörnyű éve alatt segített, s akik örökre hálásak maradtak iránta.

Felszólítjuk a szlovák államfőt, akinek minden Szlovákiában élő nemzet államfőjeként kellene viselkednie, hogy kérjen bocsánatot a barna- és vörös diktatúra által üldözött, hívő keresztény Esterházy Jánost gyalázó szavaiért, s elégtételül a durva sértésért támogassa a felvidéki magyarok mártírjának mielőbbi szlovákiai rehabilitációját!

Gašparovič kijelentése az egész magyar nemzet számára sértő

Az Esterházy János Polgári Társulás felháborítónak tartja, hogy éppen most, amikor a mártírhalált halt gróf születésének 110. évfordulóját ünnepeljük, az ország első embere hazug, félrevezető és történelemhamisító kijelentéseket tesz!

„Gašparovič állítása szerint Esterházy a fasiszmus és Hitler híve volt, ezért nem kellene szobrot állítani neki. Sajnálatos, hogy az államfő nem ismeri saját országának történelmét, ezért talán jobb lenne, ha nem nyilatkoznatna, mert a fenti kijelentésével sérti a demokratikusan gondolkodó embereket és a felvidéki magyarságot. Inkább példát vehetne Esterházy hősies és gerinces magatartásáról!

Esterházy János volt az, aki 1942-ben egyedülként nem szavazta meg

a zsidók deportálását elrendelő törvényt a pozsonyi parlamentben, és köztudott, hogy közel ezer zsidó, cseh és lengyel embertársát segítette a II. világháború alatt kimenekíteni az országból. „A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt” – vallotta Esterházy. Az is köztudott, hogy a Gestapo állandó megfigyelés alatt tartotta, azt állítani róla, hogy a fasizmus híve volt, emberi badarság.

Oroszországban már 1993-ban megtörtént a rehabilitációja, Lengyelország pedig a legmagasabb állami posztumusz kitüntetésben részesítette. Az izraeli Yad Vashem Intézet, a holokauszt-áldozatok izraeli emlékhatalósága tavaly elismerő levélben méltatta Esterházy érdemeit. Varsóban ez év június 15-én köztéri szobrot állítottak tiszteletére. Magyarországon szinte szentként tisztelik. De példaértékű az az összefogás is, amelyre idén március 14-én Nyitraújlakon került sor. Szlovák és magyar polgárok együttműködésével sikerült szülőfalujában, a római katolikus templomban emléktáblát állítani a mártír grófnak. Nyitraújlakon, ahol őt és családját is jól ismerték, nagyon sok szlovák anyanyelvű tisztelője van mind a mai napig.

Elszomorító, hogy éppen Szlovákia utasítja el Esterházyt, aki pedig méltán lehetne büszke tetteire. Sajnálatos, hogy a szlovák politikusok ahelyett, hogy a szlovák-magyar jó szomszédi kapcsolatokat igyekeznének előmozdítani, rágalmozó kijelentéseikkel csak még jobban elmérgesítik a két ország viszonyát – fogalmazott közleményében Peczár Károly, az Esterházy János Polgári Társulás elnöke.

Schmitt Pál levelet írt Ivan Gašparovičnak

Schmitt Pál köztársasági elnök elfogadhatatlannak tartja, hogy Szlovákia Esterházy János személyében a mai napig háborús bűnösnek tart számon egy igazi demokratát és humanistát.

A magyar államfő ezt szlovák kollégájához írt levelében hangsúlyozza, azzal összefüggésben, hogy Ivan Gašparovič egy interjújában Hitler és a fasizmus hívének nevezte a felvidéki magyarság két világháború közötti vezetőjét.

Schmitt Pál úgy fogalmaz, sajnálat-

tal és értetlenséggel fogadta a szlovák köztársasági elnök szavait. Emlékeztet: a magyar kormány és a korábbi köztársasági elnökök már többször kezdeményezték Esterházy János rehabilitálását, Prágában tett látogatása során pedig maga is megkoszorúzta Esterházy János nyughelyét, abban a reményben, hogy ez a gesztus is enyhülést hozhat a személye körüli indulatokban.

A magyar köztársasági elnök felidézi, hogy Esterházy János volt az egyetlen, aki a szlovák parlamentben a zsidók deportálásáról szóló törvény ellen szavazott 1942-ben. Embermentő tevékenységéért először a Gestapo üldözte, majd a szovjet csapatok bevonulása után az NKVD a Gulagra hurcolta; 1947-ben Pozsonyban pedig koholt vádak alapján halálra ítélték – sorolja az államfő.

Schmitt Pál szerint Esterházy János egész életében elutasította a fasizmus és a kommunizmus diktatúráját, ennek pedig végső, tragikus bizonyítéka, hogy hosszú szenvedés után a csehszlovák kommunisták börtönében halt mártírhalált 1957-ben.

Schmitt Pál a szlovák államfőhöz írt levele végén ugyanakkor azon reményének is hangot ad, hogy közeljövőben esedékes budapesti találkozójukon a két ország közös értékeiről is eszmét cserélhetnek.

Szűcs Dániel: Gašparovič a levelét megírta

Bár ne tette volna. Ha szóra sem méltatja magyar kollégája „piszkálódását” – miszerint nem igazán szép dolog egy igaz demokratát és humanistát háborús bűnösnek nyilvánítani – akkor most nem kéne azt gondolnunk róla, hogy szellemi fogyatkozása teljes és visszafordíthatatlan. Hanem csak korlátozott.

No de nem így történt, válaszlevelet tehát megírta. Ez áll benne: „A demokratikus értékek és a történelmi tények iránti tiszteletem nem teszi lehetővé, hogy támogassam az Esterházy Jánost szentként kezelő portrét, amelyet az önök országában a történészek és politikusok egy része alkotott”. Szerencsére végtelen az Úr türelme és tűrőképessége, csakis ez lehet a magyarázata annak, hogy a Grassalkovich-palota falai még állnak, s nem temették maguk alá ezt a

kivételes adottságokkal megáldott államférfit. Apropó Grassalkovich-palota és történelmi tények iránti tisztelet: ha igaz lenne, amit ez a lény állít, akkor ott, abban az épületben aztán igazán jól bele lehet szippantani a történelem légkörébe, elgondolkodva a múlton. De hát az pont ott kevésbé szlovák, annál inkább magyar múlt. Talán ez is a baj, ettől beteg annyira a palotalakó lelke. Megértem, nyomasztó lehet elorzott ingatlanban lakni s közben annak egykori tulajdonosára köpködni megállás nélkül.

És persze a demokratikus elvek tisztelete. A világ legpompásabb gumifogalma ez: demokratikus elv. Tettség szerint értelmezhető, alakítható, hajlítható. Így bizonyosan létezik egy szlovák kiadás is belőle, ezt interpretálja most nekünk Gasparovic. Ebbe aztán a kisebbségi nyelvhasználati jogok korlátozása éppúgy belefér, mint az őshonos kisebbség kollektív bűnösségének fenntartása, alapvető alkotmányos jogainak korlátozása (vagy épp attól való megfosztása).

De mit tehet a magyar diplomácia ebben a kellemetlen helyzetben? Nincs mese, meg kell várni, míg lejár a mandátuma az öregúrnak, addig előrelépni úgysem lehet. Vagy legfeljebb hozzásegíteni a rokkantnyugdíjazáshoz az Esterházyhoz hasonló Hitlerbarát fasisztákat szentként kezelő portrék sorozatgyártásával és forgalomba hozatalával. Egy ilyen fokú intelligenciával rendelkező teremtmény számára ez a legjobb út a gutaütéshez.

Egyebekben nincs miről tárgyalni, nincs miről vitatkozni Esterházy grófot illetően. Teljesen fölöslegesnek tartok mindenféle vitatkozást e tekintetben. Esterházy János a magyarság – és kiemelten a felvidéki magyarság – számára egy olyan nemzeti minimum, amely nem vita tárgya, hanem megkérdőjelezhetetlen igazodási pont. Ha ezt az életművet meg lehet kérdőjelezni, akkor itt már semmi sem szent, akkor már nincs több fogódzó.

Ezért aztán nem is találok kellőképpen kemény szavakat a szlovák államelnök viselkedésének minősítésére. Amely sajnos minősíti az egész országot, az egész szlovák nemzetet is – lévén hogy közjogi értelemben legalábbis ő lenne az első embere...

A Felvidék.ma nyomán

Esterházyról és ötvenhatról az Amerikai Kongresszusban

Andy Harris, az Amerikai Kongresszus magyar származású képviselője felszólalásában a Magyarországtól elszakított területeken élő magyarokra, a hidegháború idején elszorított sérelmeik orvoslására hívta fel a figyelmet, emlékeztetve az 1956-os magyar forradalomra és Esterházy János példájára is.

Andy Harris - aki Tom Lantos 2008-ban bekövetkezett halála után a Kongresszus egyedüli magyar származású képviselője - az amerikai törvényhozás előtt az 1956-os forradalom emlékeztéről beszélt. Ezúttal azonban nem csak az ötvenöt évvel ezelőtt lezajlott drámai események történelmi jelentőségét emelte ki, hanem szólt a Magyarországtól elszakított területeken élő magyarságot a hidegháború éveiben ért sérelmekről is. Mindezt abban az összefüggésben tette, hogy e sérelmek orvoslása lenne a legmegfelelőbb módja annak, hogy a magyar történelem eme legdicsőségesebb lapjaira tartozó eseményről megemlékezzünk. Az Magyar Távirati Iroda New York-i tudósítója a kongresszusi jegyzőkönyvre hivatkozva idézi Andy Harris 1956-ról elmondott szavait: "Az 1956-os magyar forradalom nemcsak a szabadságért, a demokráciáért és a függetlenségért folytatott magyarországi küzdelemnek a tetőpontja volt, hanem egyúttal előrevetítette a szovjet birodalom bukását. Az 1956-os forradalom és szabadságharc valójában az első szakadás volt a vasfüggönyön". A marylandi képviselő szerint a mai generációnak örködnie kell a régióban az alapvető emberi jogok és a nyugati normák felett, s fel kell lépnie a kisebbségi jogok megsértése ellen.

Harris beszédében külön kiemelte Esterházy János meghurcoltatását, akinek ellenére kellett a kommunisták börtönében meghalnia, hogy egyedülként utasította el a szlovák nemzetgyűlésben 1942-ben a zsidók üldözését. Az amerikai képviselő azt a sajátos tényt is megemlítette, hogy - Oroszországgal ellentétben - Szlovákia még mindig nem rehabilitálta mártírhalált halt felvidéki magyar politikust. Harris Esterházy János meghurcoltatásáról elmondta: annak ellenére vált a kommunizmus áldozatává, hogy a szlovák

nemzetgyűlésben egyedülként mondtott nemet a zsidók deportálására.

Molnár Imre történész, Esterházy János életének és munkásságának fáradhatatlan kutatója véleménye szerint a kongresszusi felszólalás rendkívül nagy jelentőséggel bír az Esterházy János ügyben. Molnár Imre a Felvidék.ma-nak nyilatkozva elmondta, hogy a világ vezető hatalmának törvényhozói előtt elhangzott felszólalás semmiképp sem maradhat visszhang és folytatás nélkül. "A felszólalás logikus folytatása az Esterházy János és életműve előtt tisztelgő korábbi nemzetközi megnyilvánulásoknak, úgymint az oroszországi rehabilitációnak, Bécsben, az osztrák parlamentben rendezett emlékülésnek, a Lengyel Köztársasági elnök által posztumusz adományozott állami kitüntetésnek, illetve a varsói Esterházy szobornak, a brüsszeli EU parlamentben elhelyezett Esterházy emlékhelynek, illetve az ott elhangzott pozitív hangvételű felszólalásoknak, az izraeli Yad Vashem által adományozott köszönetnyilvánító oklevélnek, a mirovi emlékhelynek, illetve a prágai motoli temetőben tervezett Esterházy emlékhelynek stb...Az Egyesült Államokkal kapcsolatban meg kell említeni, hogy itt jelent meg, még a rendszerváltás előtt Szentiványi Gábor Esterházy Jánosról írott angol nyelvű életrajzi kötete, s itt nyilvánított 1956 hősi halottjává Esterházyt az 1956-os magyar emigránsok amerikai szabadságharcos egyesülete. Nagyon is indokolt tehát 1956 kapcsán Esterházy ügyét is felemlgetni, hisz esetében, mint tudjuk, a történelmi igazságszolgáltatás még mindig várat magára. Jó, ha erre Magyarországon kívül máshol is figyelmeztetnek. Épp ezért tartom fontosnak, hogy a szülőföldjén a mostani Dél-Szlovákiában egyre szaporodjanak az Esterházy János bátorságát és életművét példázó emlékhelyek, melyek nemcsak erőt adnak, de az egész világ számára tudtul adják, hogy mi itt élő magyarok ragaszkodunk a saját értékeinkhez, kiállunk az igazság mellett, s ezzel nem a feszültség szítását, hanem a megbékélés ügyét kívánjuk szolgálni. Javaslom tehát, hogy a felvi-

Andy Harris 2011 januárjától tagja a Kongresszusnak, ahol Maryland 1. sz. választókerületét képviseli republikánus színekben. Harris szülei 1950-ben vándoroltak ki az Egyesült Államokba, ő már amerikai földön született. Édesapja, Haris Zoltán Miskolcon született 1911-ben, s 1950-ig ott is praktizált fogorvosként (egyres helyeken aneszteziológusként említik, ez azonban a család egyik magyarországi tagja szerint valótlan). Édesanyja, Irén, lengyel-ukrán származású, így Andy már nem beszéli a magyar nyelvet. Ettől függetlenül azonban gyökereiről nem feledkezett meg, a kongresszusi képviselői hivatalos életrajzában is büszkén hivatkozik rá. A civilben altatóorvos Harris korábban Maryland szenátusának tagja volt. A Kongresszusban az infrastruktúrával, valamint a tudománnyal-úrkutatással foglalkozó bizottságokban tevékenykedik. A marylandi Cockeysville-ben élő képviselő öt gyermek édesapja.

déki magyarok (hasonlóan a Pázmáneum által elindított tiltakozáshoz), e-mail üzenetekben köszönik meg Andy Haris képviselő úr nemes kiállítását Esterházy János gróf ügye mellett. Mi pedig tartunk ki a továbbiakban is Esterházy János igazsága mellett, hisz erre az igazságra ma sokkal inkább nekünk, (saját önbecsülésünknek) és utódainknak van szüksége. Tartunk ki és örülünk minden egyes, hasonló nemes gesztusnak és ajándéknak, aminek erőt adó üzenete Esterházyt keresztül reánk is visszasugárzik." - fogalmazott Molnár Imre.

(Felvidék.ma)

New York-i zsidó szervezet méltatja Esterházy Jánost

A New York-i Rágalmazásellenes Liga (ADL -Anti-Defamation League) zsidó szervezet hivatalosan bejelentette, hogy az idei "Bátorságért" járó kitüntetését posztumusz Esterházy Jánosnak adja.

A Rágalmazásellenes Liga (Anti-Defamation League ADL) 1987-ben alapított s azóta évente kiosztott, "A Gondoskodásra Való Bátorságért"-díjat (Courage to Care Award) azok kaphatják meg, akik a vézskorszak idején féltelmet nem ismerve mentették a zsidó üldözötteket a náci hadigépezet üldözése elől.

A Rágalmazásellenes Liga idén úgy döntött, hogy ezt a díjat „posztumusz” Esterházy Jánosnak, adja az ő hősie erőfeszítéseiért. Az Andy Harris republikánus képviselő által az Amerikai Kongresszusban elmondott beszéd után - melyben a magyar származású amerikai honatya 1956-os forradalom kapcsán a mártírhálalt halt felvidéki magyar politikus példamutató bátorságát is hangsúlyozta - most újabb, nagy jelentőségű elismerést kap gróf Esterházy János, egy zsidó szervezettől. A hír jelentőségét nem lehet eléggé kihangsúlyozni, hiszen az évtizedeken át egészen napjainkig támadott, idén augusztusban a szlovák köztársasági elnök által is újra a fasismus vádjával illetett Esterházy megítélésében komoly áttörésként értékelhető. Az ADL hivatalos közleményében jelentette be, honlapján október 24-én tette közzé, egyidejűleg levélben tájékoztatta Esterházy János Rómában élő lányát, gróf Esterházy-Malfatti Alice-t a döntésükről. Az ADL indoklása szerint Esterházy János többszörösen rászolgált erre a díjra, hiszen 1939-ben aktívan részt vett a lengyel - köztük sok zsidó - menekült Magyarországra való menekítésében,

és ő volt az egyetlen, aki nemet mondott a zsidóüldözésre a szlovák parlamentben. Az ADL e díját egyébként éppen ez alkalommal nevezi át az egykori lengyel diplomata, Jan Karski tiszteletére "Jan Karski Courage to Care Award"-ra. Jan Karski volt az, aki elsőként számolt be szemtanúként Hitler végső megoldásáról a nyugati

országoknak, s ezzel kivívta az ADL elismerését. Az egykori diplomata, a Georgetown-i Egyetem professzora 86 éves korában, 2000-ben hunyt el. Az ADL az immáron Jan Karski nevét viselő díjat november 3-án szeretné átnyújtani Esterházy János lányának a szervezet országos bizottságának éves közgyűlésén, New York-ban.

Berényi: Esterházy amerikai kitüntetése figyelmeztetés Szlovákiának is

Berényi József, a Magyar Koalíció Pártjának elnöke is meghívást kapott az amerikai ADL szervezet "Bátorságért" díjátadó ünnepségére, melyen in memoriam Esterházy Jánost méltatják.

Berényi József a díjátadó ünnepségen beszédet is tart. Az MKP elnöke nagy jelentőséget tanúsít Esterházy méltatásának, hiszen az amerikai ADL nagy tekintélynek örvendő szervezet, amelynek hangját Szlovákiában sem lehet figyelmen kívül hagyni, főleg akkor, amikor az ország államfője, Ivan Gašparovič kijelentésével fölháborító módon hozzájárul a történelem elferdítéséhez.

Szlovákia a mai napi nem szolgáltatott igazságot Esterházynek, noha a csehszlovákiai magyarság mártírja a második világháború ideje alatt számtalan menekültnek segítette sorsát, emiatt a legmagasabb állami kitüntetést kapta Lengyelországban, valamint számos, személyét érintő elismerő nyilatkozat látott napvilágot Izraelben is.

Hantjával sem takar

1957. március 8-án a morvaországi Mírov börtönében adta át lelkét Teremtőjének a szlovákiai magyarság máig legnagyobb formátumú politikus, a keresztény erkölcsiség, a magyar hazafiság és az európaiság megtestesítője, Esterházy János gróf.

Halálának ötvenedik évfordulóján kegyelettel és mély tisztelettel emlékezett rá szűkebb és tágabb nemzete: a felvidéki és az egyetemes magyarság. Ezt még az az elszomorító, ámde a helyzetet jól jellemző tény sem homályosította el, miszerint Esterházy a mai napig háborús bűnösnek számít szülőföldjén.

Holott nála erősebben talán senki sem hitt az egymás mellett élő népek összefogásának szükségességében, a legveszedelmesebb időkben pedig egyedülként merete meglátni az Embert a pusztulásra ítélt tömegeiben.

A 2007-es Esterházy-emlékév számos rendezvénye közül kiemelkedő volt ama színdarab bemutatója, mely a maga teljességében ragadja meg Esterházy gróf szenvedésekkel kikövezett életútját és szent küldetését, s

amely anélkül, hogy sebeket tépne fel, félreérthetetlenül ráirányítja figyelmünket Esterházy örökérvényű intő szavaira: „Nemzetünket, fajunkat okosan kell szeretnünk, mert csak így tudjuk biztosítani, hogy fennmaradása ne pünkösdi királyság legyen, de örökké való élet”.

A hosszú betegség után két évvel ezelőtt elhunyt kiváló drámaíró, publicista Siposhegyi Péter Hantjával sem takar című monodrámája a nem különben kitűnő Boráros Imre mély átéléssel előadott játékaival megrendítő élmény volt.

Tragikus, drámai, az embert szinte agyonnyomja az az iszonyú teher, melyet Esterházy oly nagy méltósággal – és bölcsességgel – hordott egy egész életen át. De a fénynek mindig át kell szűrődnie valamiképp a sötétség fátylán, s ez most sem lehet másképp: „ahol ennyi a hazugság, ott előbb-utóbb vágy ébred az igazságra”. Esterházy János üzenete éppen az, hogy e vágnak, s csakis ennek legyünk rabjaivá, szolgálóivá – ahogy ő maga is volt utolsó leheletéig.

Siposhegyi Péter nagy hatású monodrámájának ősbemutatóját 2007. március 25-én tartották a komáromi Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeumában. A bemutató előtt Duray Miklós, a Magyar Koalíció Pártjának akkori alelnöke – a rendezvény fővédnöke – osztotta meg gondolatait a megjelentekkel. Esterházyt a közbátorság megtestesítőjének nevezve elmondta, hogy a grófnak megbocsát-hatatlan bűne volt: ember maradt akkor is, amikor mások gyáva kiszolgálói lettek az esztelen öldöklésnek. Ő lett a tükör, amibe később sokan nem tudtak belenézni. Ezért kellett elpusztulnia, s ezért nem tudnak neki a mai napig megbocsátani.

E tükröt mutatjuk fel újra és újra, mikor Esterházy életútjára, tetteire emlékezünk. A Hantjával sem takar monodráma szövegének újraolvasásával most azonban nem csak a mártír grófra, de a 2009. októberében elhunyt íróra, Siposhegyi Péterre is kegyelettel gondolunk és emlékezünk.

SZÚCS DÁNIEL

Siposhegyi Péter: Hantjával sem takar (János Passió)

Egyszemélyes dráma egy részben (szöveggönyv)

Történik 1936 és 1957 között Szlovákiában

A nagypénteki szertartások világa elevenedik meg, hiszen egy ember áldozatáról van szó. Egyetlen eszköz van a színész kezében, egy kereplő, mely a nagypénteki szertartások bevett eszköze, hiszen nagypénteken nem szólhatnak harangok. A színész, aki megeleveníti Esterházy János sorának bizonyos fontos részleteit, kereplővel a kezében szertartásvezető, kikiáltó. Stílusában e két dolgot kell ötvöznie.

Az első képben egy sikeres embert látunk, az utolsóban egy élő halottat, aki azért fohászodik, hogy valóban halott lehessen.

A stációk hossza a történet haladtával rövidül, ahogy elfogy a fősze-

replő körüli élet. A látszatra múló színpadi idő csak illúzió. Valójában nagypéntek van. Ruházatban ennek kell megfelelni. Egyszerű fekete öltözék, hiszen egy gyászszertartás zajlik.

(Folyamatosan forgatja a kereplőt, kántálva mondja a szöveget, mint valami templomi szertartás szövegét, amit már sokszor és sokat hallottak.)

A nagypéntek idén hétfőre esik
A nagypéntek idén keddre is esik
A nagypéntek idén szerdára esik
A nagypéntek idén csütörtökre esik
A nagypéntek idén kispéntekre esik

A nagypéntek idén szombatra is esik

Idén a nagypéntek vasárnapra esik.
Pénteki áldozat János passiója
Feltámadás nélkül múlik minden

óra

A nagypéntek idén minden napra esik

Minden nappal éjjel, csak esik, esik, esik

Maradjon meg nekünk János tisztessége

Gyalázatvilágban embersége fénye
Neked adta sorsát, ne gyűlöld meg érte!

Hallgasd stációit, imádkozz, ha érsz

Kérleld a te uradat, lépjen közbe érted

Hogy egyszer majd nagypéntek csak egy péntekre essék

Passiók Jánosunk légy nekünk segítség!

Hogy egyszer a péntek csak egy péntekre essék

Passiós Jánosunk légy nekünk segítség

(Egész más hangon, mint egy kikiáltó)

ELSŐ STÁCIÓ!

Jánost megkísérti a hatalom. A hatalom, a hatalom... kísértésen hosszú utadon! Jánost megkísérti a hatalom!

(Most is és a továbbiakban is úgy kell beszéljen, mintha a másik szereplő ott lenne vele szemben, a nézőnek pedig pontosan értenie kell, mit is mondhat az a másik, mint amikor hallva egy telefonbeszélgetés felét pontosan kikövetkeztetjük, mit mondhat a másik.)

János: Üdvözlom elnök úr... örülök, hogy végre találkozhatunk. Valóban...én ezt komolyan mondom.. Ön mégiscsak ennek a köztársaságnak az elnöke Én nem azért jöttem ide, hogy a kezét megrázzam, hanem, hogy felrázzam Önt. Bizonyára nem tudja kellő alaposággal, hogy ott messze keleten, a szlovák nemzet árnyékában él egy nép... az enyém.. Ismeri a magyarokat, legalább tudja, hogy létezőnk. Nem is vagyunk olyan nagyon kevesen, bár keveseb-

dünk rendben, hiszen egyre többen vallják szlováknak magukat, mert úgy egyszerűbb. Ebben a magát demokráciának nevező országban méltatlan, ahogy bánnak velünk.

Igen... ebben igaza van elnök úr, hogy odaát Magyarországon semmilyen demokrácia nincs. Ön büszke lehet rá, hogy hazája sokkal közelebb áll Európához, mint az enyém. Ez igaz. De épp ezért gondolja meg, milyen Európa az, ahol ember és ember nem egyenlő?

Értem... ez nem igaz... helyi túlkapás. Akkor legyen szíves megakadályozni... ezeket a helyi túlkapásokat.. Ne tiltsák be rendezvényeinket, ne cenzúrázzák kiadványainkat, s főként ne bocsássanak el senkit azért, ha részegen... elénekli a Szózatot. Mi az a Szózat? Az egy dal. Nem népdal, nem népdal. Egy híres költő meg egy zeneszerző. Majdnem olyan, mint a Himnuszunk. Hazádnak rendületlenül... így kezdődik... de nem akarok itt énekelni Önnek Elnök Úr! Én arra szeretném kérni, legyen elnöke annak a nyolcszáz ezer embernek is, aki most hazátlannak érzi magát és ígérem nevükben is, hogy az a

nyolcszáz ezer mindent megtesz, hogy ez az ország, amit iderajzoltak fölének egyszer akár a világ hetedik ipari hatalma legyen. Legyen a mi elnökünk is!

Ön is kérni szeretne tőlem valamit? Mit óhajt tőlem, elnök úr?

(Hosszasan figyel)

Ezt nem vártam. Ezt nem. . Most azonnal válaszolnom kell?... gyorsan... én azért jöttem, hogy ne alázzanak meg minket, erre kapok egy ilyen ajánlatot én magam. Legyek a világ nyolcadik ipari hatalmának minisztere. S milyen tárcát szán nekem elnök úr? Azt még nem döntötte el. Ezek szerint nem régen gondolta ezt ki. Most. Így hirtelen. Legyek a Csehszlovák Köztársaság minisztere. Én milyen tárcát kérnék, ha választhatnék? Nemzetiségi Minisztérium? Tudom, hogy nincs, de miért ne lehetne? Vannak itt németek, lengyelek, mindenfélék. Ruszinok. Azt ne? Ez nagy baj, uram, ez nagy baj. Én nemzetiségi minisztériumot szeretnék vezetni. Mihez értek még? Jó kérdés? A tisztességhez talán leginkább. Ehhez értek azt hiszem. De valamit mondanom kell Önnek én ebben az

Boráros Imre színművész a *Hantjával sem takar* című monodrámája előadása közben

országban is magyar vagyok. Nekem az a szerény birtok, amit megőriztünk az ősök nyomán, megadja a szabadságot, hogy a fejem után mehessek. egy kicsi időt engedélyezzen nekem Elnök Úr! Köszönöm, hogy megért. Csak annyit, hogy meggondoljam, mit vállalok, ha vállalom.

Érezem itthon magam. Köszönöm. Ezt az érzést szeretném innen hazavinni a többieknek is. Érezzük otthon magunkat...

(Hosszú csend, magára marad)

Istenem adj tanácsot.... Ha megteszem, akkor egy idő után a keresztnevem a másik elé írom, ha nem, akkor bármikor hivatkozhatnék rá, hogy nem lehet velem együttműködni. De itt vagyok... és vállalom kell valamit, hogy megmentsem őket... igen... őket... milyen szomorúan, halkán beszélnek egymással Kassa főterén, Komárom hídjánál, Érsekújvár temploma előtt Ők most mit mondanának?

Elnök Úr!

Elnök Úr!

Döntöttem.. Én ennek a nemzetnek megválasztott képviselőjeként ellenzékben maradok mindaddig, míg ezek a különbségek meg nem szűnnek. Nem vagyok ellenségük, de ellenzékük akarok lenni. Köszönöm a bizalmát elnök úr, de nem élek vele.

(Felveszi a kereplőt, most újra kikiáltó)

Kikiáltó: MÁSODIK STÁCIÓ egyúttal második kísértés. A határ meglátogatja Jánost és új országot ígér neki egy régi országot.

(Leteszi a kereplőt)

János: Ma egész éjjel nem aludtam. Egy késői szunyog gyakorlatozott a szobámban.. Betelepednek a vérszívók. Körbejárja áldozatát, mint ha az övé lenne. A vérszívó határt rajzol a levegőben. Nem hagy békén, míg el nem ismered, te vagy a nagyobb, te építetted a házat, amibe beköltözött, de kicsinyességével együtt ő a hatalmasabb, mert képes tönkretenni az életedet és ha el akarod hallgattatni, nem találod sem melletted, sem magadon, csak az apró mérgek nyomát. Istenem, nem is igaz... Ma jönnek! Jönnek. Ami a miénk, az legyen a miénk, ami az övék, az maradjon az övék. Nem minden kell vissza, csak annyi, ahol jól meg-

férünk, a többi maradjon azoké, akik eddig jó mostohagyerekei voltak Árpád apánknak. Tizennyolc év. Aki akkor született, azokban a gyászos napokban, az már érettségire készül. Most egy pillanatra gondoljunk azokra, akik nem tudták megvárni ezt a napot... már imádkozni sem tudok. Az ima a nyugság, de most minden porcikám zakatol. Jönnek a mieink. Levél....

(felvesz a földről egy levelet)

Milyen szép címzése van... Magyar Országgyűlés... mit akarhatnak? Még sohasem kaptam levelet a magyar országgyűléstől.. Tisztelt képviselő Úr! Tekintettel arra a tényre, hogy a határ megváltoztatásával az Ön választókerülete nagyobbrészt Magyarország területére kerül, így örömmel értesítjük, hogy Ön ezentúl a magyar parlament képviselője... Kérjük ennek megfelelően jelentkeznie...

(elejti a levelet)

Erre nem gondoltam. Én képviselő abban a házban? Végül is igazuk van... ha a választóim odakerülnek, akkor én is velük kell menjek. De akkor ki marad itt? Hiszen még odafent Jablonkán is élnek magyarok, s akkor nem is beszélünk Nyitráról, Besztercéről, Szombatáról... mit csinálnak a többiek? Az én jó birtokszomszédaim.

(Mintha beszélne valakivel)

Nem sajnálod itt hagyni ezt a tájat? ... neked az a haza, ahol a képviselőség van . Tizennyolc évet kétek. Messiásos nép a miénk, s tessék, néha beigazolódnak a próféciák. Itt vannak! Itt vannak!

Megmenekültünk attól, hogy életünk végéig idegenek legyünk a saját hazánkban. Megmenekültünk.

De mit csináljak ezzel a levéllel? Menni oly természetes, maradni oly nagyszerű. Most adjon valaki tanácsot. De nekem nem ad tanácsot senki... mindenki tőlem várja. Túl szélesre tártam a karom, túl sok mindenkit öleltem magamhoz és most húzzák szét a két karomat a menők és a maradók. Adj tanácsot kérlek!

(Felveszi a kereplőt)

(Újra úgy beszél, mint egy kikiáltó)

Kikiáltó: HARMADIK STÁCIÓ, Passió Jánosunk dönt, haza, vagy

haza.

(Leteszi a kereplőt, újra János hangján)

János: Mi a hazád, mondd... a hazád, vagy a néped. A fák, a földek, a dombok, vagy a körülöttük keringő lelkek? Szélem megcímkezve vár Budapesten... hatodik sor, mindjárt a szélén, a járat mellett. Gróf Esterházy János Felvidék. Ez a pártállásom. Felvidék. Jó párt, most éppen nyerőben van és talán programja is lesz, mert ez egy világos program. Mi az, hogy függetlenségi párt, meg egységes párt, meg mindenféle ilyesmi? Tolna, Zala, Békés, Győr és Somogy... de Árva, Torockó, Liptó... Nyitra... ez a feladat neve. Ellenzékben... olyan nincs is. Vitában... más véleményen. , hogy politikus lennék,. A politikus győzni akar, választást nyerni, hatalomra jutni, én csak hirdetek valamit. Büszke nagy magyar világ... és jön majd Erdély, visszatér a kincses Kolozsvár, újra dobban a fehér ló patája, aztán irány Délnek, Szabadka, Zombor, Újvidék, kész a mű. Újra úgy lesz, mint régen volt? Megfordul a játék. Új Európa, az új világrend. Az erőszak rendje. A germán mohóság rendje, az árják rendje, akikről azt sem tudják, kik voltak igazából. Gyűlölöm a nemzeti szocializmust! Mindenfajta szocializmus hazugság, Most nem lehet jó nagypolitikát csinálni, mert azt nem mi csináljuk, hanem ez a osztrák piktor, mi csak ugrolunk, ahogy mondja. Ebben nem akarok benne lenni.

Indítok egy lapot az itt maradottaknak. Jó évek voltak, a Nap nem tudta, hogy szlovák földre süt, jó volt a termés, van pénzem hozzá. Legyen a neve Új Hírek. Egyszerű név, de megfelel. Mert új hírek jönnek majd. A Führer szemlét tart Bécsben. Prágában ellátogat Pozsonyba, Budapestre. Jó lenne elbújni az új hírek elől, Erre a levélre is válaszolnom kell. Vajon ki képviseli azt a sok szlovákot, akikből most hirtelen magyar polgár lett. Kérem a magyar kormányt, hogy a megnagyobbodott ország területén maradt szlovák ajkú lakosság részére jogszerű bánásmódot biztosítson. Nem ők, a kisemberek tehetek róla, mi történt az elmúlt tizennyolc évben. Bárhol is legyen a határ, ennek a két népnek nincs külön sorsa, együtt

épül, vagy együtt romlik.

Adjatok uraim, hogy kapjatok érte százszoros jutalmat. Egy olyan országot, ahol jó élni mindenkinek, mert csak olyan ország lehet erős és biztonságos otthona a jövőnek.

(Hosszú csend)

Különc vagyok? Nem is tartozom közéjük. A tisztesség hontalan, elhagyott kacat, ami ott várja a sarokban, hogy valaki észrevegye. Az én dolgom, hogy én legyek ez a valaki. Isten embere nem tehet mást, nekem pedig az Úr Jézus az egyetlen igazi barátom.

(Felveszi a kereplőt)

(Újra ő a kikiáltó, a szertartásmester)

Kikiáltó: És Passió Jánosunk prófétának maradt. Mint a régi János, pusztába kiáltott.

NEGYEDIK STÁCIÓ

János találkozik a valósággal választott hazájában: Mert eddig amit büntetésnek tartott, az most már az övé, hiszen ő választott.

János: *(mintha hellyel kínálna valakit)* Tessék parancsolni főkapitány Úr! Sok érdekeset hallottam Önről, főként, hogy milyen szigorú vezető volt Eperjesen, mindig rend volt a városban. Erre szeretném kérni, mert itt gyakran előfordulnak atrocitások, melynek alanyai mindig magyarok. Ha pedig a szerencsétlen összevert feljeleníti az esetet, akkor kiderül idővel, hogy nem azért történt a dolog,

csak úgy... csak úgy általában. Ezért kérném a Főkapitány Urat itt is legyen szigorú... nem ezért jött? Akkor miért?

(Hallgat, mint aki nem hiszi, amit hall)

Tessék?

(Megint hallgat)

Ugye viccel? Ez hihetetlen. Hiszen én a Parlament képviselője vagyok, akit véd a mentelmi joga. Csak a Parlament felhatalmazásával lehet bíróság elé citálni.

Értem. Itt erről szó sincs, csak rendőri felügyeletről. De miért? Rendőri felügyelet alá szabadult bűnözőket állítanak, meg olyan gyanús elemeket, akik ellen lehet, hogy nincs elég bizonyíték, de van elég tudás. Mit csináltam én? Mit? Meg tudja mondani? Teszem a dolgom, képviselem azokat, akik képviselétével megbíztak. Ez bűn? Ha kell ezt én bármikor beismerem. Írok. Írásaim megjelennek. Nem titok, hogy mi van bennük, nem sokan olvassák, de akikhez kell, eljut. Más titkom nincs. Hogyan? Neeee...betiltanak?

(Megint csend)

Ehhez indok is kell. Van. Magyarbarát uszítás? Mi az, hogy magyarbarát? Utáljam a fajtámat?

(Hosszan hallgat, nyilvánvalóan azt játssza, hogy közben beszél a másikkal. Hirtelen felnevet annak mondanójától)

Fantasztikus! Óriási. Ezt nevezem Főkapitány Úr! Tehát betiltja a lapo-

mat és arra sarkall, hogy indítsak másikat, mert azt nem tiltják be. De én abban a lapban is ugyanazt fogom írni

Értem. Fogadjam el... elfogadom az olvasóim nevében, de nem a magaméban. Mondja meg őszintén, hány spiclit állítottak rám? Csak mint eddig, ez megnyugtató. Új spicli egy darab sem? Titkok? Kis országban rövideltű titok, hogy ki besúgó és ki nem. Lassanként a nemesek vannak kevesebben. Azok a nemesek, akik nem vállalják. Ők azt mondják, nem, tehát ők a nemesek., erre nem vagyok kapható, ilyenekkel ne is próbálkozzanak.

(Megint hallgat)

Én ezen a földön megfigyelve, megalázva és betiltva is otthon vagyok.. A legjobb céltáblája kívánok lenni, mert nem hagyom el magyar testvéreimet.

(Hosszú csend)

Látja, elmondtam előre, mit fogok mondani.

(Csend)

Lehet, hogy én egy politikai amatőr vagyok, mert nem a kompromisszumok, hanem az igazság a célom.. Az új lap neve pedig Magyar Hírlap lesz. Az első vezércikk címe: Új hazában!

(Felveszi a kereplőt)

Kikiáltó: ÖTÖDIK STÁCIÓ, mely nem csak Jánosunké, hanem az egész keresztútra lépett világé. Kitért a háború. János nem akar háborút nyerni.

János: Nem tudtuk megakadályozni. Berlinben, Párizsban, Londonban. Ez lett Trianon, Saint Germain és a többi békeváros ostobaságából. Ha nincs az a béke, nincs Hitler, akkor nem a fél világ megváltója, csak egy kis senki. Nem a próféta adja a népnek a hitet, hanem a nép hite szüli a prófétát... a leghamisabb hit a leghamisabbat. Most egy másik világ jön. Elnémulnak az értelem harangjai. Most kiált János! Nézz körül itt a te pusztádon és kiált akkorát, hogy magad is beleszédülsz! Nem kell senkinek. De igen, egy embernek biztosan, neked magadnak. Tisztítsd meg magad, hogy eggyel kisebb dolga legyen az Istennek, ha fohászoknak hozzá a harcterek utolsó perceiket

élő katonák! Megvan a szó ... Lelkiismeret. Kiálts a pusztába!

(Elkiáltja magát)

Lelkiismeret!

Na még egyszer!

Lelkiismeret! Ordítsa túl a lelkiismeret szava a fegyverek hangját. A szirénák figyelmeztető sívítását, a messzehordó ágyúk torokhangját. Egyszer oda kell állnunk Isten elé ne feledjétek. Isten most egy kicsit elfordítja fejét felőlünk. De visszatér és megnézi majd, mit cselekedtünk nélküle. Lelkünket tőle kaptuk, nem dobhatjuk el. Egyszer olyan jó lenne örülni a győztesek győzelmének. De ezek vadak. Itt nem Európa küzd, hanem a pokol.

(Számolgatja az ujjait)

Őrjítsd meg, vagy gyógyítsd meg torz testű fiadat, ezt a csámpásra teremtett világot!

Kikiáltó: HATODIK STÁCIÓ *(újra a kereplővel)* János megvédi a Biblia népét.

János: *(Megint mintha beszélne valakivel)* Min csodálkozik főrabbi Úr? Antiszemita hírben állok? Ó igen, ebben az országban mindenki antiszemita hírben áll, aki nincs eladósodva a sarki fűszeresnél. Keresztény vagyok, nemes és úr... erről éppúgy nem tehetek, mint Önök, hogy zsidónak születtek...

(Hallgat)

felebarátot nem vagyok képes gyűlölni. Szeresd felebarátodat, mint te magadat.

(Hallgat)

de számíthatnak rám. Csak rám számíthatnak. Ön pedig különösen. Van egy helyem az Ön számára. Budapesten sem jó Önöknek, de legalább nem életveszélyes. Nem akarja elfogadni? Csapdát sejt? Miért nem hiszik el, hogy vannak egyenes emberek is? Ön vezető, holnap Pestre indul: Nem kell megköszönni.

(Csend. Magára marad)

A rossz hihető, a jó hihetetlen. Szerencsétlen lehet így élni. Tisztelt Képviselőtársaim!

Veszélyes útra tért a szlovák kormány akkor, amikor a zsidók kitelepítéséről szóló törvényjavaslatot benyújtotta, mert ezzel elismeri jogosságát annak, hogy a többség a kisebbséget egyszerűen kiebrudálhatja. Tu-

dom, hogy a törvényjavaslat nagyon sok szlovák képviselőtársamnak nem tetszik, de ezek pártfegyelemből nem mernek fellépni a törvényjavaslat ellen. Én ellenben, mint az itteni magyarság képviselője leszögezem ezt, és kérem tudomásul venni, hogy azért nem szavazok a javaslat mellett, mert mint magyar és mint keresztény és mint katolikus a javaslatot istentelennek és embertelennek tartom. Szavazatom: nem!

(Újra magának)

Úgy jöttek belőlem a szavak, mint az áradás, mintha nem én beszélnék, hanem belőlem valaki. Mostantól én leszek a zsidó ebben az országban. Egyetlen szavazat volt mellettük, az enyém. De mire vártál, te szerencsétlen. Ki kockáztat ilyenkor rajtam kívül? Egy zsidó maradt ebben az országban... gróf Esterházy János, egyszemélyes ellenzék. Mostantól ellenség vagyok, láttam az arcukon.

Bírnom kell... Érzem, hogy ami ezentúl történik velem, az nem más, mint a bírás stációjának hosszú sora. Bírni fogom.

(Újra a kereplővel, mint kikiáltó)

Kikiáltó: HETEDIK STÁCIÓ Jánost lefogják Budapesten.

János: Erre nem gondoltam. Az ember tart egy helyet a lelkében, hogy mi az a haza. Magyarok ez Magyarország, Budapest. Nem hittem volna, hogy épp itt, ebben a városban fosztanak meg a szabadságomtól. Szégyellem magam Önök helyett, miniszter Úr. Bocsanat, kormánybiztos Úr!

Csak időlegesen?

(Ugyanaz a játék, mintha vele szemben is ülne valaki, s azzal beszélgetne)

Tizenkettedik napja ülök itt a fogdában, ez alatt arra nem méltattak, hogy kellő jogi képviseletről gondoskodhassak. Mi vagyok én itt? Aki nem hisz a csodafegyverben, annak itt a helye? Akkor bővíthetik a börtöneiket kormánybiztos úr, Mehetek. Önök nem elengednek, hanem kitoloncolnak engem Magyarországról? Engem... Magyarországról. Mindenki menekül. Szép. De én nem vagyok mindenki. Tudom, hogy elindultak a karavánok Németországba. Én nem akarok Németországba menni.

(Hallgat)

De oda kell mennem, értettem. Ezt parancsolja nekem a hazám. Azokkal, akiket szívem minden bánatával gyűlöltem? Csak, ha kényszerítenek kormánybiztos úr... Ön miért nem menekül? Mert kitar?

Kitartás. Akkor engedjék meg, hogy én is kitartsak azon a helyen, ahová a sorsom állított.

Az én jelszavam ugyanaz, ami az Önöké kormánybiztos Úr! Kitartás! Csak a karom nem lengetem hozzá, mert az egy rossz idegen szokás, magyar ember nem lengeti a karját, hanem kezét nyújtja... engedjen el nyugodtan, kormánybiztos úr...

(szünet)

El kell hagynom az országot..... Az Önök kora kurta kor, egeridő.

(szünet)

Mi bibliás emberek vagyunk, a szónak küldetése van, nem csupán korpa, amit odavetünk mások elé

(szünet)

Azt mondja, jó hazafi vagyok elsőnek igyekszem megfelelni,

(magának, hosszú csend után)

Még hogy én meneküljek? Nem nagy hősiesség maradni, ha az embernek nincs hová mennie... az ostromgyűrű bezárult körülöttem... újra jönnek... csak most mások és más honnan... hogy eltűntessék azt a világot, amiben felnőttünk. Mi marad belőled Magyarország? Érdemes lesz egyáltalán határról beszélni, amikor egyetlen óriási birodalom gyarmatai leszünk?

(csend)

Dobjanak el, öljenek meg, de én állva várom őket, választott vezetőként.

(Felveszi a kereplőt)

Kikiáltó: NYOLCADIK STÁCIÓ! János tárgyal Gustav Husákkal.

János: Ez nem lehet igaz. Mit vártam tőlük? Jogot követeltek a jogtalanoktól? Törvény? Vajon van még törvény? Talán az Istené... talán... az biztosan van, mert nem itt hozták és nem az oroszokkal kellett róla az Istennek egyeztetnie.

Úgy tűnik, most valóban rab vagyok. Husák elvtárs meg sem hallgattott igazán, úgy gondolta, mit ágál itt ez a rosszhírű alak, akivel már eddig

is folyton baj volt. Biztonságosabb, ha itt tartanak.? Lehet, hogy mostantól ez lesz az életem?. Pedig bizalommal jöttem, mert ez az egy hibám sajnos nem kinevelhető belőlem. Ahogy valamikor Benešhez, aztán a háború papjához, Tisohoz. De jobb lesz megtanulni, hogy bár mindig azt hiszi az ember, ennél már nem jöhet rosszabb, mégis itt van a még rosszabb Gustav Husák. Bár úgyis megtalálnak, csak néhány napig maradhattam volna még szabad.. Most vért árad a Duna. Száraz lábbal akartál át lépni rajta János, hát ne csodáld, hogy ez lett a vége. Szegény családom! Mi lesz velük? Rossz apa voltam, mert mindig a nemzet szülőjének képzeltem magam, s elfeledtem, otthon gyerekek várnak mindhiába.

Elítélnék valamiért, amit nem követtem el? Vagy elkövettem? Bátornak és becsületesnek képzeltem magam és megkíséreltem úgy is tenni. Ez a hiúság bűne.

Isten kedvencének képzeltem magam. Bűn, mert vagy mind azok vagyunk, vagy senki sem.

(Nagyon hangosan)

De a legnagyobb bűnöm, hogy nem tudtam segíteni. Tehetetlen voltam... tehetetlen, csak magamat nyugtatgattam állandóan a tetteimmel. Vigyenek nyugodtan a bíróság elé, ennyi bűn elég is egy példás ítélethez!

(Felveszi a kereplőt)

Kikiáltó: KILENCEDIK STÁCIÓ Jánost elítélik a fasiszta rendszer kiszolgálásáért.

János: Az utolsó szó jogán szólok most Önökhöz, tisztelt népbíróság! A köztársaság szétverésében nem vettem, nem vehettem részt, mivel ahhoz az én egy szavam nagyon kevés volt. Úgy tudom, hogy államforma csak köztársaság, vagy királyság lehet, én pedig nem vágytam királyságban élni. Szerettem és tiszteltem a köztársaságot, csupán autonómiát követeltem szlováknak/magyarnak. Ezt az országot a német terjeszkedés verte szét, nem én, vagy bárki közülünk. Mi ahhoz gyengék és kevesek voltunk. Békét akartam és békét akarok, melyhez azonban egyetlen út vezet, ha egyenlő jogokat biztosítunk mindenkinek. Ezzel rá is térnék a fa-

sizmus kiszolgálására, mint fő vádpont. Megvettem és gyűlöltem a fasiszmust, mint szervezett embertelenséget. Nem szolgáltam ki egyetlen pillanatra sem. Ellene szavaztam a legfasisztább törvénynek, nem vettem részt nemzeti értékek Nyugatra szállításában, egyetlen sort nem írtam a téboly mellett, csak ellene...

(Hirtelen felkapja a kereplőt)

Kikiáltó: De ez nem igaz! Ez csak írói találmány, színészi játék, trükk, kitaláció! Nincs utolsó szó és nincs annak joga, aki nincs is itt. Passió Jánosunk Oroszországban betegekért imádkozik, míg távollétében halálra ítélik..

KILENCEDIK PASSIÓ... János Szibériában...

(Hosszú csend)

(Kerepel, kerepel, kerepel)

És passió Jánost nélküle halálra ítélik. Fellebbezés nincs, csak kegyelmi kérvény... utolsó ítélet helyett, íme az első... halál! Itt tartunk hát kilenc stáció után.

(Kerepel erősen, hosszan)

Nagypéntekre nagypéntek. Sehol a feltámadás. Pilátusok szaporodnak, halált kiáltók szaporodnak. Béke van. Ez csak a béke szívbe hatoló tördőfése. Hol vagy János?

Szólj János! Akkor lett most a pusztád, amekkoráról a keresztlő álmódni sem álmodhatott. Imádkozik!

János: Atyám, itt a messzeségben hallanod kell azokat, akiket ide vetettél! Ha minden nap teszel egy csodát, akkor néped java megmenekülhet. Kérlek segíts haza, ha úgy gondolod, méltó vagyok rá, de csak addig, amíg erőt is adsz hozzá. Itt nincs gyógyszer csak Te vagy, de tudom, hogy amíg erre a szerény eszközre szükséged van, addig úgyis itt tartasz, tovább meg miért maradni?

(Felveszi a kereplőt, imbolyog, mint aki nagyon szédül. Egészen lassan forgatja, egyeket teker rajta)

Kikiáltó: TIZEDIK STÁCIÓ. János odaszállítják, ahol halálra ítélték.

János: *(nagyon gyenge, időnként köhög, most már valóban és huzamosabb ideje rab)*

Mi lenne jobb? Ma van az ítélethir-

detés felülvizsgálata. Mit döntött az én uram? Szüksége van még rám, vagy elenged? De ha szüksége van rám, mi hasznomat veszi Társaim nincsenek, visszatérés nincs. Csak ezt a szenvedést adhatom, hogy ezzel megmentsek valahány embert. Amíg élsz, addig bármi megtörténhet veled. És a nép? Ha nem tűri? Mégiscsak adnod kellene nekem egy esélyt uram... benne van az írásokban, hogy jeleket küldesz, de nem tudhatjuk a szabadság percét. Te bölcs vagy, így hát lehet, hogy épp a pokol mélyéről emelsz fel minket, hiszen onnan lehet a legmagasabbra jutni.

(Felegyenesedik, mint aki egy ítélethirdetést hallgat)

Igen. Értem. Nevem Esterházy János. Foglalkozásom? Fogoly. Igen, tudomásul veszem, hogy a köztársasági elnök döntése ellen semmilyen jogorvoslatnak nincs helye.

(Most hallgatja az ítéletet)

Köszönöm, hogy az ítéletet nem hajtják végre és esélyt adnak egy másik bírónak az igazság majdani kimondására. Életfogytiglan. Értettem.

(Visszaül, mint aki már újra a cellájában van)

Köszönöm uram, ez is több, mint amennyit reméltem néhány órája még.

(Felveszi a kereplőt)

Kikiáltó: TIZENEGYEDIK STÁCIÓ János tíz év után megláthatja a szabadságot.

János: *(tagjait próbálja)*

Rettenetes, milyen gyenge vagyok és épp most. Szabad leszek. A felszabadulás tizedik évfordulóján mindenki hazamehet. Haza? Mi az? Van még valami abból a hazából, amit én annyira büszkén hittem hazámnak? Szükség van rám. Különben miért is engedne el a rabtartó? Egy új nemzedék nőtt fel közben, akit majd megtanítunk az igazságra. Ahol ennyi a hazugság, ott egy idő után vágy éled az igazság után.

(csend) (szünet)

Szabad levegőn! Tíz éve nem láttam utcát. Embereket, Felismerem még a kinti világot? Az ember, ha beköltözik az egérlyukba, olyan lesz, mint az egerek és egy idő után... de igenis, van visszatérés. Van... kell, hogy legyen!

(kiszól valakinek)

Indulhatunk. Csak el ne botoljak. Kérem... álljon szorosan mellém. Elszoktam a járástól.

(Kezébe veszi a kereplőt, elindul. Imbolyogva, lassan, de aztán egyre erősebben, feszesebben, egyre erőteljesebben, mintha új erőre kapott volna)

János: A nevem hallom! Álljak meg? Most itt, a kapuban? Milyen szép is odakint, már látom, már csak keret a börtönkapu, a kép közepén ott a szabadság. Álljak meg. Mikor ott előttem a szabadság. Ott állnak a kapuban, akik ezt a napot várják tíz éve. Nem lehet. Az nem lehet... nem lehet...

(rázkódik, aztán, mint egy kivágott fa szabályosan eldől)

Rám nem vonatkozik. Maradnom kell. Értem, mit üzentél nekem. Nincs rám szükséged.

Kikiáltó: (kezébe veszi a kereplőt, de csak ujjával kopogtat rajta) TIZENKETEDIK STÁCIÓ János találkozik egyetlen barátjával.

János: *(szinte fekve, már alig van benne élet)* Tavasz jön és engem nem érdekel... a naptárból tudom. Az ember együtt hal a téllel, de megszületik a tavasszal. A forradalomnak vége, márciusban nem kezd senki újra semmit Mennyivel lett jobb a világ? Semmivel. Akinek segítettem már rég

elfelejtették, akiknek nem tudtam, azok most örülnek a szép farkasfogú világnak, ami megint megtelt menekülő emberekkel. Érdemes volt?

Mennyiszer képzelem az ember, milyen lesz, amikor elmegy innen. Szégyellem a kegyelmet, amit kaptam. De talán levettem az átkot másokról azzal, hogy magamra vettem. Hazamegyek most... talán a maroknyi hamut hazaküldik, ahová az embernek nem volt szabad mennie. Talán táplálhatom földemet... hazámnak rendületlenül hittem én bús magyar... ez éltetett, s ne hagyd, ha hantjával sem takar... a nagyvilágon még ott sem volt számomra hely...

(Most egy kicsit hangosabb)

Már látlak uram a hegy tetején, ahogy kezded nyújtod... most milyen hosszúra nyúlik a kar... ideér a purgatórium legaljára... eddig miért... dehogynem... ez csak próba volt.

Uram!

Engedd, hogy elbúcsúzzam a réttől, a fáktól, a viharoktól, a termést érlelő esőtől, könnyes szemű feleségtől. Búcsúzzam az ellenségeimtől, akik annyian vannak, hogy nem férnek el a te birodalomban. Búcsúzom az éjszakától, mert csak ennyi jutott, s várom a nappalt, amit tőled kérek a sokszor ezer meg egy éjszakaért.

Búcsúzom az őrcsizmától, mely

nem hagyott aludni, s megóvott, hogy álmomban elszaladjak.

Ha elég volt a bizonyosságom, hallgass meg indulóban kérlek. Kérlek, hogy válaszod szét a bűnt az embertől, s ne mondd, hogy az ember maga a bűn, mert elhiszik. Nevedben cselekszik a bűnt Uram, hogy megbocsáthass, ezt játsszák veled.

Mondd meg nekik, hogy megbocsátasz, de előre engeded a büntetleneket. Kérlek, Uram vedd el a hiúságot, a hatalomvágyat, a bujaságot, add helyette emberbe vetett hitedet. Ne csak mi higgyünk benned, te is hidd el, hogy itt a földön be kell fejezned művedet. Hat nap kevés volt, meg ne pihenj, mert egy nap rontani elég nekünk. Teremtsd újra minden percben, nyolcadik nap és kilencedikbe a mi méltatlan életünk.

Uram! Köszönöm, hogy voltam, hogy magamat magamon megtoroltam Béna a lábam, mozdulatlan lett a várakozásban, küldj értem Illés szerket.

S mert a földön is velem voltál, velem fáztál, velem botoltál, most téged dolgozni hagylak, s elviszem magammal a kapott jutalmat, te itt maradsz, én hozzád megyek. Uram! Jó volt, hogy meghallgattál... most elcsendesül a magányos oltár...

Isten... isten veled!

V É G E

Félszáz előadás - ugyanannyi vastaps: töretlen a darab sikere

A Sylvania-díjas színművész, Boráros Imre 2007-ben mutatta be, gróf Esterházy János halálának 50. évfordulója tiszteletére a monodrámát. Az egyórás előadás azóta csaknem ötven előadást ért meg a Kárpát-medence különböző magyarlakta településein - nagy sikerrel.

A monodráma a néhai csehszlovákiai magyar politikust, a Felvidék mártírjának és vértanújának, gróf Esterházy Jánosnak az életét mutatja be, tizenkét stációban. Boráros olyan emocionális erővel személyesíti meg Esterházy Jánost, hogy eddig valamennyi helyszínen állva tapsolt a közönség művészi produkciójának Pozsonytól Kassáig, Nagykanizsától Budapestig. A művész komoly művészi eszközeivel, pódiumművészi tapasztalásával, monodráma-specialista mivoltával, korismeretével formálja meg Esterházy jellemét, vívódásait, börtönkorszakát, lelkivilágát. Tudja, hogy nem a kimondott szavakon van a hangsúly, hanem azok tartalmán. Ettől hiteles az előadás. Nem véletlen tehát, hogy két év múltán is meghívták kap előadásával.

Siposhegyi Pétert régi ismeretség fűzte hazai magyar hivatásos színjátásunk kiemelkedő képviselőjéhez, Boráros Imréhez. Ő előbb "Mielőtt csillag lettem" című, Viszockijról szóló monodrámáját, majd a Márai Sándornak emléket állító "Állampolgár" című darabját vitte sikerre. 2007-ben pedig a szerző jeles aktorunk felkérésének eleget téve röpké idő alatt írta meg a "Hantjával sem takar (alcíme: János

passió)" című monodrámáját, amely története 1936 és 1957 között játszódik. Benne a nagypénteki szertartások világa elevenedik meg, hiszen egy ember áldozatáról van szó. János (Boráros Imre) Esterházy tragikus sorsának fontos részleteit - annak lelki-politikai hátterét is feltárva - eleveníti fel. A szertartásvezető-kikiáltók (Tarics Péter és Csomor György) a nagypénteki gyászszertartások szokásos eszközét, a kereplőt használják. A tizenkét stáció hossza a történet haladtával úgy rövidül, ahogy elfogy a főszereplő körüli élet. A dráma zenei szerkesztője Zsákovics László, zenei munkatársa Hanzsér Árpád, művészeti munkatársa Petréc Anna, mondnyalóval harmonizáló díszletét pedig Csicsói Nagy Géza tervezte.

Esterházy-Malfatti Alice:

Apámról

Esterházy János életét három szakaszra osztanám: a munkásságára, a szenvedésére és a feltámadására.

Az első szakaszhoz kötődnek az emlékeim. A mindig mosolygó, de keveset látott apára emlékezem, aki jelenlétével ünneppé varázsolta napjainkat. Három évvel idősebb testvérem és én a háború utolsó éveit mint magántanulók töltöttük tanítók társaságában Újlakon, s ha megjelent apánk, szabadnapot kaptunk, s vele lehettünk. Végigjártuk a birtokot, s alkonyatkor még őzbaklesre is elmentünk vele. Néha utaira is elkísérhettük. Emlékszem egy nyári gyerek táborra Vöröskő mellett, ahol a felsorakozott gyerekek énekelték: „Kerek ez a zsemle...”, és a refrén „éljen Esterházy” volt. Szívdobogva, büszkén hallgattam. Vagy egy másik emlék, már abból az időből, amikor a német alakulatok kisajátították a nagyobb épületeket. Ebédre voltunk híva egy szomszéd kastélyba, s mikor felhajtottunk a feljárathoz, láttuk: nagy horogkeresztes zászló lebegett fölötte. Apám azonnal visszafordulásra adott

parancsot, s mert nem akart náci zászlós házba belépni, mi ebéd nélkül maradtunk.

Csak most felnőtt koromban tárul fel előttem egyre jobban apám 1945-ig terjedő munkássága. Előkerültek régi beszédei, régi újságok, amelyek tágabb családjához, a felvidéki magyarsághoz intézett szavait hozzák. Most értem csak meg, hogy szeretetét mindig ezzel a „nagy családdal” kellett megosztanunk, s ez volt az oka, hogy oly keveset láttuk.

Szavai még most is aktuálisak, pedig 56 évvel ezelőtt hangzottak el a pozsonyi parlamentben: „Hinni szeretném, hogy ezek a tünetek csak átmenetiek, és hogy be fog következni itt is a józan belátás politikája mely a <Leben und leben lassen> alapján nyugszik. Mi magyarok hiszünk ebben, mert sajnos a történelem folyamán gyakran jutott a magyarságnak osztályrészül az elnyomatás és a perzekúció. De mi szintén a történelemből tudjuk, ezek hosszabb-rövidebb idő múltán elmúltak, a perzekúció és az elnyomatás idejét a békés munka

évei váltották fel, amelyek lehetővé tették mindenkinek a nyugodt egymás mellett való élest. Szeretném, ha a szlovák kormány, a törvényhozás és a szlovák közvélemény kellőképpen honorálná a magyarság lojális viselkedését és türelmét. Nem lehet semmilyen kormánypolitika célja az elkeseredés szítása, amelyben minden mind-eggyé lesz! Manapság közelfekvő egy történelmi szójáték: ahogy a Bach-korszak elnyomását követte a kiegyezés és az általános fellendülés, úgy követi majd a Mach-korszakot is a megbékülés és boldogulás ideje...” Ezt a példát a mai napig fel lehet hozni.

Az 1940-es évből való a következő figyelmeztetés: „Kis népek és nemzetek a jövőjüket és létüket kockáztatják, ha ártalmas hangulatok és alantas ösztönök és szenvedélyek rabjaivá válnak.”

Karácsonyi üzenetét örökre szívünkbe kell vésnünk: „Egyet kérek tőletek: Szívünk-lelkünk nagy kincsét, nemzeti öntudatunkat és Krisztus Urunkba vetett hitünket ne tévesszük szem elől egy pillanatra sem. Ápol-

jük, őrizzük ezt, mert ez az egyetlen pozitív érték, melyet senki el nem vehet. És amelynek varázslatos ereje átsegít a legnehezebb megpróbáltatásokon is. Érezze át mindenki, hogy amikor mi a szlovákiai magyarok családjáról beszélünk, akkor ez nem üres szó, hanem élő valóság.”

A munkásság éveit a szenvedés évei váltották fel. Az általános magyarüldözés elől édesanyánk Budapestre vitt minket, gyerekeket. Csak később tudtam meg, hogy apánkat Oroszországba hurcolták. Mindig reméltük, hogy hazatér. Ki gondolta volna, hogy bűnös politikusok halálra ítélik, s hogy „kegyelemnek” nevezik azt a lépésüket, hogy 1949-től 57-ig börtönbe hurcolták? Csak elvéve kaptunk tőle egyoldalú, szlovákul írt levelet, amelyen néha a cenzúra nem törölte ki a magyarul írt búcsúszót: „Isten áldjon” – Esterházy János.

Apám saját akaratából vette magára a keresztet, mert barátai felajánlották, hogy a kórházból, ahol a Szovjetunióból való visszahozatala után pár hónapig tartózkodott, egy mentőkoszival külföldre szöktetik. Nem panaszkodott, csak néha kérte, élete vége felé, hogy engedtessek meg, hogy szülőföldjén, egy nyitrai kórházban halhasson meg. A sok szenvedést, megaláztatást, nélkülözést hálával köszönte meg Istennek, hogy erre

méltónak ítéltetett. Csak két nem cenzúrázott levele maradt ránk, abból az időből, amikor 1949-ben kórházban volt. Az egyikben beszámol egy csodálatos imameghallgatásról a szovjet táborban, ahol egy fiatal lett fogoly fiúért imádkozott. Novénájának utolsó napján az orvosok számára megmagyarázhatatlan módon a fiú meggyógyult halálos tüdőbajából. Hosszú keresés után, miután egy rigai újságban tett apróhirdetésre választ kaptam, megtaláltam az akkor csodálatos módon meggyógyult lett fiút, Peter Janualitis családját – azóta Ő is Istenhez tért, de mint szabad ember.

A szenvedés éveit mint rettenetes megpróbáltatást éltük át mindannyian, legjobban anyja, aki csak egy évvel előtte halt meg. Mint fiatal próbáltam elhárítani, hogy a valósággal szembenézzek – de szenvedése mindig jelen volt mindegyikünk életében. Halála hitünk szerint megváltás volt. Évekkel később felkerestem Ján Krivy szlovák dominikánus papot Luzernben. Apám együtt volt vele bezárva: szent életűnek mondta apámat, s kérte, imádkozzam hozzá.

Lujza nagynénémet kérdeztem egyszer, nem fél-e a haláltól. Boldogság sugárzott arcáról, amikor azt válaszolta, mennyire örül, hogy viszontláthatja majd szeretett testvérét és édesanyját. Ez a mély hit a legszebb

„újlaki” örökségem, amit soha senki nem fog tudni elvenni, s ezt az örökséget kívánom fiaimnak is továbbadni. Elvittem őket nagyapám újlaki sírházhoz és megmutattam a most boldokházává csúfított kastélyt, amelynek egykori lakói oly mély hittel és szeretettel áldozták életüket a többiekért, magyarokért, szlovákokért. Elmondtam fiaimnak, hogy a falu végén laktak a vályogvető cigányok, s mint aranyos, Újlakról való szobalányunk mesélte nekem két éve, többször jöttek a kastélyba, felkérni apámat, hogy legyen gyerekük keresztapja, amit apám mindig meg is tett, bőkezű ajándékkal egybekötve.

Még egy örökségem van, erről csak az utóbbi években vettem mindinkább tudomást. Van nekem is egy nagyobb családom, s ez olyan nem várt ajándéka a sorsnak, hogy könnyek jönnek a szemembe, ha rájuk gondolok: a szlovákiai magyarokról van szó, akiknek szeretetét érzem, s akik iránt apám mártírúma kötelez, hiszen őértük szenvedett, és szenvedéseit őértük ajánlotta fel.

A harmadik életszakasz, Esterházy János kihantolása, feltámadása. 1991. március 10-én kezdődött a pozsonyi dómban, amikor először mutattak be itt szentmisét lelki üdvéért. Feltámadásának mi vagyunk az eszközei – minél többet tudunk meg róla írásaiból, annál inkább rádöbbenünk, mily bölcsen védte és vezette a Szlovákiába került magyarságot, s hogy a 76 év óta ránk nehezedő sorsot, a közös keresztet együtt kell viselnünk, ma is úgy, mint régen. S mert az akkori egyéni sorsok a mostaniaktól alig különböznek, szép lenne egy emlékkertet létesíteni, ahová minden magyar elhozna egy kis földet vidékéről és egy keresztet, jelképekül az elszünetettekért, a halottaiért, az üldözöttekért. Ezek a keresztnek nemcsak a szenvedést jelképeznék, hanem egyben a végső szeretet jelképei is lennének – ezen a helyen kell majd Esterházy jelképes sírjának lennie, s ezen a helyen egyesülne keresztjeivel a szlovákiai „magyar család”, amely tudja, hogy hitét és magyarságát nem szabad soha feladnia. Ha ezt megfogadjuk, Esterházy János áldozata nem volt hiábavaló.

(Magyar Vasárnapi Kalendárium, 1997)

Kövér László, a magyar Országgyűlés elnöke köszönti Esterházy Alice-t, a 2011. március 11-ei parlamenti Esterházy-emlékülésen

Esterházy Lujza emlékezései

(Részletek a Szívek az ár ellen című könyvből)

Családunkról

Nyitrától nyugatra, Újlak községben laktunk dédanyám, gróf Forgách Lujza, báró Jeszenák Jánosné családi birtokán. Dédapám, Nyitra főispánja, részt vett az 1848-as magyar szabadságharcban és ezért 1849-ben a császári katonai bíróság halálra ítélte és kivégeztette (okt. 10.).

Veje, nagyapám, gróf Esterházy János mint fiatal katonatiszt ugyancsak részt vett a szabadságharcban és a világi fegyverletétel után besorozták egy császári büntetőszázadba. Vagyonát a függetlenségi harc szolgálatába állítván, annak nagy részét elvesztette. Újlakon telepedett le felesége, Jeszenák János leánya, Gizella, hozományként kapott birtokán. Az 1867-es kiegyezés után Esterházy nagyapám bekapcsolódott a politikai életbe, és Pozsony vármegye főispánja lett.

Azonos nevű fia, az én édesapám, Poszonyban született az óváros közepén, a Mihálykapu u. 3. sz. alatt, az arkangyallal díszített városorony tövében.

Édesapám a 9. huszárezred hadnagya, a hadiakadémiáról kiváló eredménnyel kikerülve vezérkari kapitány lett. A vidéki helyőrségekben megdöbbenéssel tapasztalta a nemzetiségi politikai vezetők és a magyar kormányzó hatalom közötti fokozódó feszültséget. Apám hamarosan rájött arra, hogy ez a feszültség milyen veszélyeket rejthet magában Magyarországra nézve. Alapos munkába fogott, hogy összegyűjtse hazánk nemzetiségi problémáinak dokumentumait. Mivel egészen e probléma megoldásának kívánta szentelni magát, s ezzel elkötelezte magát a politika mellett, kilépett a hadseregből.

1898-ban feleségül vette anyámat, és letelepedett Újlakon, hogy birtokával foglalkozzék, és előkészítse politikai tevékenységét. Újlakon született három gyermeke: én mint legidősebb 1899-ben, János fivérem 1901-ben és húgom Mariska 1904-ben.

Gyermekkoromra visszatekintve, apámat íróasztalánál ülve, papírok fölél hajolva látom, amint jegyzeteket

készít, olvas és szüntelenül ír. Az akkor kidolgozott politikai terveit magával vitte a sírba. Tíz napi betegség után édesapám 1905. szeptember 2-án meghalt, 42 éves korában. Halálának előestéjén magához hívatta gyermekeit. Édesanyám az ágyához vitt minket, Papa megáldott mindhárunkat, és alig hallhatóan azt mondta János fivéremnek: „Légy mindig jó magyar, fiam, kisfiam...” Jánost édesapánk utolsó szavai szent végrendeletként kísérték végig egész életén.

Édesanyám, szül. Tarnowska Erzsébet grófnő, 30 éves korában megözvegyült. Életét az édesapánktól örökölt újlaki birtokon teljesen gyermekeinek szentelte.

Anyám lengyel származású volt. Apja, Tarnowski Stanislaw gróf, a krakói egyetemen a lengyel irodalom tanészékét vezette. Anyám annyira szeretete urát, hogy érzelmileg magyar lett.

Sokszor beszélt nekünk róla, később felolvasta leveleit és megmutatta a munkaszobája szekrényeiben őrzött iratait.

Ezekből az édesanyámtól hallott, és később elolvasott feljegyzésekből ismertem meg édesapám átlagon felüli intelligenciáját, érzéseinek ritka nemességét és ragyogó humorérzékét.

Édesanyám beszélt nekünk dédapánkról, báró Jeszenák Jánosról, a szabadságharc mártírjáról is. Megmutatta könyvtárunkban régi és új könyvgyűjteményét, arcképeit, személyes tárgyait és az életéről és haláláról szóló írásokat. Küzdelmének és hazájáért hozott áldozatának emléke betöltötte a házat.

Nagy fehér kastélyunk a XVIII. szá-

zadban épült. Az eredeti manzárd tető tűzvész következtében leégett és egyszerű eternit tető került a helyébe. Ablakait szürke kő keretezte és a vadszőlő majdnem teljesen benőtte a falait. Nyáron a zöld zsalugáterek kívülről vidámságot árasztottak és a szobákat megvédték a nap hevétől. A földszinten a szalonokat, a „goldkabinet”-nek nevezett budoárt, az ebédlőt, a könyvtárat és a dohányzót XV. Lajos korabeli gyönyörű faburkolat díszítette. A házi kápolna oltára és freskókkal díszített boltívei szintén XV. Lajos korabeliek. Ez a kápolna volt mindig az úrnapi körmenet harmadik stációja. A szentségek fogadására édesanyám rózsák tömegével és feér orgonával díszítette a kápolnát. Tömjénnel vegyült illatukat sokáig őrizték a falak. Elsőáldozásunk idején is ez a balsamos illat töltötte be a kápolnát. Nyáron, szélesre tárt ajtajából a napsugarak megvilágították a fehér kőpadlóját és a boltív melegszerű freskóit. Ajtajából néhány kikopott szürke kőlépcső vezetett a rózsakertbe.

A parkon túl Újlak fehérre meszelt házaiban és majorságainkban csakúgy, mint a környező falvakban szlovákok éltek. Magyarok csak a kastélyok urai, az intézők és a köztisztviselők voltak. Nyitrán és környékén már sokkal több magyar lakott. (...)

* *Franciából fordította Pröhléné samarjay Éva, aki először az Egyesült Magyar Pártban dolgozott titkárnőként, majd – vállalva az Esterházy-gyerekek, János és Alice tantását – Újlakra került, s rövidesen családtagnak tekintették. Esterházy János emlékönyv, Századvég Kiadó, Budapest 2001*

Esterházy János mártírjuma

A „mártír” szó valójában tanút, keresztény értelmezésben vértanút jelent. A vértanúságot tulajdonképpen az Isten ügyéért való teljes odaadás-ként, életünk Istennek való teljes felajánlásaként értelmezzük. Így azok is Isten mártírjai, tanúi lehetnek, akiknek hitükért nem kell erőszakos halált halniuk, mégis egész életüket Isten és embertársaik szolgálatára, az igazság és szeretet érvényesülésének képviselőjére áldozzák.

Ilyen mártírként tekinthetünk Esterházy Jánosra is, aki önzetlenül áldozta fel életét embertársaiért, bátran közdött az emberi jogokért, igazságosságért és a békéért. Kezdetől fogva kiállt a magyar kisebbség egyenjogúsága és autonómiája mellett, és figyelmeztetett a Csehszlovák Köztársaság kisebbségekkel szembeni asszimilációs törekvéseire. 1936-tól az Egyesült Magyar Párt ügyvezető elnökeként lépett fel és, fáradhatatlanul tovább küzdött a jogtalanságok és a nacionalista elnyomás ellen. A Kassára bevonuló Horthy Miklóstól azt kérte, hogy ugyanazokat a jogokat biztosítsa a Magyarországra kerülő szlová-

koknak, mint amelyekért ő küzd a Szlovákiában maradó magyarok számára: „Mi, ittmaradt magyarok ígérjük, hogy kezet adunk az itt élő szlovák testvéreinknek és velük együtt dolgozunk egy szebb jövőért. Az ideát lévő magyaroktól pedig kérem, hogy az idecsatolt szlovákok nemzeti érzéseit tartsák a legmélyebb tiszteletben, engedjék meg, hogy ugyanúgy élhessenek itt, mint ahogy azt mi magunknak odaát követeljük.” (Kassa, Esterházy János beszédéből Horthy Kassára való bevonulásakor, 1938)

A Jozef Tiso által vezetett szlovák fasiszta bábállam idején Esterházy rendíthetetlenül küzdött a nemzetiségi és emberi jogokért. Ő volt a pozsonyi parlament egyetlen olyan képviselője, aki nem szavazta meg a zsidók deportálásáról szóló 1942-es törvényt.

Erről így nyilatkozott: „Szégyenletes dolog, hogy egy kormány, amelynek elnöke és miniszterelnöke jó katolikusnak vallja magát, zsidó lakosságát Németországba de-

portáltatja, a hitleri koncentrációs táborokba. Azért nem szavazok a javaslat mellett, hanem ellene, mert mint magyar és keresztény és mint katolikus a javaslatot istentelennek és embertelennek tartom.”

(Pozsony, parlamenti megnyilatkozás, 1942)

A háború embertelensége idején is a keresztény hit buzgó megvallója, az üldözöttek önfeláldozó és bátor védelmezője volt minden veszély közepe. Sok zsidó család köszönheti neki megmenekülését. Felemelte szavát mindennemű (nemzetiszocialista és kommunista) diktatúra és jogtiprás ellen. A gróf 1945-ben Nyugatra menekülhetett volna, de nem hagyta el övéit, pedig az oroszok Pozsonyba való bevonulása előtt már attól kellett tartania, hogy elhurcolja a Gestapo. Ő azonban tudatosan vállalta a mártírjuma, amint arról egy korábbi írásában profétai szavakkal vallott:

„Mi a történelmünkben megtanultuk azt is, hogy csak az olyan törekvés jut diadalra, melynek mártírjai vannak. Végtelenül komoly és rendkívül súlyos időköt élünk, amelyekben fokozott a felelősségünk Istenünkkel, nemzetünkkel, családjainkkal, utódainkkal és magunkkal szemben. De vállaljuk ezt a felelősséget. Nem fogunk sem megtörni, sem helytelen utakra tévedni. Nem fogunk összeütközésbe kerülni sem az isteni, sem az emberi törvényekkel, mert rendületlen a bizalmunk és hitünk az isteni igazságban. Bízunk a magunk erejében és emelt fővel hirdethetjük, hogy lelkiismeretünk tiszta, becsületünk érintetlen, nem vétettünk senki ellen és csak azokat a jogainkat követeljük és védjük, melyeket már a múltban kiharcoltunk és amelyek feltétlenül megilletnek minket. Ha szenvednünk kell magyarságunkért, panasz és zokszó nélkül tesszük ezt, mert mentül szilárdabban állunk ilyen körülmények között, Isten adta jogaink alapján annál értékesebb tagjai leszünk a nagy magyar közösségnek és annál eredményesebben tud-

Karaffa János a dunaszerdahelyi Esterházy-émlékmű előtt

304

Katonai ügyész úrnak Moszkva. dubjank

Esterházy János fogoly
Cella szám 66

Hívány

Abulirod Esterházy János azon tiszteletteljes kéresem
adatok a tiszelt katonai ügyész úrnak, hogy a
1976 gámi büntető ügy nyomozó iratainak
elbírálásánál személyesen vonatkozóan lehetőleg
csebbe bírálatot givessék meg jogászoktól.

A nyomozás során én ögintésem elmondtam
azt amivel a forrásaim ellen, csebbe vitédem
amivel vitédem azt ögintésem megkértem - it
kiszáta ideológiát is annak meherkelemiségét
elgőran elítélem, is annak csebbe nem fogok a
gőlgálatába állni. Igen kijelentésem ögintésem
becsülettel ammel kövöl geseküm belbizonyítani.

Moszkva 1946 április 17. Tisztelettel Esterházy János

Esterházy János levele a moszkvai börtön ügyészének

duk majd szolgálni Isten segítségével örök magyar céljainkat." (Esti Újság 1939)

Testvére, Mária írja naplójában: Megkérdeztem, nem érez-e gyűlöletet vagy bosszúvágyat azok iránt, akik ilyen szörnyű szenvedések tömegét zúdították rá? „No hallod! Miért? Minden úgy van jól, ahogy a jó Isten akarja. Ha Ő jónak tartotta ezt, akkor ez nekem is jó. Ki vagyok én, hogy a jó Isten akaratát ellenezzem?

1945. április 20-án lefogatta az öt békés szándékkal felkereső Esterházyt, és átadta őt a szovjet katonai rendőrségnek. Több társával együtt Moszkvába hurcolták. Egy kirakatper során szovjetellenes fasiszta tevékenység címén kényszermunkára ítélték, amelyet 1949-ig, Csehszlovákiába való visszatéréséig végzett. A Gulág poklában is erőt merített hitéből és fogolytársait is bátorította (pl. imája egy lett fiúért). A Szlovák Nemzeti Bíróság így aztán 1947. szeptem-

ber 16-án - távollétében - Esterházyt kötélt általi halálra ítélte. Esterházy grófot azonban végül is nem végezték ki, hanem a halálos ítéletet elnöki kegyelemmel életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták. Több szlovákiai és csehországi börtönben is raboskodott, mígnem hosszú szenvedés után a mírovi börtönben 1957. március 8-án halt meg. Esterházy János egész életét magyarsága, keresztény hitvallása, demokrata volta határozta meg, a 20. század bátor, önfeláldozó magyar politikusai közé tartozik.

A Rákóczi Szövetség és a felvidéki magyar társadalmi szervezetek 2007-et Esterházy-émlékvé nyilvánították, hogy felhívják a figyelmet Esterházy János szellemi nagyságára, aki az önfeláldozás nemes példáját nyújtotta az egész magyarság és minden jóakarató keresztény ember számára.

Keresztényként és magyarként is valóban tanúságtévő életet élt. Példát mutatott arra, hogyan őrizzük és erő-

sítsük a keresztény magyarságot. Utat akart mutatni a magyarság számára, amely a Szent István-i eszmeiség építőköveivel volt kiköveve. Őt is utolérte a próféták sorsa, bátor kiállásáért és megingathatatlan erkölcsi állásfoglalásáért gyalázták és támadták a keresztény-és magyargyűlölő erők, s végül elhallgattatták. Esterházy János mártírúma adjon nekünk erőt, hogy mindig kiálljunk az igazság s az igazi értékek mellett, ahogy azt ő minden veszély közepette sem habozott megtenni. Fontoljuk meg mindehhez ma is aktuális üzenetét: „Szívünk, lelünk nagy kincsét, nemzeti öntudatunkat és Krisztus Urunkba vetett hitünket ne tévesszük szem elől egy pillanatig sem. Ápoljuk, őrizzük ezt, mert ez az egyetlen pozitív érték, amelyet senki el nem vehet, és melynek varázslatos ereje átsegít a legnehezebb megpróbáltatásokon.” (Új Hírek, 1940. december 24.)

Dr. Karaffa János

A 2011. október 6-án Dunaszerdahelyen az Esterházy- emlékmű leleplezésének ünnepi szónoka Duray Miklós volt

Esterházy János, a mi legfényesebb tükrünk

(Duray Miklós beszéde Esterházy János emléktáblájának avatásán, 2011. október 6-án, Dunaszerdahelyen)

Esterházy Jánosról beszélni kell. Mindig beszélünk kell róla.

Nem azért, hogy pusztán csak emlegessük, vagy emlékezetünkben tartuk a nevét, noha ez sem ártana. Beszélünk kell róla azért, hogy ellenőrizzük önmagunkat: mit és hogyan tett és cselekedett volna János gróf, hasonló helyzetben, mint amiben most mi, utódai, találtatunk.

Ez a felvetés akkor is, és most is időszerű. Amikor attól romlik a felvidéki magyar közösség öntudata és állhatatossága, hogy magunk romboljuk azt. Amikor ismét pártoskodunk és pártutókkal meg egyéni haszonlósokkal vagyunk körülveve. Amikor ismét zavarossá válnak a nemzetről alkotott elképzeléseink, mert most és újra azt gondoljuk, mint százegyházy évvel ezelőtt, hogy a nemzeti kötelék elsősorban jogi bizonylaton alapul. Amikor hajlamosak vagyunk ismét elkövetni azonos vagy hasonló hibákat, amikre egyszer már ráfizettünk. Sőt most, 2011-ben még egy további okunk is van Esterházy Jánosról beszélni és előtte tisztelettel meghajolni, mert ismét a nácibérenc otromba vádjával illették őt. Ennek okán ítélték őt halálra 1947-ben. Sze-

rencsére akkor éppen a Szovjetunióban raboskodott, a gulágon senyvedett, így a csehszlovák halálos ítéletet tíz évvel túlélhette. De nem akar ki szórta rá újfent ezt az ocsmány vádat, Szlovákia első embere tette ezt, aki emiatt számunkra ennek az országnak utolsó, legutolsó emberévé vált.

Esterházy Jánosról azért kell beszélünk, mert ő egy sajátos, az átlagból magasan kiemelkedő magyar ember volt, akinek a XX. század két szörnyű világháborúja közötti húsz évben is helyén volt a szíve és a feje. Nem esett kétségbe a magyar nemzet szétszakítása láttán, hanem 1932-től pártpolitikusként is megfogalmazta álláspontját. Ez a Kárpát-medencei nemzetek egymásra utaltságából, az itt élő nemzetek történelmi együttéléséből fakadt. Ő már akkor tudta, hogy a partnerség, a nemzetek partneri együttélése az egyetlen megoldás és nem a baloldal által hirdetett meddő híd-politika – mert az egypillérű híd nem vezet sehová, főleg, ha a sodrás mentén találtatik.

Esterházy Jánosról a keresztény politikusról kell beszélünk nap, mint nap, mert általa mosható tisztára a „politikus” szitokszavunk. Ha óróa

mondjuk: Ő a politikus, akkor mintha azt mondanánk: a közjó erkölcsös szolgálja. Így válik minősíthetővé a mai közélet szereplője is: van-e benne legalább tizednyi az Esterházy János alapegységéből? Mert tudnunk kell: Esterházy a tükrünk, a legfényesebb tükrünk. Általa keletkezhet egy hullámösszecsengetés a tükörbe néző mai politikus egyénisége és meggyőződése, valamint Esterházy szellemi értékrendi és közéleti értéke között. A hullámok és rezgések összecsengetésétől függően láthatják magukat közéletünk szereplői homályosan vagy élesen.

Nem csupán megingathatatlan keresztény értékrendjét kell számon tartanunk, ami adta neki a tiszta szemű bátorságot a kor náci, antikrisztusi szellemével való többszöri szembe- szegülésre, hanem az állhatatosságára kell gondolnunk, amivel kitarzott önmaga választotta szószólói hivatása és az általa képviselt magyar közösség mellett. A visszacsatolás után nem Budapestre futott, hogy beüljön a felsőház piros bársonnyal bevont padsorába – noha felkérték rá –, hanem kitarzott az övéi mellett. Ottmaradt az 1938 után szlovákiai (felvidé-

ki) szülőföldjén megmaradt mintegy hatvanezer magyar körében, és megpróbálta számukra megvalósítani a magyarház programot. A háború végén nem követte sok más sorstársa, honfitársa, osztályos társa példáját és nem rohant, nem menekült nyugatra, hanem vállalta a Gestapo, a nyilasok majd a KGB általi meghurcolást. Amikor pedig átvonult fejük fölött a frontvonal, azonnal folytatni akarta a közösségéért végzett addigi munkáját, az akkor már szinte rühös kutya-ként üldözött felvidéki magyarok védelmét. Ekkor, 1945 áprilisában tartóztatták le őt az új győztesek, mert nem tudták elviselni állhatatosságát, tisztaságát, a hitéből táplálkozó bátorságát, és legfőképpen azt, hogy ezek az értékek és tulajdonságok egyetlen magyar emberben testesülnek meg. A sors fintora, hogy a letartóztatására parancsot adó szlovák politikus is ugyanannyi évet töltött börtönben, mint ő.

Kérdés, hogy a mai felvidéki magyar politikai közélet, miért nem jár Esterházy nyomdokán? Mert nyilvánvaló, hogy számos tisztelője él közöttünk, hiszen akik szervezték ezt az ünnepséget, és akik itt állnak emléktáblája előtt, szintén közéjük tartoznak. Miért nem tudjuk a mára alkalmazva újrafogalmazni közéleti elképzeléseit? – még ha történetek is erre irányuló, elgáncsolt kísérletek az elmúlt húsz évben. Esterházy, de nem csak ő, volt meggyőződve arról, hogy az elszakított magyar közösség helyzetének bármilyen kedvező megoldása az akkori Csehszlovákiában nem Prágán keresztül történhet, csak Szlovákia révén. Akkor ennek a meggyőződésnek az volt az üzenete, hogy a felvidéki magyar ügyet össze kell kötni – a korabeli szóhasználat szerint Szlovenszkó és Ruszinszkó –, azaz Szlovákia és Kárpátalja autonómiájának kivívásával. Mi pedig, kétnemzedéknyi idővel később, 1992-ben politikusaink nagy részével együtt úgy tekintettünk Szlovákia önállósulására, mint ha ördögtől való lenne. Sőt akadt közöttünk egy, aki fenyegetően kijelentette: ha a szlovákok el akarnak szakadni Csehszlovákiától, a magyarok területi autonómiát fogunk követelni. Riogatva ezzel a szlovákokat, ahelyett, hogy szövetségeseket keres-

tünk volna az önálló Szlovákia hívei között, talán éppen az autonómia érdekében. Aki két ilyen legitim célt egymással így állít szembe, az nem csak gazember, rettentően buta is. Kinek volt a bérence ez a fickó? Aztán – 1994-től – fokozatosan játékszerévé váltunk az itteni többségi politikanak, mint ahogy ezt folyamatosan tapasztalhatjuk.

Esterházy a kereszténység és a szociális gondolat összekapcsolt megtestesítője volt. Az értéknek és a feladatnak ez az összefonása, fonódása, akkor még gyerekcipőben járó elképzelés volt a politikai közéletben. Mondhatnánk, ennek ő volt egyik, nem csak helyi, hanem európai úttörője is. Az ő cselekedeteiben és megnyilvánulásaiban jelenik meg először a fontos különbségtétel a nemzet és az állam között. Még ha ezt nem is fogalmazta meg ilyen egyértelműen, de a már említett partnerség elvében, miszerint a magyarok és a szlovákok, valamint az itt élő ruszinok, németek (svábok, cipcerek, mánták) egymásnak nem vetélytársai, sem ellenfelei. A kapcsolatuknak a bizalomra, az együttműködésre és az együttérzésre kell épülnie. Ezek azok az értékek, amiket a közéletben egyedüli módon, kölcsönösségi alapon lehet csak érvényesíteni. Más közösségi érték erre nem alkalmas.

A keresztény-szociális gondolat azonban nem csak eszmeiségként jelent meg Esterházy János közéleti tevékenységében, hanem ez alakította pártjának politikai programját is, gazdaságpolitikáját, közművelődési és társadalompolitikai programját. Az új államnak, ahová Trianonban el lett szakítva a felvidéki magyar közösség, a két világháború közötti gazdaságpolitikája elsősorban a magyarokat és a ruszinokat sújtotta. A magyarok elszegényedésének megfékezésére és a magyar kisvállalkozók gazdasági érdekeinek az óvására alapította 1941-ben a pozsonyi Takarékbankot, az azóta is egyetlen – persze már 1945-től nem létező – felvidéki magyar pénzintézetet. A magyarház program, amit a Magyar Házak mozgalom működtetett, pedig a hiányzó közösségi találkozó helyek megteremtésére és a magyar egyesületi tevékenység támogatására született.

Esterházy Jánost mégsem eszmeisége, meggyőződése és eddig felsorolt cselekedetei miatt emlegetjük általában. Pedig a mai közéletünk ezt tekinthetné igazi példának, előképnek. Emlékezetünkbe elsősorban azért általánosan véste be magát, hogy képes volt a két világháború között a politikailag széttagozott felvidéki magyarokat 1936-ban egy pártban egyesíteni. És nem kevésbé azért, hogy az első Szlovák Köztársaság parlamentjében, 1942. május 15-én egyetlen képviselőként nem szavazta meg a zsidók deportálását elrendelő törvényt. Ezt, a hitéből és erkölcsi meggyőződéséből eredő tettét a szlovák politikai osztály végképp nem tudta neki megbocsátani, elsősorban azt, hogy a szlovák képviselők között ő volt az egyetlen magyar és csak benne volt ennyi bátorság. Emiatt kellett őt halálra ítélni és emiatt nem lehet őt Szlovákiában ma sem hivatalosan büntelenné nyilvánítani. A tisztesség koronatanúját el kellett pusztítani, egyébként a többségben lévő tisztességteleneket kellett volna elítélni.

Esterházy János tizenkét évet töltött börtönben, negyvennégy éves korától a haláláig – annyi időt, amennyit pártpolitikusként töltött ki a második világháború végének tizedik évfordulóján, 1955. május 9-én széleskörű közkegyelmet hirdettek Csehszlovákiában. Méltán remélte, hogy szabadlábra helyezik őt is. Nem úgy történt. Visszacapták rá a börtönajtót – ülj te rohadt magyar gróf még tizenhárom évet. Ezt jelentette számára az akkori amnesztia rendelet. Ha kiengedték volna őt, talán meghosszabbították volna életét is. Többszörös gyilkosságot követtek el rajta, miközben ő, aki a testileg lelegelesebb volt, gyámoltotta a lelkileg lelegelesebb rabtársait.

Néhány évvel ezelőtt kezdeményezés indult Esterházy János boldoggá avatására. Ehhez súlyos tanúságtételek kellene. A legsúlyosabb bizonyítéka lenne annak, hogy már beléphet a boldogok sorába, ha életének példáján, politikusi magatartásán és eszmei meggyőződésén felbuzdulva végre magához térne felvidéki magyar közéletünk, hogy mi is boldergabbak lehessünk itt a szülőföldünkön.

Esterházy János: Múlt és jövő

Az elmúlt esztendő nagy örömet hozott nekünk magyaroknak, de mély gyászt is. Ünneplőbe öltözött minden magyar szív, amikor immár negyedszer került vissza a Szent Korona uralma alá egy leszakított tekintélyes rész: a Bácska a Dunántúlnak egyes járásaival együtt.

De hadd beszéljek számokban: a trianoni vagyis Csonka-Magyarországnak 92 963 négyzetkilométerén 7 615 117 lakost hagytak meg. Szent István évében 1938-ban visszakertült 12 103 négyzetkilométer és 1 051 000 lélek, 1939-ben 12 171 négyzetkilométer és 677 000 lélek, 1940-ben Szent László évében Erdély egy része vagyis 43 492 négyzetkilométer és 2 633 000 lélek. Ma Magyarország területe közel 170 000 négyzetkilométer majdnem 14 millió lélekkel, amely szám – érdekes ezt megállapítani – megfelel az egész világon élő magyarok lélekszámának is.

Csonka-Magyarország a múlté tehát.

A Sors azonban sohasem nyújt nekünk zavartalan tiszta örömet, hanem abba mindenkor örömet ve-

Teleki Pál

gyít. Az, aki Trianon revízióját két évtizedeken át zseniális elgondolással, fáradhatatlan munkássággal és mély tudományossággal felépítette, már a föld alatt pihent, amikor vitéz magyar honvédek dübörögtek be a Bácska aranykalászái közé, hogy visszaszerezzék ezt az ősi magyar földet.

Teleki Pált akkor szólította el az Úr körünkből, amikor úgy éreztük, hogy a legnagyobb szükségünk van reá. Az Úr akaratában azonban meg kell nyugodnunk.

Mit jelentett nekünk Teleki Pál?

Talán Széchenyi óta nem akadt államférfiú, aki nemzete részére oly átfogó célokat jelölt volna ki, mint ő. A magyar múlt, jelen és jövő fonódott össze az ő nemzeti programjában, a mindenkinek boldogulását előmozdító együttélés módozata az itt a Duna medencében egymásra utalt népek és nemzetek között a kontinensnek ezen a viharzántotta területén és a magyar méltó beilleszkedése az európai nagy feladatkörbe, adták tartalmát nemzetfenntartó és nemzetfejlesztő koncepciójának.

Mint tudós nem épített ki valamely tudományos rendszert, földrajztudós lévén geopolitikai elméletet várhattunk volna tőle. Mégis a fajról, tájról, népről és hazáról szóló tanítása új utakat tört a tudomány világában és emellett ez a tanítása erősítette államférfiúi munkájának alapjait.

Mint ember belátó, megértő családapa, bajtárs, felebarát volt, kinél

Esterházy János

különbet aligha találhattunk. Mély vallásossága is hozzájárult ehhez. Az, hogy élt-halt a cserkészterét, az ifjúságnak ezért az eszményi és nevelő mozgalmáért, megmagyarázza lelkületének acélos ruganyosságát, kedélyének fiatalosan üde és termékeny lendületét.

Mindezeket az erényeit átszötte és bearanyozta ősi lelki örökségből táplálkozó tökéletes magyarsága. Mint egykor Széchenyi, ő is azonosította magát nemzete sorsával.

Teleki is csatamezőn esett el, akár azok a hős magyar fiúk, akik a végtelen ukrán síkon áldozták fel magukat nemzetünkért. Teleki is meghalt és meg tudott halni az ő magyar nemzetéért.

Régi igazság: az a nemzet, amelyért fiai meg tudnak halni, sohasem hal meg, - örökké él!

Forrás:

Magyar Naptár – 1942, XXII. évfolyam

Az üldözöttek védelmében

Dokumentum-gyűjtemény

A felföldi magyarok szenvedő mártírja

Az üldözöttek védelmében - E címmel készített Vörös Attila rendező-szerkesztő dokumentumfilm Esterházy János II. világháború alatti, üldözötteket mentő tevékenységéről. Némelyek – helytelenül – Esterházy-élmélfilmnek nevezik az alkotást, pedig nem az. Dokumentumfilm - jobban mondva dokumentumgyűjtemény - ez, egy véres korszak eddig kevésbé ismert momentumát dokumentáló film, mely rengeteg fontos adalékkal szolgál gróf Esterházy János emberi és politikusi nagyságának megértéséhez.

Vörös Attila Rimaszombatban él és alkot, már a nyolcvanas évek első felében, még JUGYIK-os főiskolás, klubelnök korában, Nyitrán megismerkedett Molnár Imrével, s testvérével, Lászlóval. „Laci a színjátszás területén alakított nagyokat, Robinson monodrámáját azóta sem feledem... Imre pedig már harminc évvel ezelőtt is kutató, irodalmár ember volt - s gróf Esterházy Jánosról akkor hallottam tőle először” - mondja a film rendezője kérdésemre, hogy hogyan került kapcsolatba a témával, majd így folytatja:

„Később, a kilencvenes évek legelején, amikor cserkésztest lettem, s Komáromban felavattak, akkor több tisztársammal tagjai lettünk a gr. Esterházy János cserkészcsapatnak, mely az 1. számot kapta, s a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség tisztjeit tömörítette magába. Más cserkésztestvéremtől, többek között Wurster Ilonka nénitől is gyakran hallottam Esterházyról, az ő áldozatkész munkásságáról, mártírságáról. Mol-

nár Imrével is többször találkoztam a kilencvenes évek folyamán, s nagyon sok ismeretre tettem szert az ő előadásait hallgatva Esterházyról. Később, a 2000-es években, nagy örömmel olvastam könyveit, melyeket dedikált is a számomra. Cikkeken, s a médian keresztül figyeltem azt a mai napig tartó kalváriát, azt a méltatlan fogadtatást az állami szervek nagy részétől, amely Esterházy személyét a mai napig övezi. Bár emléktáblákat, szobrokat sikerült és sikerül napjainkban is állítani számára úgy Magyarországon, mint idehaza vagy Csehországban, mégis a hivatalos rehabilitálása Szlovákiában várat még magára. Pedig az emberekért-magyarokért, zsidókért, lengyelekért, szlovákokért s csehekért - , ha valaki igazán sokat tett, az Esterházy János volt.” - mondja Vörös Attila.

2008-ban Molnár Imre a Kegyelem életfogytig című könyvének rimaszombati bemutatója után döntöttek

úgy a rimaszombati rendező-szerkesztővel, hogy gróf Esterházy János második világháborús embertársmentő tevékenységéről dokumentumgyűjteményt készítenek. Ennek értelmében készült el a filmes összeállítás: nem dokumentumfilmként, nem is életrajzi filmként, hiszen Esterházy János életének csak egy bizonyos szakaszára, pár leglényegesebb részére, de nem egész életútjára és munkásságára irányítja a néző figyelmét. A film még elő tanúkkal, azok nyilatkozataival alátámasztva emelik ki a második világháború alatti, majd az azt követő évek főbb mozdulatait. Négy országban, több mint egy tucat olyan személyt szólaltattak meg, akik ismerték Esterházy Jánost, az ő második világháború alatti karakán s igaz, becsületes életét, embertársak százainak megmentő-életmentő tevékenységét. Lengyelek, szlovákok, magyarok, olaszok-zsidók, csehek nyilatkoztak Vörös Attilának a lehető legpozitívabban Esterházyról. „Tények, dokumentumok, egyenesben lefogatott nyilatkozatok, munkatársak, túlélők, családtagok s más emberek nyilatkozatai támasztják alá a történesek, Esterházy emberségét, magyarságát, kereszténységét, Istenbe vetett hitét, hatalmas, igazságos szívét. Bármit mondhatnak az ügyeletes hatalom percmemberkéi - hazudozhatnak bármit róla, állíthatnak valótlanokat - az ő nevét bemocskolni nem tudják - a piszok leperreg fényes személyiségéről, a szobrára öntött festék lekopik, a szenny elpárolog - s marad a sugárzóan ragyogó, igaz keresztény, ember, aki másokért halni volt képes, igazáért megszenvedni, kálváriát jár-

ni. Mint említettem, a film, a dokumentumgyűjtemény kiemel egy szakaszt Esterházy küzdelmes, szenvedésektől terhes életéből. Amennyiben a körülmények s lehetőségek megengedik, elkészítjük Esterházy János grófról illusztratív dokumentumfilmünket. A forgatókönyv, szereplőgárda már adott, a stáb szintén. Felvidéki színészek segítségével elevenedik majd meg a kor, ahol Esterházy élt - az ő, valamint családjának, munkatársainak, rabtársainak s ellenségeinek, s más személyeknek figurái-élete, halála, szenvedéseinek, megpróbáltatásainak színhelyei, s életének tartalma, tanúsága.” - árulja el Vörös Attila.

A dokumentum-gyűjteményben nagyon sokan segítettek a rimaszombati stáb munkáját. A köszönet elsősorban Molnár Imrét illeti, nélküle nem jöhetett volna létre a film Az operatőr a rendező-szerkesztő fia Vörös Előd-Cornix volt. A filmmel, dokumentumgyűjteménnyel hozzájárultak az Esterházyról kialakított hű és igaz kép kialakításához. Az interneten szabadon elérhető, vetítésekre ajánlott összeállítás. 2008. december 8-án Budapesten a Magyar Kultúra Székházában került először vetítésre a film, ahol Halzl József, a Rákóczi Szövetség elnöke mondott bevezetőt. 2011. március 4-én Pozsonyban szlovák és angol felirattal vetítették a Mladost Filmszínházban Esterházy születésének 110. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepségsorozat keretében. A film, a szobrok, emlékhelyek, könyvek mind-mind csak töredékek amivel Esterházyhoz tartozunk. S arra a kérdésre, hogy mikor kerül méltó helyére Esterházy személyisége, Vörös Attila így válaszolt: „Már régen a lehető legméltóbb helyen van - ott van a szíveinkben - s örökké ott is marad...” Egyik nyilatkozó azt mondja a filmben - Esterházyt azért nem rehabilitálják hivatalosan Szlovákiában, mert akkor tulajdonképpen az egész felvidéki magyarságot is rehabilitálniuk kellene. Egy rabtársa pedig úgy fogalmaz: ő volt a felvidéki magyarok szenvedő Krisztusa...

(Homoly Erzsébet)

**A következőkben e filmben meg-
szólaló tanúságtevők elbeszéléseinek
leiratát közöljük.**

Mayer Judit (Pozsony). Személyes emlékem is van róla, hiszen találkoztam vele egynéhányszor, de hát mindig csak olyan rövid időre és hát azon kívül mi, mint diákok tudtuk róla, hogy mennyire ellenáll az akkor divatos fasiszta eszméknek. Ő többször is fordult a diáksághoz azzal, hogy ne dőljenek be semmiféle izmusnak. Tudott dolog volt róla, hogy nem ért egyet a zsidóüldözéssel, hiszen nagy botránynak számított, mikor 1942. május 15-én egyetlen képviselőként nem szavazta meg a zsidótörvényt. Akkor gúnyolódó cikket írtak a Krenzbunde Zeitung című német lapban és a Gardista című szlovák újságban - ugyanaz a szöveg volt, csak két-féle nyelven, és azt is sejtette mindenki, ha nem is nagy hangerővel hirdették, hogy ő személy szerint zsidókat ment. Hiszen a birtokának egy része bérbe volt adva zsidó személyeknek. Azokat is elvitték volna, ha ő nem segít rajtuk. Nagyon sok párttagja is volt az Egyesült Pártnak, ill. akkor már úgy hívták, hogy Magyar Párt, Szlovákiai Magyar Párt, s akkor neki kötelessége volt törölni ezeket a zsidó származású embereket a pártlistáról, de hát ő úgy csinálta meg, hogy mégis megvoltak ezek a nevek, s ő úgy tartotta meg őket, úgy tartotta számon, mint a Párt tagjait.

Én úgy tudom, hogy nagyon sokmindenkinek szerzett útlevelet és átkerültek ezek az emberek Magyarországra. Volt olyan is, akit a birtokán bűntartott, illetőleg a testvére is megmentett néhány embert, akit elhurcoltak. Egyszerűen bement a nyitrai német parancsnokhoz és azt mondta, hogy azt az orvost tessék viszaküldeni, mert nincs orvos a falu-

nak. Erre a német parancsnok azt mondta, küldök oda katonarost, mire Lujza grófnő bölcsen azt válaszolta: Az nem lesz jó, mert az nem tud szlovákul és az emberek nem fogják megérteni. Aztán némi huzavona után kiadta neki az orvost. S ugyanúgy kikérte a szeszfordének a vezetőjét, aki szintén zsidó ember volt, s arra hivatkozott, hogy senki nincs, aki ehhez ért, és hát szükség van arra a szeszfordére. Persze megfenyegette a parancsnok, hogy ő felel értük, hogy meg ne szökjenek...

Schlésinger Vera Dobrocká. Én születtem Pozsonyban, de ott volt házunk, és ott laktunk - Nyitraújlakon, ez most Velké Záluzie. Az apám a bátyjával bérlők voltak az Esterházy földjén, no és akkor nagyon nehéz idők voltak, de hát Esterházy mindig nagyon rendesen viselkedett. Akkoriban Tiso volt és zsidóüldözés is volt és ő sose volt egy antiszemita és jóba volt velünk is. Mikor el kellett határozni tulajdonképpen, az első években apuka volt „hospodársky dolezity”, azok a papírok védtek, de aztán mikor kezdődött az SNP, augusztus 29-én, akkor megint minden-

kit vittek, azokat is, akiket azelőtt békében hagyták, megint transzportokba. És akkor el kellett valahová menni, elbűjni. Mellettünk volt egy falu, azt is most másképp hívják. Üregnek hívták, ott volt egy pap, Dr. Galonak hívták, s az felvett minket, de pár nap után jött, hogy uraim, baj van, jöttek neki mondani, hogy valaki feljelentett minket. Úgyhogy kellett futni megint és akkor mentünk a parkba, az Esterházy kastélyba, különben az öreg

grófnő a keresztanyám volt, én 39-ben voltam kitérve. És azok rögtön nagyon szívesen fogadtak és pénz kellett, s volt náluk valami pénzünk, de hát mégis kiadta nekünk, nem csinált semmit ellen nekünk. A bácsim, a bátyja apukának, Félix Schlésinger, apuka Frantisek volt, őt a bátyját Pesten segítette mindig őt, pénzzel, s ő Pesten bujdosott, mert ott sokkal később voltak a transzportok, mint itt. Az öreg grófnő mindig tudott rólunk, mindig tudta, hol vagyunk, volt egy postai alkalmazott, aki nagyon megbízható volt s azzal mindig összekötetésben voltak, hogy merre vagyunk, hol vagyunk és mi kell. Akármilyen kellett, akkor ők elintézték. Volt még egy unokatestvérem, őt is úgy hívták, hogy Schlésinger Vera, ő barátkozott Alizkával és azt bujtatták, pár hétig ott volt, ameddig lehetett és persze aztán ezeket főleg akik erről tudtak, hogy ezek nem antiszemiták, jöttek kutatni, úgyhogy nem lehetett semmit tenni, annak is el kellett menni valahová. Aztán később Israelbe került, nem él már, nincsenek leszármazottai. Mi ott, Újlak környékén egész idő alatt megmenekültünk. Szeptembertől, meg télen, ott volt egy major, ahol volt egy gazda, az is magyar volt, Csapónak hívták, ez aztán bújtatott egy olyan kamrában, hát mindenféle szituációk voltak, mindig féltünk, hogy valaki mégiscsak megtalál minket. Rémes idők voltak, nem szeretek erre emlékezni. Megmenekültünk és egy olyan biztonságérzés volt mégis, hogy Esterházy tud rólunk. Sokat nem tudott volna segíteni, a németekkel nem lehetett játszani, de hát amennyiben lehetett, segítségünkre volt, amiért persze hálásak vagyunk mostanáig.

Krausné Cotelly Mária (Pozsony)

Esterházy János zsidómentő tevékenységéről mit tetszik tudni?

Óriási volt. Mi is segítettünk neki. Én írtam személyesen rá a zsidó emberek kérvényére, akik Magyarországra akartak menni, vízumot kérni, én írtam rá alul, géppel, hogy gazdaságilag nagyon fontos, hogy elmenjen. Nagyon sok zsidót mentettünk. Nekem aztán voltak olyan zsidó embereim, akikkel később aztán Pesten találkoztam, átjöttek a másik oldalról,

üdvözölni engem, megismertek. Nagyon védte, mindenkit védett, ugye elmehezt volna Magyarországra - és itt maradt, mert itt akarta magyarokat védeni. A magyarokért mindent megtett. Állásokat keresett, a Párttal is, a Magyar Párttal is nagyon jó viszonyba volt és mondom, őnála fantasztikusabb embert azóta sem ismertem.

Koncsol László (Pozsony) Számos zsidó nyilatkozott pozitívan Esterházy János zsidómentő szerepéről. No most azt még tudni kell, hogy a Szlovák Állami Levéltárban, a Tisoféle szlovák titkosszolgálat anyagában megtaláltam három, a szlovák állam idején itteni református gyülekezetben működött lelkésznek a dossziéját. Mind a három nagy számban mentett zsidókat, keresztelték és menekítették őket, mégpedig Esterházy János közreműködésével. Ennek van egy nagyon gazdag, most már nagyon gazdag dokumentációja, tudnak róla az emberek, lapokban is közöltem, legutóbbi könyvemben is megjelent a teljes, feldolgozott anyag. Fénymásolatban megvannak a dokumentumok hozzá, többen őrzik, látták már őket, konferenciát is ren-

deztünk róla kétszer, itt, Nyitrán. Ugyanis az egyik zsidómentő lelkész nyitrai református lelkész volt, Sedivy László, a másik pedig Puskás István zólyomi református lelkész, s a harmadik Brányik Sándor homonnai ill. eperjesi református lelkész volt. És tény, hogy Puskás István ezt a titkosszolgálati iratok is bizonyítják, Puskás Esterházy János pártjának, a Szlovákiai Magyar Pártnak volt az alelnöke, és Esterházy Jánossal szorosán együttműködött, a titkosszolgálati dokumentumok is bizonyítják, figyelték őket és regisztrálták pontosan, hogy hol találkoztak, hol gyűléseztek, Puhón, Zsolnán, különböző helyeken, Vágbesztercén, meg más helyeken. Úgyhogy ez egy nagyon szépen föltárt, mindenféle szempontból és minden irányból föltárt anyag, tehát ez tény és való.

—Már szerkesztő koromban visszatértem a zongorához, és kerestem magamnak egy zongoratanárnőt, itt, Pozsonyban. Vettem tőle néhány lelkét. A néni zsidó volt. Pozsonyi magyar zsidóasszony. A fia zeneszerző aki Stockholmban élt és úgy tudom, még mindig él./Simai Pál zeneszerző, Simai Erzsébet, édesanyja - megj.-a szerk./ Magyar kultúránk volt és egyszer a zongoralecke előtt kérdeztem tőle, hogy hol élték túl a vészkorszakot. Azt mondta, hogy Budapestre menekültek, Esterházy János gróf menekítette őket oda, Pozsonyból és Budapestre élték túl az egész szörnyűséget a fiával együtt. Azt mondta, Budapestre túl lehetett élni. A lelkészek pozsonyi zsidókat is kereszteltek, ezt Mikola László tiszteletes úr is mondta nekem. Ő is részt vett a keresztelésükben. Be is jegyezték őket az anya-

könyvekbe, de a háború után a cseh-szlovák hatóságok a pozsonyi református anyakönyveket összeszedték és elvitték. Hiába kutattam, bárhol, egyetlen levéltárban sem találtam meg őket. Ott lehetne megtalálni az itt keresztelt zsidóknak a névsorát, akiket aztán Esterházy János menekített Magyarországra. Azt hogy itt is /Pozsonyban / kereszteltek, a rendőrség irataiból tudom. Név szerint tudom, kiket tartóztattak le, a szlovák hatóságok, a hlinkások, miután a pozsonyi lelkészek megkeresztelték őket...

Pröhle Éva (Budapest)

1940-ben én is a Magyar Pártnak voltam a dolgozója, mint gyors és gépirónő és 1941-ben Esterházy János elnök megkér engem, hogy jöjjenek ki hozzájuk nyáron, mert a fia megbukott franciából és pótvizsgára kell tanítani. Nagy szívesen kimentem, s így kezdődött az ismeretségünk a családdal. Annyit tudok, hogy ott helyben volt a Schlésinger gazdasági ügyintéző, két testvér, akik ottan az ügyeket intézték és azoknak volt ugye családja. Mikor a zsidóüldözés

elkezdődött, akkor a nagymamát, a nyolcvanéves édesanyját és a nyolcéves unokát, a kislányát, az egyik Schlésinger, elbújtatta a kastélyban. Esterházy befogadta őket, és egy olyan szobát adtak nekik, amelynek a park hátsó oldalán is volt kijárata, és ha jött német zsidó-ellenőrzés, mert jött bizony, akkor ők ott szépen kiszökhettek. A faluban meg volt már beszélve, hogy melyik családhoz is bújhattak és másnap, ha elmúlt a veszedelem, visszajöhettek. Ezekkel mi

együtt éltünk, ez a nyolcéves kislány Alizkámnak játszópajtása volt...

A szülők pedig a vadászkastélyába menekültek az erdőbe és ott is átvésztelték az időket. Ahányan hozzá fordultak segítségért, azokat átmene-kítette Magyarországra, mert akkor ott még nem üldözték őket, és akkor akár hamis papírral, akár csónakon a Dunán át, hányan mentek csónakkal át...és azoknak mind segített.

Vitéz Nagyányai Horthy Istvánné, Edelsheim Ilona mélt. aszony - családunknak szoros kapcsolata volt az Esterházy családdal, úgy vele, mint a testvérelével, Lujzával, éveken keresztül, szoros kapcsolat volt. Én egy ideig aztán fön voltam a Tátrában, és ott kétszer is meglátogattam, elmondta a zsidókérdésről a véleményét és hogy mi történik Szlovákiával, szóval ő személyesen engem keresett föl ott, a Tátrában. Ő azt mondta, hogy ez egy lehetetlen helyzet, hogy kiadják a zsidókat Németországnak, persze mi akkor nem tudtuk még, hogy mi a végeredmény a zsidókérdésben. Mi csak azt hittük, munkára viszik, nem is hittük volna, hogy mi történik. Szóval arról nem tudtunk... Azt mondta, nem lehet kiadni a zsidókat Németországba, nagyon rossz helyzetben lesznek...ő mindent elkövet azért, hogy ne adják ki őket s kéri, hogy mondjam meg apósomnak s férjemnek, hogy mondjam meg, nagyon köszöni, hogy átengedik a zsidókat Magyarországra, és ezt külön megköszöni s kéri, hogy továbbra is ez így legyen. Ő volt az, aki a parlamentben, az egyetlen, aki fölszólalt a zsidó-deportálás ellen. És ez egy nagyon szép, bátor cselekedet volt.

Gr. Esterházy Alice - Énnekem egy elsőkezű emlékem van. Egyszer kopogás nélkül bementem az ő szobájába, s ott volt egy kis koffer s a kofferben voltak magyar útlevelek. Én akkor azt nem is értettem meg...utólag tudtam meg, hogy azok az útlevelek voltak... Őneki barátja volt a Keresztes-Fischer belügyminiszter. Megbeszélték, hogy ő átviszi az útleveleket, s az útlevelek ki lesznek töltve a zsidóknak a nevére, s azok átjöhethetnek, mint magyar állampolgárok. Én egy embert, nem személyesen, de az özvegyét ismertem, a Rujder Irén volt és a férje volt a pozsonyi hentes. Kóser hentes volt és apám neki adott egy ilyen útlevelet. A baj az volt, hogy ő vissza akart jönni a feleségéért, mert a feleségének még nem volt útlevele s akkor őt elkapták...Rujderné volt az, aki engem megkeresett, mert annyira hálás volt, hogy volt valaki, aki beszélt a zsidókkal Pozsonyban, mikor már mind üldözték őket és az apámat ugyhivták hogy fehér-zsidó - kifejezés volt azokra, akik zsidó-barátok voltak. Azt mondta, hogy az édesapám átment az úton köszönteni a férjét és amikor megtudta, hogy baja van, megszerezte neki az útlevelet, s átment Magyarországra... Ezt a Rujdernét átvitték Lengyelországba, azt hiszem Auschwitzba, s a háború után addig keresett engem, amíg megtalált. Ő nagyon jó barátságban volt Wiesenthallal és én így megismertem Simon Wiesenthal. Simon Wiesenthal írt egy levelet a Schamko elnöknek, a Schamko elnök tőle akarta megtudni, hogy milyen ember volt az édesapám, mentett-e zsidókat, vagy nem. És ő írt egy levelet a Schamkónak, hogy nagyon reméli,

hogy hamarosan rehabilitálva lesz az Esterházy, mert az ő papírjai között sok zsidó van, aki jelentkezett, hogy segített rajtuk és hogy őszerinte azért lett az édesapám elítélve, mert magyar arisztokrata volt. Wiesenthal egy nagyon érdekes ember volt, nagyon barátságos, az egyetlen szomorúsága az volt, hogy amikor jöttek a felszabadító hatalmak, akkor nem jöttek ejtőernyővel direkt Auschwitzba, s ezekbe a táborokba, holott ők tudták, hogy hol vannak a zsidók, megmenthették volna az életüket... nekik fontosabb volt a Ruhr-vidék... A szülők még elmentek, nem tudom hogy ő vagy a nagybátyja még elment-e /Schlésinger megj./ Nyitrára, s ottan tanúságot tettek, mert még mások is voltak, a Vigh, a szeszfőzdés, az is zsidó volt és tanúságot tettek, hogy - sőt a nagynéném Vighet vissza is hozta a zsidó deportáltaktól, azok még Nyitrán voltak, sikerült rábeszélteni a német parancsnokot, hogy a Vighet vissza is adták s akkor persze őt is elbújtatták valahova. Úgyhogy ez mind, az édesapám keveset volt Újlakon, de ez mind az ő parancsára történt. Én személyesen ezekre a Schlésingerékre emlékszem, a Vighre és a Varsányira, ez a három zsidó család, ezek a közelünkbe voltak, akiket tényleg mi mentettünk meg. Ezen kívül persze voltak Kassa közelében, ez benne van a Szentiványi Gábornak a könyvében, ezek az emlékezések, hogy hogyan ment az édesapám megmenteni őket és adott nekik útlevelet és sikerült nekik megmenekülni. Át is mentek Budapestre, s odament az édesapám, megkereste őket, hogy minden rendben van-e és lakást talált és a barátain keresztül megélhetésük biztosítva volt. Édesapám Kassának a képviselője volt, nagyon sok ismerőse volt s azokat azt hiszem nagyban ezekkel az útlevelekkel mentette.

Malfatti úr - Róma-németül beszél, Aliz asszony tolmácsol.

—Akkoriban Herbert Schranbeck, a szenátus elnöke, meg lett híva Magyarországra, s Antal József hivatalosan fogadta, nagy pompával, a férjem elkísérte őket, ez volt a vágy, hogy jöjjön el a férjem is vele. A férjem annak idején a Máltai Rendnek volt a

nagykövete, és amikor megtudta az Antal József, hogy ő a veje az Esterházy Jánosnak, akkor mindjárt elmondta, hogy az édesapja dolgozott az Esterházy Jánossal együtt, s hogy ő, Antal József maga tud arról, hogy zsidókat mentett a Dunán, akik hajón s bárkákkal el tudtak menni a szlovák oldalról és felségítette őket a hajóra, kb. 300 zsidót mentett az édesapám és erről Antal József tudott... Erre két tanúm van - a férjem / Malfatti/ és a Schranbeck, a szenátus elnöke. 300 zsidó volt, aki a Dunán menekült, az édesapám szervezte meg a menekülésüket...Amikor a deportálások elkezdődtek, amikor az apám a deportálások ellen szavazott, úgy a 42-es években – akkor kezdődtek úgy igazán a deportálások...akkor lehetett ez...

Balassa Zoltán (Kassa) A szüleimtől hallottam először Esterházy Jánosról, egy fantasztikus, tiszta ember volt. Puskás Lajos református lelkészt szüleim jól ismerték, ő eskette őket össze ha jól emlékszem 1939-ben. Később, amikor már tudtam valamit Puskás Lajos /István/ életmentő munkásságáról, akit e miatt be is börtönöztek és meghurcoltak, erről a szüleim semmit nem tudtak. Később, amikor Esterházy Jánossal közelebről is foglalkoztam, hiszen 1994-ben egy kötetet is írtam róla, ezekkel a kérdésekkel is foglalkoztam, ráadásul peres ügy is lett belőle, akkor tudtunk utánanézni, a dolgoknak, embereknek, Esterházy embermentő tevékenységének. Egyrészt Kleimann Lázár, az akkori kassai rabbi, aki külföldről került Kassára és ő volt a rendszerváltás után az első rabbi, s hosszú ideig azután is, ő hallott zsidók-

tól, hogy mentette őket, ezt ő tanúsítani is volt hajlandó /levél-megj. a szerk./ Másrészt aztán Sándor Istvánné, aki sajnos nagyon hirtelen halt meg, ő neki a férjét, aki zsidó származású volt megmentette /EJ/ és Magyarországra mentette, sajnos razziát tartottak Debrecenben az egyik szállodában és akkor elfogták. De ez már nem Esterházy Jánoson múlt... Nem csak zsidókat mentett, hanem más politikusokat, katonatiszteket is kijuttatott Nyugatra./Sándor I.-né levele -Uj Szo, Nap/ ... Sándor Istvánnéhoz akkor gyakorta jártam, sokat beszélgettünk, nagyon szimpatikus hölgy volt és remek íráskészsége volt. Sajnos amikor erre a biroksági tárgyalásra sor került, már nem élt, de a lánya, aki természetesen erről

tudott, nagyon készségesen nyilatkozott erről s adott egy jegyzőkönyvet is, ahol leírta, hogy az édesapját megmentette Esterházy János és neki volt köszönhető, hogy néhány hónapot még tovább tudott élni. /Molnár Imrénél van a jegyzőkönyv másolat! /Esterházy Jánosnak nincs mit szégyenkeznie, és mi is örülhetünk neki, hogy Esterházy János volt, megadott neki, -nekünk- hiszen azzal is mindenki tisztában volt, elmondták az emberek, hogy Esterházy Jánost azért kellett halálra ítélni, mert ezzel az egész szlovákiai magyarságot akarták elítélni és egy bélyeget sütni rá és nyilvánvaló, hogy a rehabilitáció is éppen ezért nehézségekbe ütközik, mert ennek lennének azután vonatkozásai a beneši dekrétumok, a kormányprogram meg minden olyan atrocitás vonatkozásában, amelyek velünk a 20. sz. második felében történtek...

Hetényi József (Celldömölk) Esterházy Jánost én a szibériai láger kórházában ismertem meg, akkor én is TBC-beteg voltam. Most, 60 év múltán is én annyira ragaszkodom és annyira tiszteltem őt, János bácsit, mert hát nekem János bácsi volt, mert ő azt mondta, „Fiam, nagyon megtisztelsz, mert sorstársak vagyunk, szólíts csak János bácsinak“. Amikor az ember rossz helyzetben van, ott lehet csak igazán megismerni az egyik ember a másikat. Vagyis, hogy magyarul fejezzem ki: ott kimutatja mindenki a foga fehérjét. Nehéz helyzetekben vannak olyan lépései az embernek, olyan cselekedetei, amiből meg lehet ismerni az ember lelki világát - minden jellemét az ember többnyire kimutatja, és ebből aztán lehet következtetni az ember mivoltjára.

A többiekhez is jól viszonyult - volt ott litván, lett, észt meg lengyel származású fogolytársunk is, akik többnyire úgy kerültek oda, mint mi, ártatlanul. Semmilyen jogalapjuk nem volt, hogy bennünket elhurcoljanak.

Amikor lebetegedett és elkapta a TBC-t, akkor kerültem együtt ebbe a San Garadok nevezetű kórház-lágerba akkor kerültem Esterházy Jánossal együtt. Nagyon egyenes lelkű, hívő ember volt, és én annak is köszönhetem tulajdonképpen a hazajöveletemet, mert ő annyira tartotta a hitet bennem mint fiatalban, mert nagyon sok fiatal így kallódott el, hogy nem hitt abban, hogy hazajön, vagy hogy valamilyenkor onnan kikerül. Az embereknek nagyobb része ugye csak úgy élt. Teljesen állati sorban, elnyomatásban tulajdonképpen. Egy állatot jobban tartanak, mint bennünket, mert ott tiszta állati sorsban voltunk. Mi ugye az össze-

zárás következtében minden apróságokról szót ejtettünk. Annál inkább is, mert csak ketten voltunk magyarok abban a korpuszban, ugyebár jól esett az embernek az anyanyelvén. Ő is beszélt 7-8 nyelven, de azért szívesen beszélt magyarul mindig.

Mondta, hogy voltak bérlői, akik zsidó származású emberek voltak. Mindig kifejtette, hogy nagyon rendes, becsületes emberek voltak. Föl volt háborodva, hogy a németek meg főleg az akkori szlovák kormány az akkori Tiso, aki volt a miniszterelnök - sokszor mondta, hogy hogy lehet egy csuhás ilyen, hogy becsapja az Istent. Egy papnak tulajdonképpen nem szabadna így viselkedni, és ilyen kegyetlen lenni az embertársához, független attól, hogy az zsidó, vagy katolikus, vagy református, vagy bármi vallású ember. Mert ugye egy az Isten mindnyájunknak.

Beszélt arról is, meg a lányának volt barátnője zsidó lány, akivel nagyon megértették egymást.

48-ban februárban indították őt a transzporttal el, amikor a cseh állam kikérte őt. Körülbelül ő 4 hónapot volt a 4-es barakkban. Amikor ment, akkor éppen, hogy inteni tudtunk egymásnak. Nekem bejárásom nem volt oda. Én az 5-ös barakkban voltam a szanitéce, úgyhogy én legfeljebb csak az orvos engedélyével mehettem be abba a 4-es korpuszba.

Fehérneműben járkált, hosszú alsónadrág, meg ilyen ing - ilyen kiselejtezett, agyonfoltozott gúnyában jártunk ott. Ezt a pokrócszerűséget magára terítette, úgy találkoztunk többnyire.

Én annak idején egyedül voltam, aki azt a kijelentést tettem, hogy Esterházy János tulajdonképpen a magyarok szenvedő Krisztusa volt. Mert amikor nem csak Esterházy János volt, voltak ott magyar urak is, akik ugye a maguk dolgaival nyavalyogtak. Esterházy nem ez volt. Esterházy olyan volt, azért is emlékszem rája szeretettel vissza és ragaszkodással, mert ő soha nem magával foglalkozott. Neki előrealóbb volt mindig a fogolytársa. Lehetett az magyar, litván, vagy lett - de nem magával foglalkozott - mindig a másik embertársát vigasztalta. Azt próbálta segíteni, ahogy lehetett. És ez az a nemes tu-

lajdonság, ami végett én ma is ragaszkodom hozzá.

Szita Szabolcs (Budapest)

Esterházy Jánost én egy olyan európai embernek tartom, aki egy minta lehet mindenki számára. Az a legfontosabb, hogy kiemelni belőle azt az igen magas fokú erkölcsiséget, amit ő tanúsított. És ebbe beletartozik, hogy nem tett különbséget ember és ember között és számára egyáltalán nem volt az dilemma, hogy a gyengék, az üldözöttek, a kirekesztettek oldalára álljon. Akkor is lehetett választani a jó és a rossz között. Ő az a példa, ahol nem lehetett semmiféle kétely, aközött, hogy hol van az ő helye. Így állt ő a zsidók mellé. Amit mi itt ismerünk róla, Magyarországon az elsőképp az átsegítés, a szöktetés, az itt

élők megsegítése. Kállay Kázmér is segített neki, olyképpen, hogy saját kocsijával hozták át a menekülteket, akiket rábízott Esterházy János. Őt aztán ezért le is fogták, óriási kárörvendezés volt, hogy egy ilyen személy s egy ilyen dologba keveredik. Aztán kiségtették a börtönből s kimentették. Kállay is olyan volt, hogy habozás nélkül segített. A magyar hatóságok ténykedése kettős volt. Olyan nagy számú lengyel menekült mellett nem lehetett, hogy ne engedjenek be, bejutottak, pl. a Balaton partjára is szlovák lányok és fiúk. A zsidó hitközségek befogadták őket. Volt egy olyan hallgatóságos megegyezés, hogy őket segíteni kell. Kitalálták pl. hogy Erdélyből származnak, s papírokat szereztek nekik. Volt egy szolidaritás itt a zsidó hitközségeknél, hogy ezeket be kell fogadni. Esterházyra tekintve még fontos, hogy jó kapcsolatban volt egy hírhedt szervezettel, a KEOKH-

al./Külföldiek Ellenőrző Országos Hivatal/. A KEOKH foglalkozott az idegen és rendezetlen állampolgárságuk kiutasításával. Esterházy el tudta érni, hogy a KEOKH tudott ilyen-olyan ideiglenes papírt adni a Szlovákiából általa átsegítetteknek. Gondolom, hogy Keresztes-Fischer belügyminiszter is ez mögött lehetett... Aki kapott egy ideiglenes papírt, azzal már el lehetett tűnni az országban. Találkoztam olyan mentésekkel, hogy cionista vonalon is jöttek ide fiatalok.. Egy cionista, Révész Ferenc gyerekeket segített át, ezek kaptak 10-20 pengőket és akkor eldugták őket gyereketthonokban Budapesten. Ezen keresztül is megtalálható az a szál, ami őhöz vezetett. Lehetett egy komoly tekintélye hogy ilyen súlyú dolgokat el tudott intézni. A harmadik dolog, amivel találkoztam, a református lelkészek tevékenysége volt - Puskás, Brányik, Sedivi t. urak tevékenységét ismerem. Azok, az álltaluk megmentettek közül is kerültek ide át. Az biztos, hogy itt menekőkre letek, ez bizonyítható a kutatások alapján. Nagyságrendet nehéz mondani, de 15000 fő volt az, aki polgári menekült volt, s ha azt mondjuk, hogy ha azt mondjuk, hogy 1/5-e, kb. 3-4000 ember lehetett ez a létszám, akkor ez reális szám, akiket a hitközségek befogadtak. Azért nehéz konkrét számokat mondani, mert egyszer itt volt az illető, egy hónap múlva meg másutt volt. Ezeket a menekülteket kézzől-kézre adták. Meggyőződéssel mondom, több évtizedes kutatásaim alapján, Esterházy Jánosnak itt rendkívüli érdemei vannak, példáulértékű, különleges, és azt mondom: abszolút elismerésre méltó.

El kell őt ismerni. Közel 300 embert javasoltam az igaz ember elismerésre, s bizony újra és újra fel fogom vetni, hogy addig nem nyugodhatunk meg, míg őneki a fáját ott el nem fogják ültetni, s az igazak falára föl nem írják a nevét.

Ádám Magda (Budapest). Kutatásaim során tapasztaltam, hogy a nemzetközi események hatottak Esterházyra, befolyásolták is a cselekedeteit. A szomorú az, hogy több mint 60 éve az Esterházy-probléma még mindig folyik, s politikai kérdés. A szakembereket terheli a felelősség. Esterházy koncepció perének egyes elemei még ma is megtalálhatók egyes

szlovák írásokban. Tovább él az az álláspont, amely szerint Esterházyt jelentős felelősség terheli Csehszlovákia dezintegrációjában. Amiért tulajdonképpen halálra ítélték.

A cseh politikusok által kieroszakolt határok miatt Csehszlovákia már létrejöttkor magában hordozta felbomlásának csíráját. Ezt a folyamatot gyorsította az a tény, hogy Prága semmibe vette a kisebbségi szerződésben rögzített jogokat, a pittsburghi egyezményt, s a Kárpátaljának beígért autonómiát. Csehszlovákia szétesésének okait vizsgálva ki kell emelnem Beneš felelősségét. Azért a helyzetért felelős, hogy az etnikai elvektől, helyzettől nagyon eltérő határokat erőszakoltak ki és a kisebbségi szerződéseket semmibe vették. Nacionalista szemlélete gátolta abban, hogy rendezze időben Prága viszonyát a kisebbségekkel, akik még húsz év múlva is az alapjogaikért küzdöttek. Torz kép alakult ki Esterházy trianoni határokkal kapcsolatos politikájáról is. Noha igazságtalanoknak tartotta a trianoni határokat, az erőszakos módosítást mindig ellenezte. Ezt végig következetesen képviselte. Az etnikai elven alapuló revíziót csakis a szerződést aláíró hatalmaktól várta. Tevékenységének középpontjában mindig a kisebbségben élők jogaiért folytatott harca állt. A magyarság helyzetét Szlovákián belül kívánta megoldani. Ezt támasztja alá nagyon sok dokumentum de a koncepció per anyaga is, amely Esterházy fő bűnének azt tartotta, hogy támogatta a szlovák politikusok harcát Prágával és - idézem a per szövegét :- mert ígéretet kapott, hogy a magyarok jogait Szlovákián belül tiszteletben fogják tartani. -Ezt a szlovák kollégáim nem veszik észre... Tehát bizonyítható, dokumentál-

va van, hogy Esterházy a müncheni válságig a magyarok helyzetét Szlovákián belül kívánta megoldani. Az önrendelkezés és népszavazás gondolata Esterházy-nál csak 1938 őszén kapott helyet. Akkor, amikor konkrét jelek mutatkoztak arra, hogy a nagyhatalmak ezután kívánják megoldani a csehszlovák válságot. Sőt azt is lehetett tapasztalni, hogy ezt csak a németeknek szeretnék megadni, tehát egy diszkrimináció készül a magyarokkal szemben. Ebben a helyzetben Esterházy erőteljes politikai és diplomáciai tevékenységet folytatott, hogy megakadályozza a diszkriminációt és a magyarok számára is követelni kezdte az önrendelkezést és népszavazást. Esterházy rehabilitációját még ma is ellenző szlovák történészek ezt tartják legnagyobb bűnének. Úgy gondolom, hogy a népszavazásért és az önrendelkezési jogért, az azért való síkraszállásért még nem jár halálos ítélet de még életfogytiglani börtön sem. Remélem hogy ma, amikor már minden lehetőség megvan a politikamentes történetíráásra, Esterházy tevékenysége előbb-utóbb az őt megillető helyre kerül. Meggyőződésem, hogy ezzel a cseh és szlovák történészek nagy része egyetért s ezt a feladatot közösen fogjuk elvégezni. Teljesen érthetetlen, hogy miért kell Esterházy zsidómentő tevékenységét kétségbe vonni vagy kisbíteni? Kétségtelen, hogy páratlan esettel állunk szemben. Ő volt az egyetlen képviselő a szélsőjobboldali Tiso-féle kormányban, aki a zsidódeportálás ellen szavazott. Összeszedték a különböző nyilatkozatokat, szövegeket s bizonyítják, hogy ő mégsem szertette a zsidókat. Attól még a nagy tettet semmivel sem kisebbitik, azt, hogy mentette a zsidókat. Ez egy olyan világraszóló esemény volt, hogy a gróf volt az egyetlen, aki szavazott a zsidódeportálás ellen-a nemzetközi sajtó tele volt vele. Én hiszem, hogy Esterházyt előbb-utóbb rehabilitálni fogják, meg vagyok győződve erről. A náci eszmék távol álltak tőle, ez bizonyítható, a zsidómentésért nagyon haragudtak rá, Hitler személyesen is. Egy időben elrendelték a megfigyelését is. A háború végén neki már bujkálnia kellett, tartania attól, hogy letartóztatják.

(Kérdezett: Vörös Attila)

Esterházy János emlékezete Felvidéken

Búcs (2005)

A hajdani Esztergom vármegyében található Búcs a Dunától légvonalban mindössze néhány kilométerre fekszik Párkány és Révkomárom között. Azon, egyre csökkenő számú községek egyike a szlovák oldalon, ahol a lakosság döntő része, mintegy 94%-a magyar ajkú. Büszke református többség határozza meg a falu szellemi arculatát, bár alig hat éve annak, hogy a katolikus kisebbség templomot kapott, amelynek alapkövét maga II. János Pál pápa szentelte fel szlovákiai látogatása alkalmával. A mezőgazdasággal foglalkozó népesség egy része, élve a környékies természeti adottságaival, az utóbbi időben a falusi turizmus felé fordult. A kálvinista makacssággal megáldott község identitásához való ragaszkodása fejeződik ki a sok szoborban és egyéb emlékező jelben, amelyet a falu közönsége emelt az utóbbi években. Ezek közül kettőre szeretném föl hívni az olvasók figyelmét. Mind a kettő a már-már kisvárosi hangulatot idéző főtéren áll. Az egyik a község lehetséges névadójának tartott Bulcsú vezérnek állít emléket. A Bulcsú-szobor által megidézett szinte mitikus idő jelen időre vált, ha tesztek néhány lépést arrébb, a kávézó előtt kialakított Esterházy János-emlékhelyhez. Búcs a tragikus sorsú felvidéki politikus emlékének ápolásában

példát mutat. A szobrot 2005-ben állították, az első szlovákiai köztéri alkotás volt, ami megemlékezett a máig nem rehabilitált mártír politikusról. Csehszlovákia szétverésében és a Tiso-féle Szlovákia fasizálásában játszott szerepével indokolták a koncepciók per 1947-es halálos ítéletét. Pedig nem vonzódott a fasizmushoz, ezt beszédei és írott szövegei is ékesen bizonyítják. Ami a csehszlovák állam bomlasztására irányuló tevékenységét illeti, kétségtelen, hogy a magyarság önrendelkezéséért vívott küzdelmet a '30-as évek végén. De ezt ne kérjük rajta számon, hiszen a müncheni időszakban joggal láthatta úgy, hogy a nyugati demokráciák is partnerek a Trianon okozta sérelmek orvoslásában – és nem csak a tengelyhatalmak. Legnagyobb bátorságot igénylő megnyilvánulása a szlovákiai zsidók deportálása elleni (egyedüli!) nem szavazata volt a pozsonyi parlamentben. A magyar kormányzat többszöri sürgetése ellenére Esterházyt mind a mai napig nem rehabilitálta északi szomszédunk. Imponáló civil kurázsival tehát egy törvényen kívüli embernek állított szobrot Búcs népe. A mellszobor maga elé néző, megtört arcot ábrázol. A sötét téglából készült kőfalba vájt rácsos ablak a hosszú börtönövekre emlékeztet. Esterházy életének utolsó 12 évét szenvedéssel töltötte. A fájdalmasan ünnepélyes, szigorú, szimmetrikus alkotás az eszméiért vértanúságot vállaló kisebbségi politikus szép apoteózisa. Bulcsú és Esterházy János szobrai mintha keretbe illesztenék a búcsiak történelmét. A romantikus hősi régmúlt és a nem problémamentes jelenkortörténet érdekesen ellenpontozza egymást ezen a falusi agorán. Ha a környéken járnak, ne mulasszák el Búcsot!

Peragovics Ferenc

Királyhelmece (2007)

Államférfi volt a politikusok között: kisebbségiként is több, mint ők. Hosszú távon gondolkodott olyan körülmények között, amikor az ostoba - és az éles eszű! - gonoszság épült rendszerré. Emléke és üzenete egyre erőteljesebben van jelen. Ma Kelet-Szlovákiában, Királyhelmeceen tartanak emléknapot Esterházy János tiszteletére, és felavatják a városháza előtti mellszobrát. A szobor a Losonc-ról elszármazott Szabó István alkotása. Ez Dél-Szlovákiában a második Esterházy János-szobor. Az elsőt Búcs községben állították föl. Esterházy János mindig a kisebbségek védelmében szólalt meg. Az üldözötteket védte akkor is, amikor 1942-ben a független Szlovákia parlamentjében nem szavazta meg a zsidótörvényt. Az egyetlen képviselő volt, aki ellen mert állni. Ilyen előzmények után Esterházy Jánost a Szovjetunióba, a gulagra vitték mint háborús bűnöst. Távollétében Csehszlovákiában halálra ítélték. Betegen került vissza Csehszlovákiába, ahol kegyelemből életfogytiglanra változtatták a halálos ítéletet. 1957. március 8-án halt meg, testét elhamvasztották, a hamvak sokáig ismeretlen helyen voltak. Ma a kommunizmus áldozatainak prágai tömegsírijában várják, hogy befogadhassa őket a

szülőföld. Az emléknapon Molnár Imre történész felolvastam a *Kegyelem életfogytig* című új könyvéből. „Ha veletek voltam a jóban, a rosszban is veletek akarok maradni” - emlékeztetett Molnár Imre Esterházy János híres szavaira, amelyek akkor hangzottak el, amikor a gulagról való hazatérése után felajánlották neki a lehetőséget, hogy lezárít diplomataautóban kicsempésszük Csehszlovákiából. Országszerte, sőt a határokon túl is emlékeztek ebben az évben gróf Esterházy Jánosra, a szlovákiai magyar mártír-politikusra, halálának 50. évfordulóján. Ezen kegyelettel való emlékezés-sorozat méltó befejezése volt a szombaton, 2007. december 1-jén Királyhelmeceen tartott megemlékezés. Régóta készültek Pásztor István parlamenti képviselő vezetésével a Lorántffy Zsuzsanna Polgári Társulás, a Szövetség a Közös Célokért és más civil szervezetek megemlékezni Esterházy Jánosról, hiszen a szobra is mintegy másfél éve áll városunkban. Azonban december első napján eljött a megfelelő alkalom, az emlékezés alkalmá, mivel „A nemzetek közötti megbékélés európai hírnöke” címmel emléknapot tartottak. A szobornál Pásztor István megnyitó beszéde után, melyben méltatta Esterházy János emlékét és üdvözölte a megjelenteket, Csáky Pál parlamenti képviselő, az MKP elnöke mondott ünnepi beszédet. Itt szólt a jelenlevőkhöz Lezsák Sándor, a magyar Országgyűlés alelnöke is. Az ünnepi beszédek után az emlékezés koszorúit helyezték el a szobornál különböző társadalmi és civil szervezetek, valamint a Kassai Magyar Konzulátus főkonzulja. A Zemplén Európa Ház konferenciatermében tartott ünnepi szimpóziumon előadások hangzottak el Esterházy János életútjáról, emberi tartásáról, népünkért és más nemzeti kisebbségekért végzett szolgálatairól és mártírságáról. Molnár Imre történész „Esterházy János élete és szenvedéstörténete”, Martényi Árpád, a Rákóczi Szövetség titkára „Párhuzamok Rákóczi és Esterházy életében” és Duka Zólyomi Árpád EU-parlamenti képviselő pedig „Esterházy János üzenete a jelenkornak” címmel tartott előadást. Az előadások után Siposhegyi Péter: „Hantjával sem takar János passió” monodrámáját Boráros Imre színművész adta elő. A megemlékezés záróakordjaként mécsesgyűjtás volt Esterházy szobránál, majd a római katolikus templomban Pásztor Zoltán püspöki helynök és Szalay László helyi plébános misét mutattak be Esterházy János lelki üdvéért. (Felvidék.ma)

A mise után Molnár Imre történész felolvasta Esterházy Alice, a mártír-politikus leányának levelét, mely álljon itt teljes terjedelmében:

Főtisztelendő Pásztor Zoltán, helynök Úr! Tisztelt Polgármester Úr! Tisztelt Lezsák Alelnök Úr!

Tisztelt Csáky Elnök Úr, képviselő urak és kedves jelenlevők mindannyian!

Szeretném megköszönni Pásztor István képviselő úrnak s a vele együttműködő felvidéki magyar szervezetek mindegyikének az édesapám emlékének megőrzésére szánt szoboravatás nagylelkű és nemes gesztusát. Sajnálom, hogy nem lehetek itt Önökkel e felemelően szép ünnepségen de az élet úgy hozta /s bizonyára ez sem véletlen/, hogy épp ma, a szoboravatás napján van Róbert fiamnak, azaz Esterházy János unokájának az esküvője itt

Olaszországban. Bízom benne, hogy e két ünnepség résztvevőit Esterházy János emléke is egyesíti, különösen most, hogy hamvait prágai tömegsírbán megtalálták.

A prágai Motole-i temető méltóságát a kommunizmus itt nyugvó számtalan áldozata adja. Esterházy az áldozatok vérével megszentelt földben nyugszik. Sírhelyét halálának ötvenedik évfordulóján fedezték fel, s ez már önmagában is egy jövőbemutató szimbólum: Az igazságnak előbb vagy utóbb győznie kell.

Az erről szóló híradások mindegyike kifejtette, hogy Esterházy családtagjainak immár lehetősége lesz felkeresni a sírt, s leróni kegyeletüket az egykori mártírpolitikus emléke előtt. Esterházy Jánosnak azonban rajtunk, a szűk családján kívül volt egy tágabb értelemben vett családja is, ez pedig maga a felvidéki magyarság volt – s ezt ő olyan fontosnak tartotta, hogy itt akart élni és meghalni, itt e tágabb családi körben. Ezért utasította el többek között a menekülés minden lehetőségét. Ebbe a családba Önök is beletartoznak mindannyian.

Prágai majd pozsonyi tevékenysége során Esterházy János a csehszlovákiai magyar népcsoport identitása megőrzéséért szállt síkra, s ezen küzdelme az emberi jogvédelem körébe tartozott éppúgy mint a lengyel menekültek ügyében tett lépései, vagy a zsidóellenes törvény egyedülként való elutasítása a pozsonyi parlamentben. Nem az itt élő népek, hanem az azokat megnyomorító ideológiák, a náciizmus és a bolsevizmus ellensége volt. Krisztusnak szentelt életű, hívő politikusként másképp nem is cselekedhetett volna.

Hálás vagyok Karel Schwarzenberg hercegnek, s mindenkinek, aki bármilyen módon is segítette apám földi maradványainak felkutatását. Köszönöm azt a sok megemlékező ünnepséget is, amelyre az Esterházy-emlékév keretében felvidék-szerte sor került. Remélem, eljön majd az az idő is, hogy apám földi maradványai, végakarátának megfelelően itt, a szülőföldjén legyenek örök nyugalomra elhelyezve. Addig is, mint Esterházy János családtagjait kérem Önöket ápolják, őrizzék és adják át gyermekeiknek is az Ő emlékét továbbra is. Legyenek büszke örökösei

annak a szellemi hagyatékának, de egyben azon céloknak is melyet apám egész életművével / tehát szenvedéseivel is/ itt Önök között alkotott meg és tűzött ki mindannyiunk számára követendő példaként.

Amikor Esterházy János megszületett, Budapest, Pozsony és Prága még egy államszervezethez, a Monarchiához tartozó városok voltak. Most, amikor hamvai megkeverültek, ismét itt állunk a határok eltörlésének küszöbén. Esterházy János is erre vágyott, s most vágya beteljesülni látszik. A többi már rajtunk, Önökön múlik. Remélem, hogy a közép-európai országok fiaiban – beszéljenek bármely nyelven is – ismét megérelmődik az egy közös európai házához való tartozás tudata és felelőssége.

Ehhez kívánok mindannyiuknak a nehézségek közepete is kitartást és édesapám közbenjárása által a Jó Isten áldását.

2007.XII.1
Esterházy Alice

Bár az alkotás nem önkormányzati tulajdonú telken, de a város egyik legforgalmasabb pontján, a Kossuth és a Štefánik utca kereszteződésének közelében, az egykori postahivatal bejáratával szemben áll – az elmúlt években semmiféle negatív reakciót nem váltott ki a településen élő vagy az ide látogató különböző nemzetiségű emberekből. A talapzat alatti parcella azonban időközben gazdát cserélt, a területen hamarosan áruház és parkoló épül. Simon Péter, a Királyhelmeci Városi Hivatal területfejlesztési részlegének megbízott vezetője elmondta, nemrégiben levél érkezett az ügyosztályra a Lorántffy Zsuzsanna Polgári Társulás képviselőjétől, melyben a megváltozott körülményekre való tekintettel a szobrot felajánlották a városnak, és egyben javaslatot is tettek arra, hogy azt Királyhelmec mely pontjára – a magyar tanítási nyelvű alapiskola új épülete élé vagy a Millennium térre – helyezték át. Az osztályvezető tájékoztatása szerint azonban ebben az ügyben a területfejlesztési részleg nem intézkedhet, a javaslat először az önkormányzat mellett működő szakbizottság elé kerül, majd a döntést vélhetően a helyi képviselő-testület hozza meg.

Ipolynyék (2009)

Búcsot és Királyhelmecet követően Ipolynyék a harmadik felvidéki község, ahol a mártír sorsú felvidéki hős, Esterházy János tiszteletére emlékművet avattak. A helyi kultúrház előtti udvarban ma délután leplezték le Oláh Szilveszter szobrászművész impozáns alkotását, melyen az ősmagyar rovásírással tüntették fel Esterházy egyik idézetét. Az ünnepségen felcsendült a magyar és a lengyel himnusz, a szlovák még várat magára... Az ünnepi program már 11 órakor elkezdődött, az ünnepi szentmise Esterházy János lelki üdvéért szólt. Ezt követte az Esterházy kiállítás megnyitója a községi hivatal épületében. A kiállítást Kalita Gábor, a Pozsonyi Magyar Galéria kurátora nyitotta meg. Következett az emlékülés, melyen olyan szaktekintélyek szólaltak fel, mint Molnár Imre történész, Simon Attila egyetemi tanár vagy Martényi Árpád, az Esterházy Emlékbizottság elnöke. A szoboravatás előtt még emléklapokkal köszönték meg azon személyek segítségét, akik munkájukkal és anyagi támogatásukkal nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy ma Esterházy-emlékmű állhat Ipolynyéken. Nem csak Szlovákiából, hanem Lengyelországból és Magyarországról is érkeztek támogatások. Délutánra már több száz ember gyűlt össze a még lepel alatt álló emlékmű körül. Közöttünk számos közéleti személyiség. Eljött Heizer Antal, a Magyar Köztársaság pozsonyi nagykövete, a Magyar Koalíció Pártjából Csáky Pál elnök, Bárdos Gyula frakcióvezető és Szigeti János képviselő, Búcs polgármestere, a Palóc Társaságot Urbán Aladár képviselte. Az ifjúság sem maradt ki, a VIA NOVA ICS szervezet tagjai is tisztelegtek Esterházy előtt. A lengyel állam miniszteri szinten képviselte magát az ünnepségen. A szobor alkotója Oláh Szilveszter kávai szobrászművész. Az emlékmű körüli falat Zsigmond Vilmos segítette létrehozni, amely egy börtönt imitál. A falon lévő emléktáblán a politikus szavai állnak: „Nyíltan vallom a tételt, mely szerint nekünk magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket közelebb hoz és nem azt, ami bennünket eltávolít”. A szoboravatási ceremónia házigazdája Hrubík Béla Csemadok elnök volt. Hangsúlyozta, ha a felvidéki

magyarság szellemi példát állít maga elé, az nem lehet más, mint gróf Esterházy János. Örömmel mondta, hogy valóra vált a tavalyi ígéret, amit Szüllő Géza emlékművének állításakor tettek, miszerint egy év múlva ugyanitt Esterházy János szobra előtt tisztelegnek majd. „Bárcsak ilyen hamar valóra válna minden álmunk” - mondta Hrubík Béla. A kultúrműsorról Korcsog Ágnes és Nagy Ferenc gondoskodtak, akik Sajó Ferenc és Ady Endre egy-egy költeményét tolmácsolták. Ady szavai rendkívül találóak Esterházyra: Ember volt ő az embertelenségben. Mint ismeretes, a Bécsi döntés után Esterházy Szlovákiában maradt, és az Egyesült Magyar Párt elnökeként a szlovák parlamentben egyedüli volt, aki nem volt hajlandó megszavazni a zsidók üldözéséről határozó törvényt. A háború után börtönbe került, és 1957-ben ott is hunyt el. *Mészáros Alajos* Ipolynyék polgármestere Tóth István köszöntötte az egybegyűlteket. Az ünnepi szónok Mészáros Alajos, az MKP európai parlamenti képviselője volt, aki felhívta a figyelmet arra, hogy Esterházy szlovákiai és csehországi megkövetése, illetve rehabilitálása a mai napig várat magára. Pedig kétség sem férhet ahhoz, hogy hősről van szó, és nem bűnöséről. „Esterházy a szó legnemesebb értelmében volt nemes”, mondta az EP-képviselő. Miért kellett meghalnia Esterházynek? Tragikus sorsának szerepet játszott, hogy magyar demokrata nemes volt. „Jó magyar és emberséges ember”. Felvidék politikusa a bécsi döntés után a hetvenezres magyarság érdekeit védelmezte és egyben a magyar kormánytól a szlovák lakosság jogainak betartását követelte a visszacsatolt területeken. A második világháborúban zsidók, cseh, szlovákok, lengyelek százainak segített a szökésben, mégis a mai napig háborús bűnösként kezelik Szlovákiában és Csehországban egyaránt. Esterházy János lánya levélben köszönte meg, hogy édesapja emlékének Ipolynyéken már igazságot szolgáltatnak. Esterházy Malfatti Alice 1989. november óra igyekszik elérni, hogy apját Szlovákiában rehabilitál-

ják. Lánya fontosnak tartja ápolni Esterházy János szellemi hagyatékát. Esterházy Alice üzenetének legfőbb gondolata: „Egyszer a békének is be kell következnie a két nemzet között.” (a levél a cikk végén teljes egészében olvasható) Az ünnepség végén felcsendült a lengyel és a magyar himnusz. A szlovák nem (az emlékműre írt Esterházy-idézetet szlovákul is feltüntették). Kérdésünkre, hogy miért nem játszották el a szlovák himnuszt is, Hrubík Béla elmondta: „Nagyon szívesen lejátszottuk volna azt is, ehhez azonban előbb az kell, hogy Szlovákia állami szinten is fejezze ki tiszteletét Esterházy emléke előtt, és rehabilitálja őt”. Ez év márciusában Lech Kaczyński lengyel államfő a Polonia Restituta elnevezésű rangos posztumusz kitüntetést adományozott a felvidéki magyarság mártír politikusának, Varsóban a lengyel menekültek érdekében a második világháború idején kifejtett tevékenységéért, illetve a lengyel emigráns kormány hadügyminiszterének, Kazimierz Sosnkowski tábornoknak Magyarországon keresztül Nyugatra szöktetésében való közreműködéséért. (Felvidék.ma)

A szobor melletti emléktábla kétnyelvű szövege: Nyíltan vallom a tételt, mely szerint nekünk magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket közelebb hoz, és nem azt, ami bennünket eltávolít.

Nyitraújlak

Készülő kápolna Nyitraújlakon - Nyitra-Ujlak, a nyitra-szeredi országút mentén fekvő nagy tót község 1772 túlnyomóan r. kath. vallású lakossal. (Az izraeliták száma 90.) Postája van, távíróállomása Nyitra, vasúti állomása pedig Nyitra, Szered, vagy Tornócz. Hajdan mezőváros volt. Kath. temploma 1769-ben épült, de tornyát 1860-ban újra építették. Kegyura gr. Eszterházy Istvánné. Az izraelitáknak is van itt imaházuk, mely 1861-ben épült. A községben van gr. Esterházy István szép, régi kastélya, tágas és érdekesen berendezett helyiségekkel. A kastélyt a

gróf Forgách-család építtette és női ágon, öröklés útján jutott a jelenlegi tulajdonos birtokába. A kastély körül szép park terül el. A hagyomány szerint a község felső részén erődített hely volt. Ezt a részt a nép ma is „Váro” vagyis várakoknak nevezi. Bethlen és Bocskay hadai is több ízben táboroztak itt és az akkoriban, a táborhelyen fúrt kutat ma is Bethlen-kútnak nevezik. A falu 1268-ban a Huntpázmán nemzetségből származó Aba mester birtoka volt. Későbbi földesurai a Forgáchok voltak, jelenleg pedig gr. Eszterházy Istvánné, szül. báró Jeszenák Gizellának van itt nagyobb birtoka.

2007. március 8-án, Búcsón kelt felhívást a budapesti Rákóczi Szövetség, a pozsonyi Csemadok Országos Választmánya és a Zoboralja Közhasznú Társaság jegyzett. 2007-ben emlékeztünk **Esterházy János**, a mártírsorsú politikus halálának 50. évfordulójára. Ebből az alkalomból a nyitraújlaki **Esterházy-sírbolt** fölé emlékkápolnát kívánunk emelni. A kápolna egyben a közép-európai népek - köztük a magyarok és a szlovákok - **Esterházy János** által hön óhajtott megbékélését is szolgálni kívánja. Jelenleg a kápolna tervezési munkálatai zajlanak. **Nyitraújlak** község képviselő testülete a kápolna létesítését támogatja, azt engedélyezi és befogadja. A tervezőt, Szűcs Endre építész személyében kiválasztottuk, a terveket már készülnék.

Esterházy János 1901. március 14-én a nyitraújlaki családi kastélyban látta meg a napvilágot. Itt van az a családi sírbolt is, ahol édesapjának hamvai nyugszanak. A község lakossága 60 év távlatából is hálával, elismeréssel emlékezik a falu-közösséget éltető és istápoló **Esterházy** családra.

Esterházy János 1957. március 8-án halt meg a morvaországi Mírov börtönében. Hamvait kutatásaink ellenére máig sem sikerült meglelni. Ha erőfeszítéseinket egyszer siker koronázza, a hamvak Nyitraújlakon méltó helyet lennek majd, a kápolna védelme alatt.

Az emlékhely létesítésének céljából a Rákóczi Szövetség és a Csemadok kezdeményezésének égisze alatt szeretnénk összefogni a jóakarátú magyarokat, szlovákokat, csehekét és lengyeleket.

Mivel **Esterházy** édesanyja lengyel volt, s hamvai a morvaországi Mírovban valószínűleg egy sírba kerültek a második világháború során ott szenvedett és kivégzett lengyel és cseh szabadsághősökkel, közös emléküket együtt ápoljuk lengyel és cseh barátainkkal is. Tudomá-

sunk van arról is, hogy a nyitraújlaki szülőfalun túl, számos szlovák barátunk is tisztelettel adózik a szlovák néppel való sorsközösség mellett számtalanszor hitet tevő **Esterházy** emléke iránt. Ezért a Visegrádi-együttműködés szellemében szeretnénk, ha a négy nemzet fiai közösen állítanának méltó emléket **Esterházy János**nak szülőhelyén.

Az emlékkápolna azonban csak úgy jöhet létre, ha annak létrejöttét a család és az **Esterházy** szellemi örökségét ápoló szervezeteken túl, anyagilag mindazok támogatják, akik életét példaadó, mártírságát pedig tiszteletreméltó örökségként a magukénak vallják.

Ezért adakozásra szólítunk mindenkit, aki egyetért szándékunkkal és kész annak támogatására. ÖSSZEFOGÁSSAL KÖZÖS TÖRTÉNELMÜNK EGY ÚJABB EMLÉKHELYÉT HOZHATJUK LÉTRE!

Az **Esterházy** emlékhely létrehozása szempontjából minden forint, korona és zloty számít, de még ettől is többet jelent, ha közös szabadságunk eszméjének égisze alatt példát tudunk mutatni a népeink közötti szolidaritásban megnyilvánuló összefogásra is. Bankszámla számaink: Rákóczi Szövetség: 11705008 – 20119193 „**Nyitraújlak**” Zoboralja közhasznú társaság – Podzoborie, n. o.: 5366183/5200 „**Nyitraújlak**” Külföldi utalás esetén: Podzoborie, n.o.: IBAN kód: SK76 5200 0000 0000 0536 6183 **A sírkertben Esterházy János sírkeresztje** A jelképes sír az újlaki tömbházak között található. a mártírhalált halt politikus földi maradványait csak az elmúlt években találták meg egy prágai (!) tömegsírkertben.

Nyitraújlakon, Esterházy János szülőfalujában a szentmisét követően a templom falai között felavatták azt a három nyelvű (szlovák, magyar, lengyel) emléktáblát, melyet a Magyar Köztársaság Nagykövetsége és az Esterházy János Polgári Társulás állíttatott a mártírsorsú felvidéki gróf születésének 110. évfordulóján. A szentmise előtt megkoszorúzták Esterházy János jelképes sírját. A vendégeket Ladányi Lajos, a Zoboralja Közhasznú Társaság vezetője köszöntötte. Mint mondta, megtörni látszik a jég, és hosszú évek után ismét magyar nyelvű mise lesz a nyitraújlaki templomban. Ünnepi beszédet mondott Heizer Antal is, aki bízik abban, hogy hamarosan eljön az idő, hogy nem csak egy jelképes sír előtt fejezhetjük ki tiszteletünket Esterházy János emberi nagysága előtt. Szá-

mos közéleti személy vett részt az ünnepségen. Eljött Mészáros Alajos európai parlamenti képviselő is, Csáky Pál politikus-közíró, Mártényi Árpád, az Esterházy János Bizottság elnöke, Molnár Imre Esterházy-kutató, Peczár Károly, az Esterházy János Társulás elnöke. Lengyelországból is érkeztek, köztük Esterházy János két unokája. Peczár Károly és Heizer Antal leplezték le az emléktáblát. Az emléktábla avatása egy magyar-szlovák összefogás - mondta portálunknak Peczár Károly. „Molnár Imrével és František Milkoškovával több hónapja vetettük fel ezt a gondolatot, és nagy örömeinkre nagy támogatást kaptunk az egyház részéről. Eredetileg a templom külső falán akartuk elhelyezni, ám a helyi plébános, Jozef Daško felajánlotta, hogy helyezzük el a templomban, bévül” - tette hozzá Peczár Károly. A szentmisét a nyitrai püspökség magyar ajkú helynöke, Ďurčo Zoltán celebrálta. Hangsúlyozta, Esterházy hűségese volt hitéhez és a kereszthez.

Az emléktáblát Heizer Antal és Peczár Károly közösen leplezték le. Heizer Antal elmondta, büszke az egyházára, mely Szlovákiában megelőzte az államot, és mindent meg fog tenni azért, ami erejéből telik, hogy Esterházy politikai rehabilitációja is megtörténjen. Esterházy János unokái tolmácsolták Esterházy Alice-nak (Esterházy János lánya) is a köszönetét, és maguk is meghatódottan mondtak köszönetet Esterházy János emlékének ápolásáért. (Felvidék.ma)

Az emléktábla magyar nyelvű szövege:

Az újlaki gróf Esterházy család emlékére, mely segítője és támogatója volt a község lakosainak.

Készült e föld szülőtte - a kommunista rendszer áldozata - Esterházy János képviselő születése 110. évfordulóján.

Esterházy János Polgári Társulás

Magyar Köztársaság Pozsonyi Nagykövetsége, 2011.III.13

Kassa (2011)

A Magyar Köztársaság Nagykövetsége, a Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, a Kassai Polgári Klub és a Major család közös szervezésében 2011. március 14-én Esterházy János Emléknapot tartottak Kassán.

Délután az Orsolya-rend templomában szentmisével kezdődött a megemlékezés, ahol Ft. Pásztor Zoltán püspöki helynök szolgált és Marfatti Esterházy Alice grófnő üzenetét is tolmácsolta a jelenlevőknek. Majd a megemlékezők átvonultak a Csáky-Dessewffy palota udvarára, mely a Major család magántulajdonában van, ahol megpróbálták méltósággal az ott „eldugott” szobrot leleplezni a mártírgróf születésének 110. évfordulója alkalmából, de azt a szlovák ellentüntetők bekiabálásokkal többször is megzavarták.

Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról című versét a Thália Színház művészei adták elő, Varga Livia magyarul, Illés Oszkár szlovák szavalt. Mártényi Árpád, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke mondott avatóbeszédet, melyet szlovákul Balassa Zoltán tolmácsolt. (a teljes beszéd alább olvasható). A szobrot Lantos Györgyi szobrászművész készítette s ajánlotta fel, melyet Major György úr és Szerencsés János kassai főkonzul leplezett le, s Pász-

tor Zoltán püspöki helynök áldotta meg, majd következett a kegyelet virágainak az elhelyezése. A koszorúzás közben Peter Kalmus helyi alkotó miután közvetlenül a szobor leleplezésekor tiltakozásképpen beakarta tekerni toalettpapírral a szobrot, később papírtekerccsel is szeretne volna megdobálni. Pár magyar fiatal nem bírta ezt tétlenül nézni, s méltatlanul a kegyeleti koszorúzáshoz dulakodás, verekedés alakult ki a tömegben. Senki nem sérült meg, feljelentést sem tettek. Az ünnepség végén azonban a fiatalokat állították elő, s rendőrörsre vitték tiltott jelképek használat miatt. Az emléknep nagyon rossz szájízzel és mérhetetlen nagy elkeseredéssel ért véget kinek-kinek megtérve otthonaiba vagy folytatódott a Pasztorációs Központba, ahol sor került a Hommage r Esterházy című kiállítás megnyitójára, majd a Thália Színházba, ahol ünnepi műsort tartottak a magyar forradalom és szabadságharc 163. évfordulója tiszteletére is. (Homoly Erzső)

Mártényi Árpád, az Esterházy János Emlékbizottság elnökének avatóbeszéde:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim!

A Rákóczi Szövetség és a kebelében működő Esterházy János Emlékbizottsága nevében szeretettel köszöntöm Önöket. Nagy megtiszteltetésnek tartjuk, hogy ezen a mai ünnepségen Önök között lehetünk!

Nagy öröm mindnyájunknak, hogy a sorban negyediknek immár Kassán is szobra van Esterházy Jánosnak. Az is öröme ad okot, hogy ilyen sokan vagyunk itt a szoboravatón, sokan, magyarok és szlovákok együtt!

Kedves Barátaim!

Nem kívánok itt és most Esterházy életrajzot mondani. De itt és most két dolgot szeretnék kiemelni Esterházy János politikai pályájából. Két momentumot, amelyek Kassához kötődnek.

Az első, hogy Esterházy János Kassa képviselője volt a prágai Parlamentben. Az 1935. május 19-i nemzetgyűlési választásokon a két magyar párt összefogásával az Országos Keresztényszocialista Párt jelöltjeként nyerte el a mandátumot. Politikai ars poétikáját így fogalmazta meg: „... a mi fő fegyverünk az, hogy mindenkor a törvényes alapon állva szellemi és erkölcsi erőinkkel akarjuk kivívni mindazt, ami minket megillet.” Már első parlamenti beszédében, 1935. június 25-én megfogalmazta, hogy Csehszlovákiában a cseh-morva hegemoniával

szemben szükség van Szlovenszko autonómiájára. Akkor magyar revíziós politikával vádolták. De az idő őt igazolta. A 39-ben létrejött I. Köztársaság még német segítséggel alakult, de a szocializmus végét jelentő rendszerváltás után, a 90-es évek elején már saját akaratból lett szlovák autonómia, született meg az önálló Szlovákia. Esterházy János pártelnöki és képviselői tevékenysége során nem rejtette véka alá magyar és keresztény voltát, de mindig kiállt az egyetemes emberi jogok és a kisebbségek jogai mellett. A baloldali Peéry Rezső erről később így fogalmazott: „Ragaszkodása népéhez nem a politikai karrier érdekében kialakított póz volt, hanem mélyen átélte, a gyakorlatban megvalósuló felebaráti szereteten alapult.” Tökéletes jellemrajz!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A második momentum, amiről itt és most, Esterházy leplezendő szobra előtt meg kell emlékeznünk az az I. Bécsi döntés nyomán kialakult, és Kassát is érintő helyzet. A Felvidék, az etnikai határokat követő nagyobb részének Magyarországhoz történő visszacsatolása 1938. november 4-e és 12-e között zajlott le. Kassa átadására november 11-én került sor. Ezen az alkalmon Horthy Miklós kormányzó is jelen volt. Mint Kassa város képviselője, Esterházy János is a fogadó bizottság tagja volt. Itt elmondott beszédében jelentette be, hogy ő Csehszlovákiában marad és sorsközösséget vállal azzal a 60-70 ezer magyarral, akiknek szintén ez a sors jutott. Kifejtette, hogy „kezet adunk az itt élő szlovák testvéreinknek és velük együtt dolgozunk egy szebb jövőért.” Ugyanakkor tanácsként hívta fel a figyelmét az új vezetésnek, hogy a visszacsatolt területeken a „szlovákok nemzeti érzéseit tartsák a legmélyebb tiszteletben, engedjék meg, hogy ugyanúgy élhessenek itt, mint ahogy azt mi magunknak odaát is követeljük.”

Kedves Barátaim!

Engedjék meg, hogy ezt a mondatot megismételjem! A „szlovákok nemzeti érzéseit tartsák a legmélyebb tiszteletben, engedjék meg, hogy ugyanúgy élhessenek itt, mint ahogy azt mi magunknak odaát követeljük.” Elgondolkodtató és ma is érvényes szavak!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

És ez az ember koholt vádak alapján ebben az országban ma is viseli a háborús bűnös bélyeget. Ezért kell ezt a szobrot félig-meddig eldugni a nyilvánosság elől! Ezen is érdemes elgondolkodnunk! Kedves Barátaim! Kedves szlovák és magyar Barátaim! Itt, Esterházy szobra előtt, ahogy ő maga mondta, fogjunk kezet és dolgozzunk együtt egy szebb jövőért! Egy olyan szebb jövőért, amelyben Esterházy János visszakapja becsületét és tisztességét! Ezeknek a gondolatoknak a jegyében avassuk fel és szenteljük meg Esterházy János szobrát!

2011. március 14-én, Kassán a szlovákiai magyarság sorsát is jelképező Esterházy szobrát nem tudtuk megvédeni. - kezdi visszaemlékezését Köteles László.

„Kékszemű magyarok, szegyenkeznek a helyükben!” hangzik el a hátunk mögött, mikor Balassa Zoltánnal az Orsolyák templomból együtt igyekszünk az Esterházy-szobor avató ünnepségére. A bennünket árkásító és szlovák zászlóval felszerelt csoport a Csáky-Dessewffy palotát

az utcától elzáró kapunál gyülekezik, ahonnan jól látszódik a letakart szobor.

Már az ünnepség kezdete előtt többen arról beszéltek: rendzavarásra lehet számítani. Így nem meglepő, hogy körbe kell mennünk. A bejáratnál, - hivatalos meghívó híján - úgy tűnik, mindenkit beengednek. Az udvaron félkörben már kb. 200-250 ember várakozik. Sok ismerőst fedezek fel, de legalább ugyanannyit hiányolok. Kájánul megállapítom, hogy a magyar nagykövetség fogadásainak legismertebb arcai nincsenek itt. Mindenki ünneplőben, sok a kokárda és sok - kassai viszonyok között meglepően - a fiatal. Az udvaron felsorakozott cserkészek között meglepetésemre a 82 éves Magyar Ferencet is felfedezem. Az udvar másik oldalán a Bódva-völgyéből érkező csoport álldogál, így hozzájuk csatlakozom. Jó a hely, csak a hátunk mögött - karnyújtási távolságban, de már a kovácsolt kapun túl - egy kifeszített szlovák állami zászlóval ácsorgó, 15-20 főre gyarapodott csoport. Zavaró. Közelségük folytán a következő háromnegyed óra alatt minden megjegyzésüket egyenesen hallhatjuk.

Csoltkó Jenő közben méltatlankodik. Amikor be szereték volna jelenteni a koszorúzást, azt a választ kapták, hogy „biztonsági szempont miatt, nem fogják felolvasni őket.” Ezt nem értem!!!

Megtelik az udvar. A számtalan kamera és fényképezőgép is arra utal, hogy mindenki botrányt vár, melyet a kapun túli csoport egyre erősödő beszólásai - „madarskí fašisti!” - meg is erősítenek. A média mikrofonjai ilyenkor mintegy vezényszóra feléjük fordulnak, és mint újsütetű Esterházy-szakértőket faggatják őket.

Varga Lívია szavalja Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című versét. Közben egyre erősödik a hátunk mögül a szlovák nemzeti csoport hangja. Illyés halhatatlan versét már többször hallottam, de először történik meg velem, hogy nemcsak megértem, de át is érzem. Illés Oszkár szlovákul kezdi a verset szavalni, válaszul a fasisztázó hangorkán megerősödik. A Thália Színház művészei kezdik az ünnepséget. Dudás Péter üdvözli a jelenlévőket.

Hiába forgolódom, a biztonsági kockázat és provokációs veszély ellenére látótávolságon belül egyetlen egyenruhás rendfenntartót sem vélek felfedezni. Az eddigi tapasztalataim alapján persze tudom, hogy a biztonsági szolgálat tagjai itt vannak közöttünk, csakhogy az ő feladatuk nem a rendfenntartás. Ellenkezőleg!!

Az Esterházy János Emlékbizottság nevében a budapesti Martényi Árpád elnök mond ünnepi beszédet, Esterházy János életútja és megnyilatkozásai alapján a szlovák-magyar megbékélés mellett érvel. Reakcióként a kívülállók a bekiabálásokat megszakítják, és egy szlovák dalt, ha jól emlékszem, a Hej, Slováci kezdetű éneklik. Meg is megállapítjuk, hogy az egyiknek meglepően jó hangja van. Majd Balassa Zoltán váratlanul táskáját a kezembe nyomja, s Martényi beszédét a tömegnek szlovákra fordítja. Eközben egy mikrofont tartó fiatalember jelenik meg mellett, az ünnepség végén interjút kér tőlem. Láthatóan nem tud hová tenni, bár valahonnan emlékszik rám. Mint a Csemadok képviselőjét szeretne megszólítani. Ebben a közegben nem szívesen állok kötélnek, végül megegye-

zünk, hogy az ünnepség végén találkozunk. A kassai és magyar nemzeti színekkel átkötött mellszobrot a sok terhet felvállaló tulajdonos, Major György és Szerencsés János kassai főkonzul leplezi le. A szobrot meglátva meglepődve állapítom meg: - Ilyen szomorú Eszterházyt még nem láttam! - Csodálkozol, hogy szomorú? - reagál Csoltkó, - hiszen ezekre néz! - bök a vállával a hátunk mögé, az ünneplőket folyamatosan magyar fasisztáknak ituláló társaságra. A szobrot Pásztor Zoltán püspöki helynök áldja meg, a kinti tömeg ideiglenesen lecsendesedik, de csak azért, hogy azután még nagyobb erővel törjön elő. Ekkor egy hajléktalannak tűnő férfi, ki eddig a hátunk mögött kószált, hirtelen előlépett és wécéppapírral először a mellszobor száját majd nyakát próbálja betekerni. Egy mellette álló résztvevő automatikusan eltolja onnan az akkor még meglepően szelíden viselkedő provokatort. Csala Lia egy fotóssal leszedi a papír maradékait a szoborról, az illetőt (Peter Kalmus kassai exhibicionistát) a következő szavak kíséretében próbálják eltanácsolni a szobor közeléből:

- Prepáčte, toto si tu nemôžete robiť. Megrökönyödöm. Mi kérünk tőle bocsánatot? Mi attól, aki nyilvánosan, magánterületen, magánrendezvényen meggyalázta a résztvevők nagytöbbsége által vértanúként tisztelt Esterházy János szobrát?

A papírtekerccset közben valaki kidobja az utcára, de azt az utcai dalárdából visszadobják, ráadásul a hangokból ítélve azt egy üres műanyag palack is követte. Ekkor már Dudás Péter is megemelt hangon kéri fel koszorúzásra a jelenlévőket. Először a szervezők koszorúznak, majd mi is indulunk. Fejet hajtok a legnehezebb időkben is férfiként viselkedő mártír képviselő emléke előtt. A folyamatos skandalás mellett lassan a helyemre indulok. Egy pillanatra még megfordulok, és döbbenet látom, hogy Kalmus egy fehér műanyagszatyorból újabb papírtekerccset vesz elő, és a szobor felé dobja. Ezt már nem tudom megakadályozni, de amikor ismét a táskába nyúl, megfogom a kezét. Egymásnak feszülünk. Nagyon erős, sikerül is kirántania az egyik kezét szorításomból. Egy pillanatig megmerevedünk, de mielőtt reflexszerűen mozdulna a jobbom, érzékelem a reánk szegeződő kamerákat és fényképezőgépeket. Lelki szemeim előtt látom a másnapi cikkeket: „Egy volt magyar képviselő békés szlovák tüntetőket ütlegelt”. Ellenfelem kihasználja megtorpanásomat, és kiszakítja a másik kezét is. Meglepetésemre nem rám, hanem egy mellettünk álló vékony, szemüveges srácra támad, megüti. Nagy a kavarodás. Egy jókötésű srác kirántja Kalmus lábát, aki erre nagy puffanással a földre esik. A jelenlévők közül egy-kettő már rámozdulna, de szerencsére próbálják őket szétválasztani. A szlovák TV riportere is közéjük áll. A kapun túl erre jelszót váltanak: „Pod von! Podte von“!

Kalmus feláll a földről, és a számára biztonságos kerítéshez igyekszik. Előttem elhaladva, szóban még összekaszkodunk. Felszólítom, hagyja abba a provokációt, hagyja el az ünnepséget. Agresszívan válaszol:

- Keď to chcem, tak aj tu ostanem! Ezután arra figyelmeztetem, hogy hívom a rendőröket.

- Polícia, ma vôbec nezaujma! - a reakciója. (Ebben - a történések folytatását figyelve - neki lett igaza.) Már nyúlnék a mobilomért, hogy hívom a rendőrséget, miközben tudatosítom, hogy itt én is csak vendég vagyok! A rendőrség hívása egyedül a szervezők joga. Ismét megjelenik mellettem a szlovák TV riportere, és azt firtatja, mit gondolok Esterházy Jánosról ill. az itt történekről. Esterházy zsidókkal kapcsolatos kijelentéseiről vitatkozunk. Én Esterházy tetteivel érvelek, hiszen egy politikust a tettei minősítik, nem a nagy szavak. A koszorúzás lassan a befejeződik, de még hallok a riporterek között pünkösdi királyságát ünneplő Kalmust. Alkotmányos jogaival érvel. Ismét megemelkedik a vérnyomásom: alkotmányos jogok? Magánterületen, magánrendezvényen, nyilvános, az ünneplőket mélyen sértő és megalázó provokációval? És mindezt büntetlenül? Hát az a bizonyos „holubičí národ“ mi vagyunk!

Az ünnepség befejeződik. Ezúttal a Himnusz és a Szózat éneklése elmarad. Az udvar lassan kiürül, de a még mindig nyilatkozó és felém mutogató Kalmust senki sem küldte el oda, ahová papírtekerccsével való. Kifelé tartva keserű szájjal tudatosítom a régi igazságot: A vesztes hagyja el hamarabb a csatateret! Az ünnepség után a Fő utcán az Esterházy-kiállításra igyekezve egyik kassai ismerőssel még Kalmusról vitatkozom. Ő csak egy extravagáns művésznek tartja. Én meg megszegyenülve érzem magam.

Utóhang: az ünnepségről természetesen hiányzó rendőrség még aznap megmutatja körmeit (no, ebben nem sokban különbözik a Kaliňák- és a Lipšic-féle irányítás). A rendőrök tiltott önkényuralmi jelkép viseléséért három miskolci középiskolást előállítanak. Hasonlóan, mint ahogyan a máig kivizsgálatlan 2008-as dunaszerdahelyi szurkolóverés után, amikor is Királyhelmeceen kellett gyorsan magyar ellenségekre lelniük. Írásom egy pontos megörökítésre törekvő szubjektív visszaemlékezés. Köteles László, a Csemadok országos alelnöke, az MKP korábbi parlamenti képviselője.

Dunaszerdahely (2011)

A nemzeti gyásznapon leplezték le Dunaszerdahelyen a felvidéki mártír Esterházy János gróf domborművét, Lipcsey György, Munkácsy-díjas szobrászművész alkotá-

sát. A rendezvényen több százan vettek részt, köztük közéleti személyiségek Felvidékről és Magyarországról egyaránt. Az ünnepi megemlékezés a Pázmáneum Társaság és az Esterházy János Polgári Társulás szervezésében valósult meg, a domborművet a Városi Művelődési Központ melletti épületen, Dunaszerdahely Fő utcáján helyezték el. Dunaszerdahely városa egyébként korábban egy utca elnevezésével is tisztelgett Esterházy emléke előtt. A domborműavatást szervező Pázmáneum Társaság nevében Karaffa Attila ügyvezető elnök, önkormányzati képviselő köszöntötte az egybegyűlteket, köztük Magyarország nagykövetét, Balogh Csabát, Veres Lászlót, a Magyar Országgyűlés elnökének, Kövér Lászlónak a kabinetfőnökét, Berényi Józsefet, a Magyar Koalíció Pártjának elnökét, Hájos Zoltán dunaszerdahelyi polgármestert, Duray Miklós közíró-politikust, a Nyugat-magyarországi Egyetem docensét, Csáky Pál közíró-politikust, Fenes Ivánt, az MKP járási elnökét, Horváth Máriát, a Rákóczi Szövetség Esterházy Emlékbizottságának képviselőjét, Lomnici Zoltánt és Szunai Miklóst, az Emberi Méltóság Tanácsának képviselőit is. Dráfi Máttyás Jászai-díjas színművész szavát követően az ünnepi beszédet Duray Miklós tartotta, a hallgatóság több gondolatát tapssal fogadta *(teljes terjedelemben olvasható a 44. oldalon)*. Az emlékművet Pázmány Péter, Dunaszerdahely korábbi polgármestere és Karaffa Attila leplezték le.

Gúta (2011)

2011. október 14-én délután a Gútai Római Katolikus Plébánia a Nagyboldogasszony Egyházi Alapiskola és Gimnázium és a Keresztény Magyar Szövetség a gútai Nagyboldogasszony Egyházi Alapiskola és Gimnázium kertjében felállította első Esterházy-keresztjét, amelyet Dr. Herdics György c. apát áldott meg. Ünnepi beszédet Hahnné Duray Éva és Decsi Katalin igazgatók mondtak.

Csúsz Péter és Duray Miklós leleplezik Esterházy losonci emlékművét

Losonc (2011)

Október 21-én avatták fel Losoncon a Magyar Kulturális Központban Esterházy János mellszobrát, melyet a losonci születésű Duray Miklós politikus-közíró és Csúsz Péter beszercebányai megyei képviselő (MKP), a Kármán József Alapiskola igazgatója leplezték le.

A fából faragott mellszobrot a csicsói nemzetközi fafaragó táborban Orník Strečko szlovén fafaragó készítette. „Losonc is kötődik Esterházy Jánoshoz, hiszen az Egyesült Magyar Pártnak a központi irodája az 1930-as években Losoncon a Szilassy kastélyban volt, így gyakran megfordult itt Esterházy János, a párt munkatársa, képviselője” mondta a Felvidék.ma portálnak Hahnné Duray Éva, a Csemadok Losonci Alapszervezetének elnöke.

A szép számban összegyűjtött közönség előtt Böszörményi István ismertette a politikus életútját politikai szerepvállalását és azt, hogy a szobor, mely Nagy Géza fafaragó ajándéka, miért került Losoncra.

Böszörményi István többek között hangsúlyozta, hogy Esterházy következetes hirdetője volt a magyar-szlovák egymásra utaltságnak és idézte a politikus szavait „ Mi a szlovák népet...mindenkor testvérünknek tekintettük és fogjuk is tekinteni a jövőben is.”

És, hogy miben kötődik Esterházy János Losonchoz? A városban élő Szilassy Béla haladószellemű földbirtokos is tevékenyen részt vett a politikai életben. 1920-tól elnöke a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Közös Bizottságának, melynek központi irodáját Losoncon a Szilassy-kastélyban rendezték be. Szilassy a Magyar Nemzeti Párt munkájában is szerepet vállalt, 1925-től 1929-ig, mint szenátor a prágai parlamentben. Ez a tény teszi aktuálissá a szobor Losoncon való elhelyezését, melynek gondolata és kivitelezése Duray Miklós-nak köszönhető, aki szintén jelen volt a szoboravatáson. Elmondta, hogy Esterházy Jánost példaképének tekinti. Arról is szólt, hogy reméli lehetőséget lehet teremteni arra, hogy a jelenleg rossz állapotban levő Szilassy-kastélyt rendbe lehet hozni, mely méltó helye lesz Esterházy mellszobrának.

Összeállította: Homoly Erzsó

Pro Probate - A Helytállásért díj

2011. október 23-án a komáromi Tiszti Pavilonban immár tizennyolcadszor adták át a Magyar Koalíció Pártja parlamenti képviselői által alapított Pro Probate - Helytállásért díjat.

A Pro Probate díjat 1994-től adják át a Magyar Koalíció Pártjának parla-

menti képviselői. Első alkalommal in memoriam Esterházy Jánost méltatták, ezzel egyben olyan üzenetet is adtunk a díjnak, hogy a majdani kitüntetettjeink olyan emberek lesznek, akik Esterházy örökségének, értékrendjének követői.

Nagy János szobrászművész műalkotását és az oklevelet eddig a következő személyek, csoportok, szervezetek vehették át:

- 1994: Esterházy János, in memoriam,
- 1995: Zonctorony község (a magyar iskola megmentéséért),
- 1996: Lénár Károly lelki atya, 1997: a Mindszenty-per elítéltejei,
- 1998: Janics Kálmán író-politikus,
- 1999: Ág Tibor népzene-kutató,
- 2000: Burján László lelkipásztor,
- 2001: Gáspár Tibor pedagógus,
- 2002: a Szlovákia Magyar Pedagógusok Szövetsége,
- 2003: Jókai Színház,
- 2004: Turczel Lajos irodalomtörténész,
- 2005: Koncsol László író-költő,
- 2006: Takács András néprajzkutató,
- 2007: Stelczer Elemér (az Esterházy János Emlékbizottság volt elnöke),
- 2008: Sidó Zoltán (pedagógus, a Cse-madok volt elnöke),
- 2009: Szénássy Zoltán pedagógus,
- 2010: Dobos László író.
- 2011: Dolník Erzsébet

A csehországi magyarok is híven ápolják a mírovi börtönben elhunyt és mindmáig cseh földben nyugvó Esterházy emlékét

A súlyosan beteg Esterházy János 1957. március 8-án hunyt el a mírovi várbörtönben. Fél évszázadig azt sem lehetett tudni, hol található a mártír gróf hamvai (2007-től ismert, hogy Esterházy urnája a prágai Motol nevű köztemető közös sírjában található). A cseh- és morvaországi magyarok azonban - ahogy Rákóczi Anna, a Cseh-és Morvaországi Magyarok Szövetségének elnöke megfogalmazta - magukénak vallva Esterházy Jánost, híven ápolták és őrizték emlékét. S teszik ezt ma is. Idén májusban immáron 14. alkalommal emlékeztek a legnagyobb felvidéki magyarra Mírovban a csehországi magyarok. E megemlékezést is a már említett Szövetség, valamint a Coexistentia-Együttélés politikai mozgalom (mely tavaly ünnepelte megalakulásának 20. évfordulóját), illetve a

helyi szervek rendezték közösen. A mírovi egykori rabtemetőben lévő jelképes síremléknél helyi magyar szervezetek, szlovákiai és anyaországi magyarok, valamint a prágai magyar nagykövetség képviselői koszorúztak és virágokat helyeztek el. Az emlékezés virágait. Mert minden egyes ilyen alkalom új és új emlékművet állít a „magyarok Krisztusának”, hiszen minden ilyen ünnepséggel, koszorúzással, emlékezéssel erősebbek leszünk: hitünkben és igazunkban egyaránt. A lángot őrző csehországi magyarokat - az Esterházy hamvai fölött örökdókot - tisztelet illeti ezért a szolgálatért.

Mírov község is törődik a Csehország területén álló egyetlen Esterházy-emlékművel - az Esterházy János Emlékbizottság és a Rákóczi Szövetség ezert 2007-ben Esterházy János Emlék-

éremet adományozott a morvaországi településnek. (Felvidék.ma)

Esterházy Emlékérem

A Rákóczi Szövetség mellett működő Esterházy János Emlékbizottság alkotta meg 1991-ben az Esterházy Emlékérmet, melyet minden évben olyan személyek, illetve szervezetek, intézmények kapják, akik- amelyek sokat tettek a felvidéki mártír politikus, gróf Esterházy János rehabilitálásáért vagy szellemi örökségének népszerűsítéséért, illetve kiemelkedő munkát végeztek a felvidéki magyarság értékeinek gyarapításában.

Az Esterházy Emlékérmet ezidáig az alábbi személyek, szervezetek vehették át:

1991: Esterházy-Malfatti Alice grófnő, Hites Kristóf bencés szerzetes tanár

1992: Janics Kálmán orvos, a Mindszenty-per elítélte: Lipcsei Gyula, Krausz Zoltán, Mészáros Gyula és Hajdú László

1993: Ébert Tibor író, Komáromi Jókai Színház Társulata

1994: Nagy János szobrászművész, Mayer Judit irodalmi szerkesztő

1995: Duray Miklós és egykori munkatársai (csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága)

1996: pozsonyi Esterházy János Közművelődési Klub (Scheniererné Wurster Ilona), Popély Gyula történész, Tóth László író

1997: 1. sz. Esterházy János Cserkészcsapat

1998: Stelczer Elemér, Molnár Imre történész

1999: Pröhle Henrikné Samarjay Éva, Balassa Zoltán történész

2000: Halzl József, Cseh-és Morvaország Magyarok Szövetsége (Mónus Ferenc)

2001: Magyar Koalíció Pártja (Bugár Béla), Frantisek Miklosko szlovák kereszténydemokrata politikus, Lénárt Károly atya

2002: Lazarovics Ernő

2003: Erdélyi Géza ref. püspök, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége

2004: Frideczky János, a Pozsonyi Kaszinó alapítója, komáromi Selye János Kollégium

2005: Burián László katolikus pap, Hetényi József, Esterházy rabtársa

2006: Kassai Thália Színház, Búcs község

2007: Magyar Tannyelvű Vállalkozói Magán Szakközépiskola, Alsóbodok, illetve a csehországi Mírov község

2008: Pázmáneum Polgári Társulás, Remény c. folyóirat

2009: Cservenka János és az általa alapított hidaskúrti Középfokú Magán Szakintézet és Magán Kereskedelmi Akadémia, illetve a Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa

2010: CSEMADOK, illetve Kovalcsik Cirill ferences atya

Idén a felvidéki Diákhálózat kapta az Esterházy Emlékérmet, melyet a szervezet képviselői a Magyar Köztársaság Országgyűlésében tartott Esterházy- emlékülésen vehettek át márciusban. Ezzel nem csak a Szlovákiában és Csehországban tanuló magyar egyetemisták kulturális és érdekvédelmi szervezeteként működő Diákhálózat közéleti, kulturális és érdekképviseleti tevékenységét ismerték el, hanem az Esterházy János szellemi örökségének ápolása terén végzett munkásságát is. A kitüntetés átadása alkalmából Ugron Gáspár, a Rákóczi Szövetség főtitkára mondott laudációt, melyben kiemelte: 1990-ben a Diákhálózat tagszervezete, a Juhász Gyula Ifjúsági Klub, ferde keresztet állítva, jelképes sírt emelt Nyitraújlakon, elsőként állítva emléket Esterházy Jánosnak a Felvidéken. 2007-ben, Esterházy halálának 50. évfordulója kapcsán a Prágai Ady Endre Diákkör tagjai Nyitraújlakra látogattak, ahol eltávolították Esterházy édesapjának sírkövéről a gyalázó, szlovák nyelvű "GYILKOS" feliratot. Önerőből kijavították a kerítést, és megtisztították a sírkertet. Ezután Köteles László parlamenti képviselő segítségével, a DH és az Ady Endre Diákkör felajánlásaiból jelképes vaskeresztet helyeztek el Nyitraújlakon. Nem sokkal ezután pedig, amikor a sajtóból kiderült, Esterházy földi maradványai Prágában nyugszanak, a prágai diákkör sietett a helyszínre először, mécseset gyújtva a mártír politikus sírja felett.

Vándorol és sikert arat a „Homage a Esterházy” kiállítás

A Magyar Köztársaság Kulturális Intézetének épületében, Pozsonyban március elsején kezdődtek az Esterházy János Emléknapok, Esterházy János születésének 110. évfordulója alkalmából, melynek keretében bemutatták a két évvel korábban vándorútra kelt "Homage a Esterházy" vándorkiállítást a Pozsonyi Magyar Galéria művészeinek alkotásaiból. Napjainkra a vándorkiállítás helyszíneinek a száma már tizennygyre emelkedett. A Pozsonyi Magyar Galériát működtető pozsonyi szervezetek, elsősorban a Pozsonyi Műtermek szabad művészeti társulás 2007-ben, Esterházy János halálának 50. évfordulója alkalmából hirdették meg pályázatukat, amelynek köszönhetőn értékes alkotások születtek felvidéki magyar képzőművészek, majd magyarországi, sőt kanadai magyar

művészek bekapcsolódásával. A gyűjteményt 2008-ban először a Pozsonyi Magyar Galériában mutatták be, majd a komáromi Limes Galériában is nagy sikert aratott. Kassán, 2011 márciusában a kiállítás megnyitóját egybekötötték a mártír felvidéki gróf mellszobrának leleplezésével. Legutóbb, 2011 októberében a szlovéniai Lendván, az ottani magyarság találkozó helyén, a Bánffy Központ kiállító termében tekinthették meg az érdeklődők. A szlovéniai megnyitón Kiemelték azt a bátor alkotói kiállást, melyet nemzetiségük, nemzetük, s példaképeik irányába tanúsítanak az itt kiállító képzőművészek, akik korántsem burkolódtak be a ma oly divatos művészi anonimitás kényelmes fátylába, s bátran vállalják hitüket, nemzetüket, nemzetiségüket, egyben jeles tiszteletüket fejezve ki - nemzeti mártírjaink irányába. Magyarországon megtekinthették a kiállítást többek között Budapesten, Zalaegerszegen, Tatabányán, Szombathelyen, Sopronban is. Lendva után Lenti, Csurgó és Nagykanizsán tervezik bemutatni a képzőművészeti anyag, mely "visszavándorol" majd a Felvidékre. A 22 felvidéki -és anyaországi alkotó 42 művét tartalmazó gyűjtemény tavasszal a Felvidéknek azon részeit járja majd, ahol ezideig még nem volt kiállítva a gróf Esterházy János nemes emlékét őrző gyűjtemény. Kalita Gábor, a kiállítás kurátora elmondta: "Joggal lehetünk büszkéek a Hommage Esterházy János festmény-, szobor és grafikai gyűjteményünkre, amelyek már három éve járja a Kárpát-medence magyarlakta vidékeit, ezzel is erősítve a felvidéki képzőművészeti élet rangos helyét térségünkben." (on)

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

Ahhoz, hogy megértsük Esterházy Jánost, pontosabban: hogy megfelelően értékelni tudjuk munkásságának valódi jelentőségét, ismernünk kell azt a kort, melyben e munkát kifejtette. Ebben szerencsére számos kiváló tanulmány, monográfia segíti az érdeklődőt, melyekből az alábbiakban összegyűjtöttünk egy csokorra valót – természetesen a teljesség igénye nélkül.

A szlovákiai magyarok deportálása. Magyar Külügyi Társaság, Budapest, 1947

A szlovákiai magyarság élete 1938-1942. Athenaeum, Budapest, 1942.

A visszatért Felvidék adattára. Budapest, 1939.

Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon. Budapest, 1986.

Ádám Magda: Magyarország és a kisantant a harmincas években. Budapest, 1968.

Angyal Béla: Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez 1919-1936. Somorja-Dunaszerdahely, 2004.

Angyal Béla: Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből 1918-1938. Somorja-Dunaszerdahely, 2002.

Arató Endre: A magyar-csehszlovák viszony ötven éve. Budapest, 1969.

Arató Endre: Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből 1918-1975. Budapest, 1975.

Balassa Zoltán: Pilóta a viharban. Gróf Esterházy János élete és kora. Budapest, 1994.

Balogh-Beéry László: A ruthén autonómia. Pécs, 1937.

Beneš, Edvard: Zúzzatok szét Ausztria-Magyarországot. Szerk. Gulyás László. Szeged, 1995.

Benisch A.: A csehek 1919. évi népszámlálása a magyar Felvidéken. Budapest, 1923.

Bethlen István: Válogatott politikai írások és beszédek. Szerk. Romsics Ignác. Budapest, 2001.

Borsody István: A magyar-szlovák kérdés alapvonalai. Budapest, 1939.

Borsody István: Beneš. Budapest, 1943.

Borsody István: Magyarok Csehszlovákiában 1918-1938.

Diószegi-Galántai-Sipos-Szigeti: Háborúból háborúba, békétől békéig 1914-1947. Budapest, 1994.

Esterházy János Emlékfüzet. Rákóczi Szövetség, Budapest, 2006.

Esterházy János Emlékkönyv. Századvég, Budapest, 2001.

Esterházy János: Cselekedjünk... Parlamenti beszédek,

publ. Írások, előadások (szerk. Kövesdi János), Pannónia, Pozsony, 1991.

Esterházy Lujza: Szívek az ár ellen. Püski, Budapest, 1991.

Fábry Zoltán: Merre vagy, Európa? Kisebbségek a vádlottak padján. (válogatta: Kövesdi János) Pannónia, Pozsony, 1991.

Galántai József: A trianoni békekötés 1920. Budapest, 1990.

Graziano, Ingrid – Eördögh István: Jozef Tiso és a szlovákiai holokauszt. Budapest, 2006.

Grosschmid Géza: Kisebbségi sors Szlovénzskón. Kassa, 1930.

Halász Miklós: Csehszlovákia 1918-1938. Budapest, 1938.

Janics Kálmán: A hontalanság évei. Budapest, 1989.

Jászi Oszkár: Magyar kálvária, magyar föltámadás. Budapest, 1989.

Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Budapest, 1975.

Kaplan, Karel: Csehszlovákia igazi arca 1945-1948. Kalligram, Pozsony, 1993.

Molnár Imre (szerk.): Kegyelem életfogytig. Esterházy János szenvedéstörténetének dokumentumai Mycielskiné Esterházy Mária feljegyzései alapján. Budapest, 2008.

Molnár Imre: Esterházy János élete és mártírhalála. Méry Ratio, 2010

Molnár Imre: Esterházy János. Dunaszerdahely, 1996.

Ortutay Tivadar: Cseh világ a Kárpátokban. Ungvár, 1941.

Polányi Imre: A szlovák társadalom és polgári nemzeti mozgalom a századfordulón

Popély Gyula: Ellenzélben. A felvidéki magyar kisebbség első évei a Csehszlovák Köztársaságban (1918-1925). Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1995.

Popély Gyula: Felvidék 1914-1920. Magyar Napló, Budapest, 2010.

Salamon Konrád: Nemzeti önpusztítás 1918-1920. Budapest, 2001.

Urr György: A szlovénzskói magyar politika tíz esztendeje (1919-1929). Kassa, 1930.

Urr György: Kisebbségi sorsunk húsz esztendejéből (1918-1938). Kassa, 1939.

Vígh Károly: A szlovákiai magyarság sorsa. Budapest, 1992.

Zeidler Miklós (szerk.): Trianon. Budapest, 2003.

Felvidéki Magyarok - elektronikus folyóirat - Kiadta a SZÖVETSÉG A KÖZÖS CÉLOKÉRT (SZAKC)

Felelős kiadó: POGÁNY ERZSÉBET, a SZAKC igazgatója / Kapcsolat: 815 57 Pozsony, Május 1. tér 10-12.

815 57 Bratislava, nám. 1. mája 10-12., Tel: ; Fax: +421-2-526-37-632 ; e-mail: szovetseg@szakc.sk

Szerkesztette: SZÚCS DÁNIEL

Főmunkatárs: HOMOLY ERZSÉBET / Műszaki szerkesztő: ORISKÓ NORBERT

2011. október A FOLYÓIRAT MEGJENÉST A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP TÁMOGATTA.

